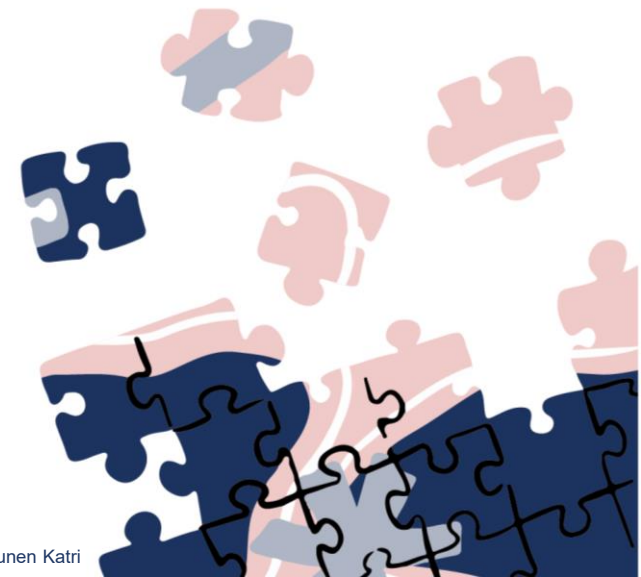

voit Miten
jos et tunne
Minkä
Minkä?

Lapsen suojelun AKKUNA – työvälineen käyttöä ja soveltamista tukeva materiaali

Monialainen osaamisentuki lastensuojelun
sosiaalityössä
5/2026

Euroopan unionin
osarahoittama

MONIALAINEN OSAAMISENTUKI
LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖSSÄ

Pohde

Pohjois-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Anu Niemi-Weckström, projektipäällikkö
Katri Turunen, kehittäjäsosiaalityöntekijä
Kaisa Laiti, psykiatrinen sairaanhoitaja
Johanna Mäki, perheterapeutti

JOHDANTO

Lastensuojelun arviointi edellyttää kokonaisvaltaista työtettä, jossa lapsen etu ja yksilölliset tarpeet ovat työskentelyn keskiössä. Arvioinnin tulee olla samanaikaisesti jäsenneiltyä, tutkittuun tietoon perustuvaa ja riittävän herkkää tunnistamaan lapsen elämäntilanteen moninaisuus, riskitekijät sekä suojaavat tekijät. Käytännön lastensuojelutyössä sosiaalityöntekijä joutuu usein muodostamaan kokonaiskuvaa tilanteista, joissa lapsen kasvuolosuhteisiin, vanhemmuuteen, perheen voimavaroihin ja kuormitustekijöihin liittyy useita samanaikaisia ja toisiinsa kietoutuvia ilmiöitä. Tällaisissa tilanteissa arvioinnin tueksi tarvitaan yhteisiä rakenteita ja välineitä, jotka tukevat harkintaa, vahvistavat arvioinnin laatua ja auttavat kohdentamaan työskentelyä lapsen suojelun kannalta olennaisiin kysymyksiin. Samalla tarvitaan yhteistä kieltä, jaettua ajattelutapaa sekä yhteistä viitekehystä, jotta arviointia voidaan tehdä johdonmukaisesti, moniammatillisesti ja lapsen tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Huoli voi toimia tärkeänä ammatillisena signaalina, mutta sellaisenaan se ei vielä riitä arvioinnin perustaksi. Siksi arvioinnissa on olennaista erottaa toisistaan huoli ammatillisena kokemuksena, riski analyttisena käsitteenä ja suojelutoimenpiteet institutionaalisina ratkaisuuina.

Monialainen osaamisentuki lastensuojelun sosiaalityössä -hankkeessa kehitetyn työvälineen tavoitteena on yhdenmukaistaa ja tukea lastensuojelun arviointia erityisesti riskien tunnistamisen, niiden minimoimisen ja lapsen edun turvaamisen näkökulmasta. Lapsen suojelun AKKUNA on työväline, joka tukee sosiaalityöntekijää tunnistamaan ja arvioimaan lapsen tilanteeseen liittyviä riskejä sekä suunnittelemaan tavoitteellista muutostyötä lapsen suojaamiseksi sekä nykyhetkessä että tulevaisuutta ajatellen. Työväline tarjoaa rakenteen ja konkreettisia välineitä arviointiin ja työskentelyyn erilaisissa lastensuojelun tilanteissa, kuten sijoitustarpeen arvioinnissa, asiakassuunnitelman laadinnassa sekä suojelun tarpeen eli lastensuojelun asiakkuuden tarpeen arvioinnissa. Keskeisenä tavoitteena on vahvistaa lapsen, perheen ja muun verkoston osallisuutta sekä tehdä näkyväksi sellaisia tekijöitä, jotka saattaisivat muutoin jäädä arvioinnissa huomaamatta.

Lastensuojelun päätöksentekoa koskeva tutkimus osoittaa, että arviointi ei ole koskaan yksinomaan neutraali tai mekaaninen prosessi, vaan siihen vaikuttavat samanaikaisesti niin lapsen ja perheen tilanteeseen liittyvät tekijät kuin työntekijän omat tulkinnat, kokemukset, tunteet ja ammatilliset orientaatiotkin (Doyle 2007; Ejrnaes & Moesby-Jensen 2021; Bald ym. 2022; Nordmo ym. 2025). Erityisesti kynnystapauksissa, joissa samaa tilannetta voidaan perustella eri suuntiin, ratkaisevaksi tekijäksi voi jäädä sosiaalityöntekijän oma tulkinta tai se huolen määrä, jolle työntekijä altistuu (Doyle 2007; Ejrnaes & Moesby-Jensen 2021; Bald ym. 2022; Nordmo ym. 2025). Tämä tekee näkyväksi tarpeen työvälineille, jotka tukevat arvioinnin systemaattisuutta, läpinäkyvyyttä ja perusteltavuutta. Teoreettisesti tämä liittyy laajemmin harkintavallan, professionaalisen päätöksenteon ja institutionaalisen toiminnan tutkimukseen. Lastensuojelussa työskentelyä ohjaa lainsäädäntö, mutta käytännön tilanteet ovat usein monitulkintaisia, eikä yksittäisiin tilanteisiin ole olemassa yksiselitteisiä ratkaisuja. Lisäksi työtä säätelevä normipohja on osin väljä ja valtakunnallisesti jaettu, yhtenäinen teoriapohja on ollut pitkään hajanaista. Tällöin syntyy tilanteita, joissa päätöksenteko ei perustu vain selkeästi rajattuihin faktoihin, vaan myös siihen, millaisia merkityksiä tilanteessa annetaan riskille, vaaralle, suojelulle ja riittävälle vanhemmuudelle. Arviointiin vaikuttavat myös sosiaalityöntekijän tunteet, jotka voivat liittyä esimerkiksi huoleen, epävarmuuteen, kiireeseen, myötätuntoon tai turhautumiseen. Tunteet ovat osa inhimillistä ja vastuullista työskentelyä, mutta ilman tietoista reflektiota ne voivat myös ohjata tulkintoja, painottaa tiettyjä havaintoja tai kaventaa vaihtoehtoisten näkökulmien tarkastelua. Tutkimuksen valossa tämä lisää vaihtelua päätöksenteossa ja korostaa arvioinnin rakenteistamisen tarvetta (Doyle 2007; Ejrnaes & Moesby-Jensen 2021).

Tätä tarvetta vasten Lapsen suojelun AKKUNA pyrkii vahvistamaan nimenomaan analyttistä ja jäsennettyä riskinarviointia. Työväline tukee työntekijää tarkastelemaan ja perustelevaan, millaisissa olosuhteissa ja millä edellytyksillä jokin asia on muodostumassa lapselle vaaraksi tai haitalliseksi, eikä ainoastaan nimeämään huolta tai uhkaa yleisellä tasolla. Samalla se tukee myös sosiaalityöntekijän tietoista reflektiota omista havainnoistaan, tulkinnoistaan ja johtopäätöksistään sekä hypoteesityöskentelyä, jossa lapsen tilanteesta muodostettuja oletuksia tehdään näkyviksi, arvioidaan kriittisesti ja tarkennetaan uuden tiedon valossa. Tällainen työskentely vahvistaa valmiutta tunnistaa myös vaihtoehtoisia selityksiä ja ratkaisuja sekä punnita, millainen ratkaisu on tilanteessa lapsen edun näkökulmasta sopiva, oikeasuhtainen ja vaikuttava.

Lapsen suojelun AKKUNAN teoreettisena viitekehyksenä toimii systeemiteoria ja etenkin ekologinen systeemiteoria, jonka mukaan lapsen hyvinvointia ei voida ymmärtää irrallaan hänen ihmissuhteistaan, arjen ympäristöistään ja yhteiskunnallisista rakenteista. Lapsen tilanne rakentuu vuorovaikutuksessa perheen, lähiverkoston, palvelujärjestelmän ja yhteiskunnallisten olosuhteiden kanssa, minkä vuoksi myös riskit ja suojaavat tekijät ovat relationaalisia ja kontekstisidonnaisia. Systeemiteoreettinen näkökulma auttaa ymmärtämään, ettei arviointi kohdistu vain yksittäiseen lapseen tai vanhempaan, vaan koko siihen suhteiden ja rakenteiden verkostoon, jossa lapsen elämäntilanne muotoutuu. Tämä on keskeistä myös muutostyöskentelyn näkökulmasta: jos riskit syntyvät vuorovaikutuksellisissa ja rakenteellisissa yhteyksissä, myös muutoksen mahdollisuuksia on tarkasteltava näissä yhteyksissä.

Työvälineen taustalla vaikuttaa lisäksi ACE-ECE-viitekehys, joka ohjaa huomioimaan lapsen haitalliset kokemukset sekä niiden mahdollisen kasautumisen, mutta samalla myös suojaavat ja korjaavat kokemukset sekä niiden merkityksen lapsen kehitykselle. ACE-näkökulma tekee näkyväksi sen, että kuormittavat kokemukset voivat vaikuttaa syvästi lapsen kehitykseen, turvallisuuden tunteeseen, terveyteen ja toimintakykyyn. ECE-näkökulma puolestaan suuntaa tarkastelemaan niitä kokemuksia, suhteita ja yhteisöllisiä resursseja, jotka voivat suojata lasta, vahvistaa selviytymistä ja tukea myönteistä kehitystä. Tämän vuoksi työväline ei rajaudu ainoastaan riskien tunnistamiseen, vaan tukee myös suojaavien tekijöiden, voimavarojen ja muutospotentiaalini näkyväksi tekemistä.

Arvioinnin näkökulmasta tämä merkitsee, että lapsen tilanteen tarkastelu ei voi nojautua vain ongelmiin, vaan arvioinnissa on tunnistettava samanaikaisesti riskien vakavuus, niiden kasaantuminen, lapsen kehitykselliset ja yksilölliset tarpeet, perheen voimavarat, verkostojen merkitys ja palvelujärjestelmän mahdollisuudet tukea tavoiteltua muutosta. Tämän ohella on olennaista pyrkiä tutustumaan lapsen omaan kokemusmaailmaan: siihen, miten lapsi itse ymmärtää tilanteensa, mitä hän pitää kuormittavana tai turvaa tuovana ja millaisia merkityksiä hän antaa arjessaan tapahtuville asioille. Lapsen kokemuksen tavoittaminen on tärkeää sekä riskien arvioinnin että työn vaikuttavuuden näkökulmasta, sillä ilman ymmärrystä siitä, miten lapsi elää ja kokee tilanteensa, on vaikea arvioida riittävän tarkasti riskin vakavuutta, suojelun tarvetta tai sitä, tuottaako työskentely lapsen elämässä tosiasiallisesti myönteistä muutosta. Tällainen lähestymistapa tekee arvioinnista sekä eettisesti että ammatillisesti vahvempaa, sillä se suuntaa huomion pelkän puutteen tai vaaran sijasta myös siihen, millä tavoin lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia voidaan konkreettisesti vahvistaa.

Työvälineen keskeinen tavoite on vahvistaa lapsen, perheen ja muun verkoston osallisuutta arviointi- ja muutostyöskentelyssä. Osallisuus ei tällöin tarkoita vain kuulluksi tulemistä, vaan myös sitä, että arviointia rakennetaan yhteisesti ymmärrettäväksi, näkyväksi ja jaettavaksi prosessiksi. Kun riskit, suojaavat tekijät, huolenaiheet ja muutostavoitteet tehdään näkyviksi yhteisessä työskentelyssä, myös arvioinnin perusteltavuus ja vaikuttavuus vahvistuvat. Samalla Lapsen suojelun AKKUNA tukee työntekijää kokoamaan tietoa systemaattisesti, tekemään havaintoja näkyviksi sekä suuntaamaan työskentelyä kohti tavoitteellista ja perusteltua muutosta.

Kokonaisuutena Lapsen suojelun AKKUNA -työväline asettuu osaksi tutkimusperustaista ja teoretietoista lastensuojelun arviointityötä. Se vastaa tarpeeseen vahvistaa arvioinnin systemaattisuutta, vähentää tulkinnanvaraisuuden haitallisia vaikutuksia, tarkentaa riskien ja suojelun tarpeen analyysia sekä tukea lapsen edun mukaista, läpinäkyvää ja perusteltua päätöksentekoa (Doyle 2007; Ejrnaes & Moesby-Jensen 2021; Bald ym. 2022; Nordmo ym. 2025). Samalla se tukee laaja-alaista arviointi- ja muutostyöskentelyä sekä tarjoaa välineitä myös monialaiseen yhteistyöhön.

Tutkimustiedon lisäksi työväline perustuu käytännön asiakastyöstä, jalkautuvasta monialaisesta työstä ja sosiaalityöntekijöiden reflektiosta kerättyyn tietoon. Sen kehittämisessä on hyödynnetty sosiaalityöntekijöiden, esihenkilöiden, kokemusasiantuntijoiden ja eri alojen ammattilaisten näkemyksiä. Työvälinettä on rakennettu vaiheittain yhdistäen käytännön kokemusta, monialaista osaamista ja tutkittua tietoa. Sisältöjä on kehitetty ja testattu yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa todellisissa asiakastilanteissa sekä muokattu saadun palautteen perusteella. Kehittämistyötä on tukenut työryhmä, joka on tuonut reflektiotukea ja monialaista osaamista eri vaiheisiin.

Työvälineen kehittäjätyöryhmään kuuluivat hanketiimin lisäksi Pohteen lastensuojelusta sosiaalityöntekijät Sirpa Rönkkömäki, Hanna Yli ja Anne Ylihuttula, Pohteen Metsolan lastenkodista vastuuyksikköpäällikkö Elina Muhos, Oulun kaupungin sairaalakoulun johtaja Satu Nevala, Perheet voimavaraksi rikoksilla oireileville nuorille –hankkeesta projektipäällikkö Anna-Stiina Effe ja psykiatrinen sairaanhoitaja Kari Suutari, Barnahus hankkeesta projektisuunnittelijat Emma Päättönen ja Annina Vesterinen sekä Hoivatie Oy:sta kehitysjohtaja Mikko Oranen ja palvelujohtaja Riitta Rämö. Lisätukena työvälineen kehittämisessä ollut lastensuojelun kokemusasiantuntijoita, jotka ovat tarjonneet näkökulmia sekä lapsen että vanhemman roolista. Monialainen osaamisentuki lastensuojelun sosiaalityössä -hankkeen ohjausryhmän jäsenet ovat antaneet myös oman tärkeän näkökulmansa työvälineeseen.

Kenelle?

Riskinarvioinnin työväline on suunnattu ensisijaisesti lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä tekeville sosiaalityöntekijöille, erityisesti lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille, joiden keskeisenä tehtävänä on arvioida lapsen suojelun tarvetta, tunnistaa riskejä ja tehdä lapsen edun mukaisia ratkaisuja. Työvälinettä voi hyödyntää erityisesti vaativien ja monimutkaisten asiakastilanteiden jäsentämiseen sekä arvioinnin tueksi tilanteissa, joissa päätetään lapsen edun mukaisista toimenpiteistä, mukaan lukien mahdollinen sijoitus. Työntekijät ovat tuoneet esiin tarpeita saada tukea siihen, miten lapsen ja perheen todelliset tarpeet tunnistetaan, miten tilanteeseen vaikuttavat keskeiset riskit ja suojaavat tekijät hahmotetaan sekä miten vaihtoehtoisia ratkaisuja voidaan arvioida ja rakentaa johdonmukaisesti lapsen etu huomioiden

Työväline palvelee myös lastensuojelun yhdyspinnoilla toimivia ammattilaisia, kuten sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluiden toimijoita, jotka kohtaavat työssään lapsia ja perheitä. Työväline voi toimia yhteisenä karttana lapsen tilanteen tarkasteluun, jotta eri toimijoiden tieto voidaan jäsentää ja yhdistää yhteiseksi ymmärrykseksi. Hankkeen aikana on noussut esille tarve erityisesti moninäkökulmaisen, yhteistoiminnallisen työskentelyn vahvistamiseen sekä siihen, että lapsen tilannetta voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti yli palvelurajojen rakentaen yhdessä yhteensovitettu suunnitelmallinen tuki. Työväline tarjoaa kaikille ammattilaisille tietoa lastensuojelusta, konkreettista tukea lapsen tilanteen riskien tunnistamiseen sekä yhteisen viitekehyksen, joka edistää tiedon jakamista ja yhteistä työskentelyä lastensuojelun kanssa.

Ammattilaisten asiantuntijuus on edelleen tärkeä voimavara työskentelyssä, mutta sen rinnalle tuodaan entistä tietoisemmin ja systemaattisemmin myös asiakkaiden tieto ja kokemus.

(Civil & Abrahamsson & Mäki-Fossi & Miettunen 2019)

Kuva: Kuvapankki

Miten käytän työvälinettä?

Lapsen suojelun AKKUNAA voi käyttää monella tavalla. Voit perehtyä koko työvälineeseen tai valita itsellesi juuri sillä hetkellä ajankohtaisen teeman. Pääsivulta hahmotat kokonaisuuden ja pääset siirtymään eri osioihin suoraan niiden kautta. Jokaiselta sivulta pääset palaamaan takaisin pääsivulle. Työvälineen lopussa ovat liitteet, kuten tulostettavat versiot. Työvälineeseen voi tutustua rauhassa ajan kanssa, mutta sitä voi hyödyntää myös prosessimaisesti suunnitelmallisen työskentelyn tukena. Lisäksi siitä voi olla apua akuutissa tilanteessa. Esimerkiksi kiireellistä sijoitusta arvioitaessa voit pysähtyä hetkeksi Tilanne-AKKUNAN äärelle jäsentämään tilannetta ja arvioimaan, mitä lapsen suojelun näkökulmasta on olennaista ottaa huomioon.

Työvälineen eri osa-alueet muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden, jossa jokaisella osalla on oma tehtävänsä osana laajempaa kokonaisuutta, mutta varsinainen hyöty syntyy niiden välisistä yhteyksistä. Työväline palvelee yksittäisiä tarpeita tarjoamalla tietoa ja näkökulmia tiettyyn teemaan tai tilanteeseen, mutta samalla sen osa-alueet tukevat koko arviointi- ja työskentelyprosessia sekä auttavat hahmottamaan lapsen tilanteen laajemmassa yhteydessä. Keskeistä on pysähtyä juuri tämän lapsen ja tämän tilanteen äärelle: miten lapsen tilanteeseen vaikuttavat tekijät rakentuvat suhteessa toisiinsa ja millaisia johtopäätöksiä niistä voidaan tehdä lapsen suojelun näkökulmasta.

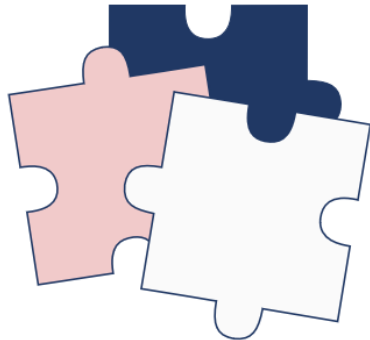
Kuva: Kuvapankki

Työvälineen ja arvioinnin keskiössä on aina lapsen etu (Lapsen etu -palanen). Lastensuojelun riskin arviointia voidaan kuvata kokonaisuutena, jossa eri osa-alueet linkittyvät toisiinsa lapsen edun näkökulmasta, aivan kuten tämän työvälineen eri palaset. Lapsen etua ei kuitenkaan voida arvioida irrallisena tai yleisellä tasolla, vaan sitä on tarkasteltava suhteessa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin (Lapsen tarpeet -palanen) sekä nykyhetkessä että tulevaisuutta ajatellen. Lastensuojelussa arviointi edellyttää kokonaisvaltaista työtettä, jossa huomio kiinnitetään samanaikaisesti lapsen tarpeisiin, suojaaviin tekijöihin, riskitekijöihin sekä lapsen kasvatuksesta vastaavan kykyyn vastata näihin tarpeisiin (Lapsen kasvatuksesta vastaavan kyky vastata lapsen tarpeisiin -palanen).

Tilanne Akkuna riskinarvioinnin tukena -palanen auttaa erityisesti silloin, kun arvioidaan, onko lapsi suojelun tarpeessa, välittömässä vaarassa tai liittyykö tilanteeseen muita sellaisia tulevaisuuteen suuntautuvia riskejä, joihin on tärkeää saada tukea jo nyt. Työvälineessä ajallisuus on läpileikkaava näkökulma (Menneisyys ja turvallinen tulevaisuus nuolipalanen), kuten myös arvioinnissa. Menneisyys, nykyisyys ja turvallinen tulevaisuus kytkeytyvät toisiinsa jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisellä tavalla. Arviointi ei siis voi perustua vain hetkelliseen tilanteeseen, vaan sen tulee auttaa ymmärtämään, miten lapsen elämäntilanne on rakentunut, millaisia merkityksiä aiemmilla kokemuksilla on nykyhetkelle ja mitä tarvitaan turvallisen tulevaisuuden vahvistamiseksi.

Työvälineessä on haluttu painottaa lapsen tutustumista ja osallisuutta, mikä tulee olla myös lastensuojelun keskiössä. Arvioinnissa on olennaista pysähtyä lapsen äärelle ja tutustua lapseen riittävästi, jotta voidaan todella kurkistaa siihen, mistä tilanteessa on kyse (Mistä voisi olla kyse? -palanen). Vasta tämän ymmärryksen pohjalta voidaan arvioida, mitä tilanteessa itse asiassa pyritään muuttamaan ja millaiset ratkaisuvaihtoehdot ovat lapsen edun näkökulmasta tarkoituksenmukaisia (Mitä pyritään muuttamaan ja miten? -palanen). Työväline pyrkii tukemaan suunnitelmallista työskentelyä, jossa havainnointi, ymmärtäminen, tavoitteiden asettaminen ja muutoksen suunnittelut muodostavat kokonaisuuden. Palautetietoisien työotteiden avulla voidaan arvioida myös tehtyä suunnitelmaa, työskentelysuhdetta, työskentelyn etenemistä ja sitä, onko valittu tuki ollut lapsen kannalta vaikuttavaa (Miten onnistuimme? -palanen).

Lapsen tilanteen arviointia, tukemista tai suojelua ei kuitenkaan voida tehdä yksin. Työväline ohjaa huomioimaan, että keskeistä on lapsen ja perheen osallisuus sekä sellaisen yhteistoimijuuden rakentaminen, jossa lapsen asioiden ympärille kootaan tarvittava Dream team (Dream team – Kenen kanssa luomme turvaverkon? -palanen). Merkityksellisen tiedon saaminen ja jakaminen on tärkeä osa sekä arviointia että muutostyöskentelyä, koska yhteinen ymmärrys syntyy vain silloin, kun eri toimijoiden tieto, näkemykset ja osaaminen voidaan tuoda yhteen lapsen tilanteen kannalta olennaisella tavalla (Merkityksellisen tiedon saaminen ja välittäminen -palanen). Sosiaalityötä ja riskin arviointia tehdessä sosiaalityöntekijän on tärkeä tietoisesti reflektoida omaa toimintaansa, tulkintojaan ja tunteitaan (Ammatillinen itsereflektio -palanen). Työvälineen eri osa-alueista syntyy kokonaisuus, joka ei tue ainoastaan lapsen riskin arvioinnissa, vaan tukee myös sellaista ammatillista työskentelyä, jossa harkinta, yhteistyö, osallisuus ja reflektio kietoutuvat yhteen lapsen suojelun vahvistamiseksi.

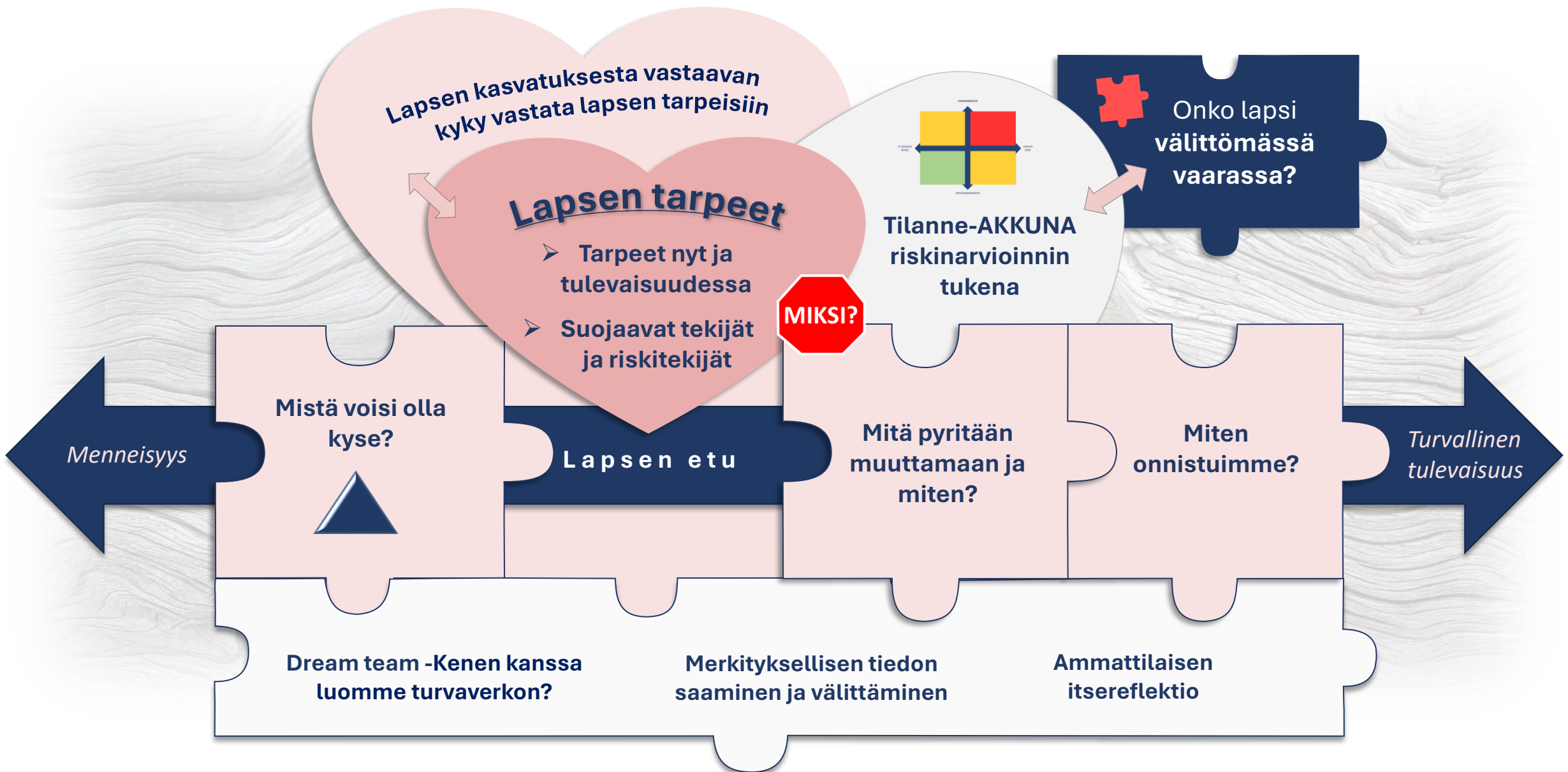

Tämä opas ei sisällä varsinaista työvälinettä, vaan tarjoaa tietoa ja tukea sen käyttöön.

Opasta suositellaan käytettäväksi yhdessä varsinaisen työvälineen kanssa.

[Lapsen suojelun AKKUNA – Työväline riskien arvioinnin tueksi](#)

MENNEISYYS – TULEVAISUUS: Riskin ja haitan ero

Kun teet riskinarviointia lapsen tilanteesta, keskeistä on **tunnistaa riskin ja haitan ero**:

- › Miten menneisydessä tapahtuneet haitat vaikuttavat lapsen turvalliseen tulevaisuuteen? **MIKSI?**
- › Miten minimoidaan lapsen hyvinvointia uhkaavat riskit tulevaisuudessa?

Selvitä ja jäsenä, mitkä ovat menneisydessä tapahtuneita haittoja, joilla on vaikutusta lapsen hyvinvointiin.

Perustele, minkälaisia riskejä tapahtuneet haitat ja nykyhetken liittyvät tekijät aiheuttavat juuri tämän lapsen turvalliseen tulevaisuuteen.

Puntaroi suojaavien tekijöiden ja riskitekijöiden suhdetta.

Arvioi, miten riskit minimoidaan lapsen suojelemiseksi ja turvallisen tulevaisuuden rakentamiseksi lähitulevaisuudessa sekä pidemmällä aikavälillä.

(Munro 2008, Syy-kouluttajakoulu 2022)

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

RISKINARVIOINTI LASTENSUOJELUSSA

Riski tarkoittaa sitä, että jokin haitallinen asia voi tapahtua, ja tämän tapahtuman todennäköisyyttä pyritään arvioimaan (Lähde 2024).

- Riski ja turvallisuus rakentuvat sosiaalisesti.
- Riski ei ole objektiivinen tai muuttumaton totuus.
→ Riski muuttuu ajan kanssa ja siihen vaikuttavat monet eri tekijät. (ei toimi ”raksi ruutuun –ajattelu”)
- Riski voi olla sekä välitön vaara lapselle tai jokin asia voi muodostua riskiksi pitkään jatkuessaan.
- Riskin arviointi tai pyrkimys riskien hallintaan ei poista riskiä, mutta se voi vähentää lapselle aiheutuvan haitan todennäköisyyttä.

Olennaista
tunnistaa
haitan ja
riskin ero

**Lastensuojelun velvollisuus
on pyrkiä minimoimaan riski
lapsen suojelemiseksi.**

Riskinarvioinnissa on keskeistä huomioida aikajänne – jos keskitymme vain välittömän haitan arviointiin, voi se vaikuttaa siihen, että pitkään aikaväkin riskit aliarvioidaan tai ne jäävät huomioimatta. Toisaalta saatamme tehdä ylilyöntejä, jos ajattelu on liian kapea-alaista.

- Lapsen suojelemiseksi arvioidaan menneisyydessä tapahtuneiden haittojen ja olemassa olevien voimavarojen valossa sitä, minkälaisia riskejä tilanteeseen liittyy.
 - Miten riskejä voidaan minimoida lapsen suojelemiseksi **nyt** sekä **turvallisen tulevaisuuden rakentamiseksi pidemmällä aikavälillä?**
- Kaikki näkevät riskit ja voimavarat eri tavoin, tärkeä tuoda ne yhteiseen keskusteluun ja perustella riittävän konkreettisesti.

Esimerkki

9-vuotias lapsi asuu vanhemman kanssa, jolla on päihdeongelma. Lapsi on usein yksin iltaisin, ja koulusta on tullut huolta lapsen väsymyksestä ja keskittymisvaikeuksista.

Haitta (jo tapahtunut tilanne)

- Lapsi on ollut toistuvasti yksin ilman aikuisen huolenpitoa
- Lapsi on väsynyt ja koulunkäynti on vaikeutunut
- Lapsi on kokenut turvattomuutta
- 👉 Haitta tarkoittaa siis jo toteutuneita, lapsen hyvinvointia heikentäviä asioita.

Riski (mahdollinen tuleva kehitys)

- Lapsen turvallisuus voi vaarantua entisestään
 - Koulunkäynti voi heikentyä lisää
 - Lapselle voi kehittyä mielenterveyden haasteita
 - Vanhemman päihteiden käyttö voi pahentua
 - 👉 Riski tarkoittaa sen arvioimista, mitä haitallista voi tapahtua tulevaisuudessa.
- ✓ Riskiä arviotaessa huomioidaan aina lapsen yksilölliset tarpeet sekä riskitekijöiden lisäksi myös suojaavat tekijät.

MIKSI?

Sosiaalisessa työskentely, arviointi ja päätöksenteko kohdistuu ihmisten välisiin suhteisiin. Todennäköisyyksiä ei voida koskaan tietää täsmällisesti, koska jokainen tilanne on yksilöllinen ja sidoksissa omaan kontekstiinsa. Vaikka käytössä olisi tutkimus- ja kokemustietoa, sitä ei voida suoraan soveltaa sellaisenaan kuhunkin yksittäiseen asiakastilanteeseen. (Lähde 2024 [Titterton 2005]).

- ✓ Riskiarvioinnissa olennaista on pohtia: **mihin huomio kiinnitetään, minkä kanssa työskennellään ja miten arvio vaikuttaa** työskentelyn painopisteisiin.
 - Kootaan yhteen erilaisia havaintoja tilanteesta, suhteista, olosuhteista ja niiden muutoksista.
 - Tarkastellaan, mitkä **tekijät voivat lisätä epätoivotun kehityksen todennäköisyyttä, mitkä puolestaan suojaavat siltä ja miten nämä tekijät näkyvät juuri tässä tilanteessa.**
- ✓ Vaikka haitoista tai niiden toteutumisesta voidaan olla eri mieltä eikä kaikkea voida aina varmuudella todentaa, työskentelyä mahdollisten riskien vähentämiseksi voidaan silti tehdä.
 - Tällöin keskeistä ei ole jäädä kiistelemään siitä, mitä on tapahtunut, vaan suunnata katse yhdessä siihen, miten riskien toteutumista voidaan ehkäistä.
- ✓ Arviointi ei perustu vain yksittäisiin havaintoihin, vaan kokonaisuuteen, vuorovaikutuksessa syntyvään ymmärrykseen sekä siihen, miten tilannetta voidaan seurata, jäsentää ja tehdä näkyväksi yhdessä.

Lapsen tarpeet: Maslow'n tarvehierkia

Maslowin mukaan ihmisen toimintaa ohjaavat tarpeet, jotka rakentuvat hierarkisesti perustarpeista kohti kasvua. **Perustarpeiden tulee olla ainakin riittävästi täyttyneet, jotta ylempät tarpeet voivat toteutua.**

1. Fysiologiset tarpeet (selviytyminen)

- ruoka, uni, terveys, suoja
→ Jos nämä eivät täyty, lapsen toiminta keskittyy selviytymiseen.

2. Turvallisuus

- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, ennakoitavuus, taloudellinen turva
→ Lapsi tarvitsee kokemuksen, että on turvassa tilanteissa ja ihmissuhteissa.

3. Yhteenkuuluvuus ja rakkaus

- läheisyys, yhteisöön kuuluminen, ystävyysuhteet
→ Ilman toimivia suhteita lapsen hyvinvointi ja kehitys heikkenevät.

4. Arvonanto (arvostus ja minäkuva)

- kokemus omasta arvosta, osaamisesta ja hyväksynnästä
→ Lapsi tarvitsee tulla nähdyksi, arvostetuksi ja merkitykselliseksi.

5. Itsensä toteuttaminen

- omien kykyjen kehittäminen, kasvu, merkityksellisyys
→ Lapsi voi kehittyä ja käyttää potentiaaliaan vasta, kun aiemmat tarpeet kannattelevat.

- ❖ **Lapsen käyttäytyminen heijastaa usein täyttymättömiä tarpeita.**
 - **Tunnista minkä tason tarpeisiin puute paikantuu ja kohdista tuki ensisijaisesti siihen tasoon.**
- ❖ Älä odota ylempien tasojen (esim. koulusuoriutuminen) vahvistumista, jos perustaso on heikko.
 - Jos lapsi on väsynyt, nälkäinen tai turvaton, ei voida edellyttää koulusuoriutumista tai tavoitteellisuutta.
- ❖ Ihmissuhteet (yhteenkuuluvuus ja rakkaus) ovat keskeinen silta: ilman niitä kehitys pysähtyy vaikka perustarpeet täyttyisivät.
- ❖ Huomioi lapsen ikä ja kehitysvaihe: tarpeiden painotus voi vaihdella eri-ikäisillä lapsilla.

Ensin varmistetaan lapsen selviytyminen ja turvallisuus, sitten ihmissuhteet ja arvostus – vasta niiden varaan rakentuu lapsen kasvu ja toimijuus.

Lapsen tarpeet: Lapsen kokemukset hyvinvoinnista

Lapsikeskeisyyteen pyrkivän lastensuojelun kannalta merkityksellistä tietoa lapsuuden ja nuoruuden hyvinvoinnista tuottavat tutkimukset, joissa on selvitetty lasten omaa käsitystä hyvinvoinnista.

Lasten haastatteluihin perustuva tutkimus osoittaa, että lasten **hyvinvointi perustuu ennen kaikkea lasten omiin kokemuksiin**. Lapsille tärkeitä hyvinvoinnin osa-alueita ovat **emotionaalinen hyvinvointi** ja **toimivat ihmissuhteet** (Fattore, Mason & Watson 2009).

Laajan kansainvälisen tutkimuksen perusteella lasten hyvinvointi rakentuu erityisesti perhe- ja vertaissuhteisiin sekä arjen ympäristöihin, kuten kouluun ja lähiympäristöön, liittyvistä tekijöistä. Perhe- ja vertaissuhteet olivat yhteydessä sekä lasten tyytyväisyyteen, mielenterveyteen että minäkuvaan. (Lawler ym. 2016.)

Toby Fattore, Jan Mason ja Elizabeth Watson (2009) ovat lasten haastatteluihin perustuen luoneet lapsen hyvinvoinnin mallin, joka tuo näkyviin sen, miten merkittävästi **lasten kokemus hyvinvoinnista rakentuu ihmissuhteiden ja niissä rakentuvien kokemusten kautta**. Ympyrän keskelle on nostettu lapsille kaikkein tärkeimmät hyvinvoinnin osatekijät.

- Hyvinvointi on lapselle kokonaisvaltainen ja jakamaton kokonaisuus, jossa eri elämänalueet (koti, koulu, kaverit, terveys) kietoutuvat yhteen. Siksi **arvioinnissa tulisi vanhemmuuden lisäksi kiinnittää enemmän huomiota lapsen omiin kokemuksiin ihmissuhteista, vertaissuhteista ja arjen toimivuudesta.**

Mitkä ovat juuri tämän lapsen tarpeet? Miten tuetaan juuri hänen emotionaalista hyvinvointia ja ihmissuhteiden toimivuutta?

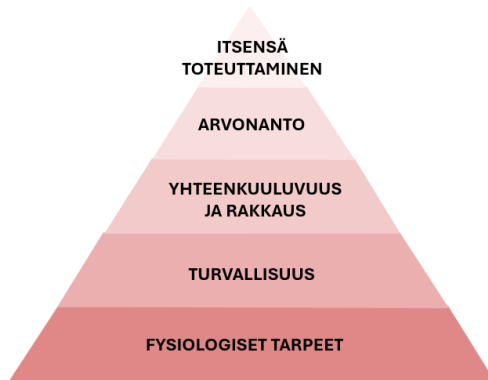
Lapsen tarpeet: Kuinka suhteet vastaavat tarpeisiin?

Lapsella on tietyt tarpeet, mutta lapsen hyvinvointi ei synny yksin lapsen sisällä, vaan siinä, miten häntä kohdellaan ja mitä hän kokee suhteissa toisiin ihmisiin.

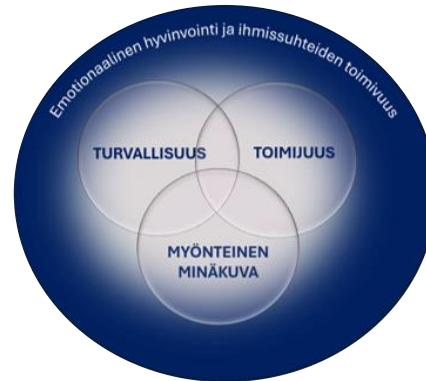
- Toisin sanoen: ei riitä, että katsotaan mitä lapsella on, vaan merkityksellistä on myös se, mitä lapsi kokee suhteissaan ja miten eri suhteet vastaavat lapsen tarpeisiin.

Lapsen hyvinvointi sosiaalisen näkökulmasta = se, millaisia kokemuksia lapsi saa tärkeissä ihmissuhteissaan päivittäin
→ Siksi arvioinnissa keskeistä on lapsen oma kokemussuhteiden laatu, ei vain niiden olemassaolo

Miten lapsen tarpeet toteutuvat arjessa – ja millaisena lapsi sen kokee?

Maslow'n tarvehierarkia jäsentää, mitä lapsi tarvitsee

Lapsen hyvinvoinnin malli ohjaa huomioimaan, miten lapsi kokee tärkeimpien hyvinvoinnin osatekijöiden toteutumisen eri suhteissa.

Lastensuojelun arvioinnissa ja työskentelyssä huomioidaan molemmat:

- Mitkä ovat tämän lapsen yksilölliset tarpeet?
- Miten eri suhteet vastaavat lapsen tarpeisiin ennen kaikkea lapsen kokemuksen perusteella?

Esimerkki

Sama tilanne – eri kokemus ihmissuhteiden mukaan

Tilanne: Lapsi menee kouluun

- ☐ Jos lapsella on:
 - turvallinen aikuinen kotona, joka tuo toiminnallaan esiin, että koulussa on turvallista
 - kaveri koulussa
 - → lapsi kokee koulun usein turvallisena ja mielekkäänä
 - ☐ Jos lapsella taas on:
 - vanhempi, joka korostaa koulun haasteita tai opettajan negatiivista toimintaa
 - yksinäisyyttä tai kiusaamista
 - → sama koulu voi tuntua pelottavalta tai kuormittavalta
- Eli kokemus ei synny tilanteesta vaan siihen liittyvistä suhteista

- **Turvallisuus syntyy suhteissa**, eli lapsen suojele toteutuu suhteiden kautta/avulla
- Toimenpiteet/ palvelut luovat mahdollisuuden suhteille.

Turvallisuuden tunne syntyy suhteissa

Turvallisuus ei ole vain olosuhde, vaan kokemus:

- Onko joku aikuinen, jolle voi kertoa?
 - Reagoiko aikuinen rauhoittavasti vai pelottavasti?
 - Saako lapsi lohtua, tukea ja suojaa?
- Lapsi voi olla “hyvässäkin kodissa”, mutta kokea turvattomuutta, jos suhde aikuiseen ei kannaa.

Minäkuva rakentuu siitä, mitä lapsi kokee suhteissa

Lapsi ei päättele itseään tyhjiössä, vaan suhteissa:

- “Aikuinen huomaa minut” → olen tärkeä
 - “Minua kuunnellaan” → mielipiteelläni on väliä
 - “Saan kannustusta” → olen osaava
- Näistä syntyy myönteinen minäkuva
→ Vastaavasti: sivuuttaminen, arvostelu tai torjunta → heikompi minäkuva

Toimijuus syntyy siitä, saako vaikuttaa

Saako lapsi:

- kertoa mielipiteensä?
 - osallistua päätöksiin?
 - tulla otetuksi tosissaan?
- Jos kyllä → lapsi kokee pystyvyyttä ja osallisuutta
→ Jos ei → lapsi voi kokea voimattomuutta

Aito tutustuminen lapsen tilanteen ymmärtämisen perustana

Arviointityöskentelyssä keskeistä on rakentaa luottamuksellinen ja dialoginen suhde, jossa pyritään ymmärtämään **lapsen omaa kokemusta arjestaan ja siihen liittyvistä suhteista**.

- Aito tutustuminen on edellytys lapsen tilanteen ymmärtämiselle hänen omasta arjestaan, merkityksistään ja yksilöllisyydestään käsin niin, että tulkinta ei perustu oletuksiin tai yksipuoliseen tietoon, vaan riittävän laajaan ja aitoon tutustumiseen.
 - ✓ Lähde liikkeelle lapsesta: **kuka hän on, mikä hänelle on tärkeää**
 - ✓ Vältä ongelmakeskeisyyttä: **tunnista vahvuudet ja voimavarat**
 - ✓ **Arvosta erilaisuutta**: älä tavoittele “normaalia”
 - ✓ Hyödynnä **arjen verkostoja ja yhteisöjä** voimavarojen löytämisessä ja tuen rakentamisessa
 - ✓ Huomioi lapsen **käsitys itsestään ja tulevaisuudestaan**: vahvista toivoa ja kannattele **myönteistä minäkuvaa** kohtaamisissa, sanoituksissa ja tuen rakentamisessa.
- Aito tutustuminen edellyttää avoimuutta myös omille tulkinnoille: arvioinnin viitekehys ei saa rajata liikaa kohtaamista ja huomion kiinnittymistä vain määrättyihin asioihin, jotka voivat johtaa virheellisiin tai vajavaisiin tulkintoihin. Vasta kohtaamisesta syntyvä ymmärrys mahdollistaa lapsen tilanteen tarkoituksenmukaisen arvioinnin ja tukemisen.

Kuva: Kuvapankki

“Jos asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välisessä yhteistyössä onnistutaan välittämään asiakkaalle tunne aidosta välittämisestä ja muutokseen pyrkimisestä, voi suhde olla asiakkaalle voimaannuttava sosiaalinen kokemus. Lisäksi asiakkaan ja työntekijän välinen suhde voi olla muutoksen aikaansaamisen väline.”

(Kananoja 2017)

Perustana luottamuksellinen suhde

Luottamuksellinen suhde rakentuu läsnäolevasta kohtaamisesta, jossa lapsi kokee tulevansa nähdyksi ainutlaatuisena yksilönä ja saa tunteen, että työntekijä keskittyy juuri hänen asioihinsa. Tärkeää on, että lapselle välittyy kokemus arvostuksesta sekä siitä, että hänen ajatuksiaan kuunnellaan ja niillä on merkitystä.

- ☀ Kerro lapselle tapaamisen alussa selkeästi, mitä itse odotat tapaamiselta.
- ☀ Kysy myös lapselta, mitä hän toivoo ja odottaa tapaamiselta.

- Mieti, millaiset vuorovaikutustavat sopivat juuri tälle lapselle hänen ikänsä, kehitystasonsa ja kokemustensa perusteella.
- Arvioi tapaamisen jälkeen, miten valitsemasi toimintatavat toimivat käytännössä.
- Tunnista konkreettisesti, mistä päättelet, että lapselle jäi tapaamisesta turvallinen ja hyvä kokemus.
- Pohdi, onnistuinko välittämään lapselle viestin siitä, että häntä kuunnellaan, ymmärretään ja halutaan auttaa.

Kuva: Kuvapankki

Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saattaa olla erityisen altis hylkäämisen kokemukselle. Tämän vuoksi on tärkeää on luoda lapselle tunne työskentelyn jatkuvuudesta myös niissä tilanteissa, joissa työntekijä on vaihtumassa tai vaihtunut.

Entä jos lapsi ei puhu?

Kaikki lapset eivät lähde helposti kertomaan ajatuksistaan, tunteistaan tai kokemuksistaan. Siksi työntekijän on tärkeää pysähtyä pohtimaan, mitä hiljaisuuden tai sulkeutumisen taustalla voi olla. Taustalla voi olla esimerkiksi pelkoa, epäluottamusta, aiempia kuulluksi tulemisen pettymyksiä tai vaikeutta sanoittaa omia kokemuksia. Kun työntekijä pyrkii ymmärtämään näitä syitä rauhassa ja kiireettömästi, lapsen kohtaamiseen on helpompi löytää turvallinen ja luottamusta vahvistava tapa.

Kuva: Kuvapankki

Työntekijän on tärkeä pyrkiä ymmärtämään, mitkä tekijät aiheuttavat sulkeutumista?

Sulkeutumista voivat aiheuttaa esimerkiksi:

- **Pelko seurauksista** – lapsi voi pelätä, mitä tapahtuu, jos hän kertoo asioista.
- **Lojaliteetti vanhempia tai läheisiä kohtaan** – lapsi ei halua “pettää” tai saattaa läheistä vaikeuksiin.
- **Aiemmat huonot kokemukset auttajista** – jos lasta ei ole uskottu tai kuultu aiemmin.
- **Häpeä ja syyllisyys** – lapsi voi ajatella, että tilanteet ovat hänen syytään.
- **Vaikeus tunnistaa tai sanoittaa omia kokemuksia** – kaikki lapset eivät osaa kertoa tunteistaan tai arjestaan suoraan.
- **Jännitys tai epäluottamus uudessa tilanteessa** – vieras aikuinen, uusi paikka tai kiireinen kohtaaminen voi lisätä sulkeutumista.
- **Trauma tai pitkä kuormitus** – kuormittavissa tilanteissa lapsi voi suojata itseään vetäytymällä.
- **Pelko siitä, ettei tule ymmärretyksi** – lapsi voi kokea, ettei aikuinen oikeasti ymmärrä hänen maailmaansa.

Työmenetelmistä yleisesti

- Työskentelyssä korostuvat tapauskohtaisuus ja joustavuus: menetelmät valitaan aina asiakkaan tarpeiden mukaan.
- Vaikuttavat menetelmät rakentuvat suhteissa ja niiden kautta. Osallisuus ja vuorovaikutus luovat työn perustan sekä vahvistavat luottamusta ja yhteistyötä.
- Menetelmät voivat tukea dialogia, lisätä asiakkaan osallisuutta ja oman tiedon esiin tuomista sekä vähentää työntekijän tulkintojen varaan jäämistä.
- Menetelmät jäsentävät asiakkaan ja työntekijän ymmärrystä elämäntapahtumista ja avaavat uusia näkökulmia.
- Menetelmät voivat välittää asiakkaan elämän tarinoita ja muistoja sekä vahvistaa identiteettiä → mahdollistaa selviytymistarinan rakentumisen.
- Menetelmät tukevat tasa-arvoista kohtaamista ja tasoittavat valtasuhteita.
- Menetelmät voivat helpottaa vaikeista asioista kertomista, ilmaisemaan tunteita ja refleктоimaan itseä. Ne voivat myös helpottaa itseilmaisua ja sanojen löytämistä kokemuksille.
- Menetelmät voivat auttaa tunnistamaan tukiverkostoja, selviytymiskeinoja, voimavaroja, vahvuuksia ja unelmia sekä jäsentämään elämäntilannetta.
- Tavoitteiden asettaminen voi helpottua osana suunnitelmallista työskentelyä.
- Työntekijällä on hyvä olla käytössään erilaisia menetelmiä, joilla voi tukea asiakkaan osallisuutta ja yhteisen ymmärryksen rakentumista.

**Työmenetelmät
nivoutuvat
työskentelyyn
asiakastyöhön ja
tukevat
suhdeperustaista ja
systemistä työtettä.**

Miksi menetelmiä kannattaa hyödyntää lapsen kohtaamisessa?

Menetelmät tuovat työskentelyyn **rakennetta, turvallisuutta ja tavoitteellisuutta**. Ne auttavat tekemään vaikeista asioista puhuttavia, tukevat osallisuutta ja auttavat työntekijää saamaan paremman ymmärryksen lapsen tilanteesta.

Työntekijän tärkein työväline on vuorovaikutus ja luottamuksellisen suhteen luominen lapseen

- ✓ Toiminnalliset ja luovat menetelmät helpottavat lapsen ilmaisua, kun lapsen on vaikea kertoa asioista vain puhumalla.
- ✓ Tekevät työskentelystä lapselle luontevampaa, ymmärrettävämpää ja turvallisempaa.
- ✓ Tukevat keskustelua, auttavat käsittelemään vaikeita asioita ja tuovat esiin lapsen voimavaroja.
- ✓ Tukevat tunteiden, kokemusten ja arjen tilanteiden näkyväksi tekemistä.
- ✓ Vahvistavat osallisuutta, kun lapsi saa kertoa kokemuksistaan itselleen sopivalla tavalla.
- ✓ Mahdollistavat lapsen kehitystason huomioimisen työskentelyssä.
- ✓ Samalla ne auttavat rakentamaan luottamusta työntekijän ja lapsen välillä, vahvistavat suhdetta ja lisäävät ymmärrystä lapsen tilanteesta.

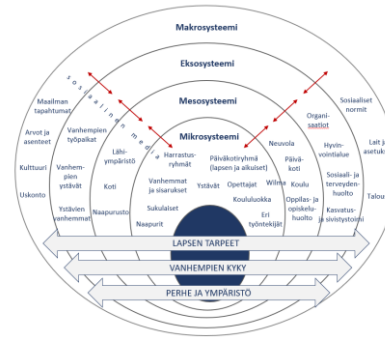
Kuva: Kuvapankki

Menetelmät tukevat työskentelyssä lapsen osallisuutta, vuorovaikutusta ja auttavat tekemään lapsen kokemuksen näkyväksi.

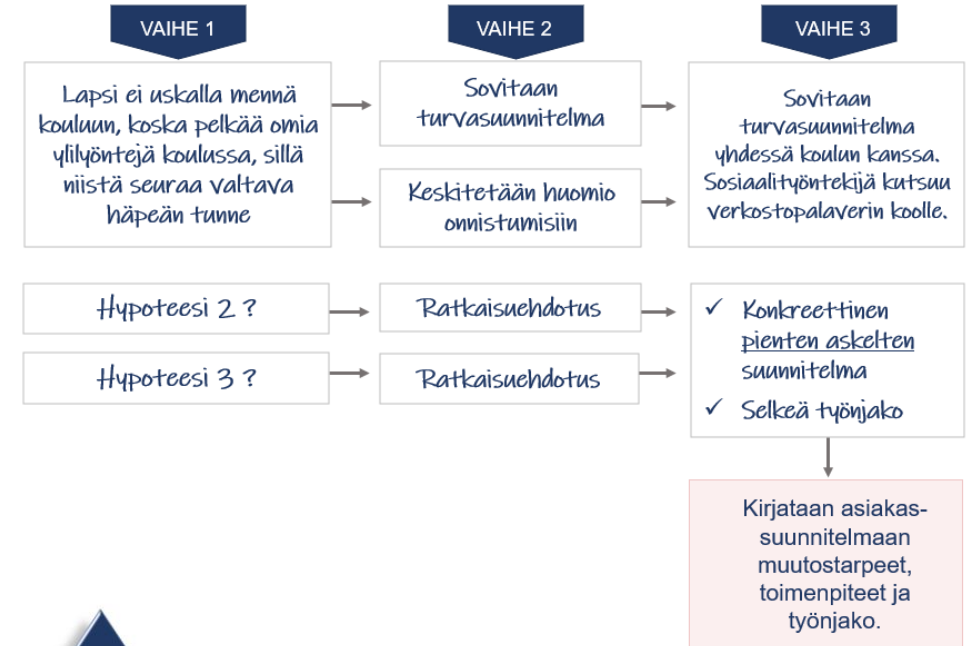
Esimerkkejä menetelmistä, jotka soveltuvat asiakassuunnitelmaprosessiin

Lasten kanssa työskentelevien tulee mahdollistaa lapselle erilaisia keinoja tuoda esille kokemuksiaan ja näkemyksiään.

Erilaiset menetelmät, kortit tai esimerkiksi kirjeen kirjoittaminen mahdollistavat erilaisia osallistumisen tapoja.

Hypoteesityöskentely

VISIO

- Millaista olisi lapsen ja perheen hyvä elämä, jossa toteutuu turvallisuus, pysyvyys/vakaus, hyvinvointi?
- Mitä toivot itsellesi/lapsillesi?
- Millaista haluaisit perhe-elämän olevan?

ESTEET/HAASTEET

- Mikä estää visiota toteutumasta?
- Mistä olemme huolissamme?

TUKI

- Kuka/mikä tukee sinua saavuttamaan vision?
- Mikä toimii hyvin?

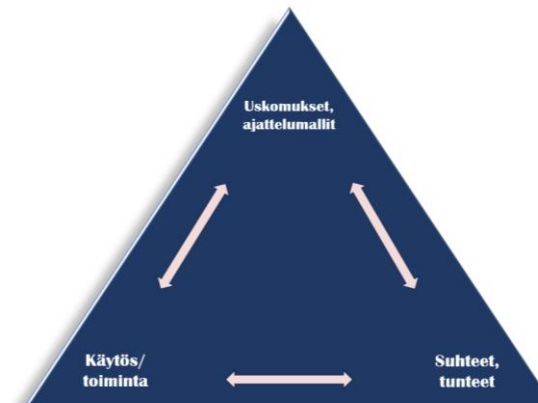
SUUNNITELMA

- Asteikolla 1-10, kuinka turvallista lapsilla on?
- Mihin tarvitaan muutosta?
- Miten tukea voi vahvistaa esteiden voittamiseksi, jotta lapsilla on turvallista, perhe-elämässä on pysyvyyttä ja lapset voivat hyvin?

Yhteistoiminnallinen auttamiskartta

Hollantilainen ympyrä

Kognitiivinen kolmio

Kolme taloa

Esimerkki

Sama tilanne – eri kokemus ihmissuhteiden mukaan

Tilanne: Lapsi menee kouluun

- ☐ Jos lapsella on:
 - turvallinen aikuinen kotona, joka tuo toiminnallaan esiin, että koulussa on turvallista
 - kaveri koulussa
 - → lapsi kokee koulun usein turvallisena ja mielekkäänä
 - ☐ Jos lapsella taas on:
 - vanhempi, joka korostaa koulun haasteita tai opettajan negatiivista toimintaa
 - yksinäisyyttä tai kiusaamista
 - → sama koulu voi tuntua pelottavalta tai kuormittavalta
- Eli kokemus ei synny tilanteesta vaan siihen liittyvistä suhteista

- **Turvallisuus syntyy suhteissa**, eli lapsen suojele toteutuu suhteiden kautta/avulla
- Toimenpiteet/ palvelut luovat mahdollisuuden suhteille.

Turvallisuuden tunne syntyy suhteissa

Turvallisuus ei ole vain olosuhde, vaan kokemus:

- Onko joku aikuinen, jolle voi kertoa?
 - Reagoiko aikuinen rauhoittavasti vai pelottavasti?
 - Saako lapsi lohtua, tukea ja suojaa?
- Lapsi voi olla “hyvässäkin kodissa”, mutta kokea turvattomuutta, jos suhde aikuiseen ei kannaa.

Minäkuva rakentuu siitä, mitä lapsi kokee suhteissa

Lapsi ei päättele itseään tyhjiössä, vaan suhteissa:

- “Aikuinen huomaa minut” → olen tärkeä
 - “Minua kuunnellaan” → mielipiteelläni on väliä
 - “Saan kannustusta” → olen osaava
- Näistä syntyy myönteinen minäkuva
→ Vastaavasti: sivuuttaminen, arvostelu tai torjunta → heikompi minäkuva

Toimijuus syntyy siitä, saako vaikuttaa

Saako lapsi:

- kertoa mielipiteensä?
 - osallistua päätöksiin?
 - tulla otetuksi tosissaan?
- Jos kyllä → lapsi kokee pystyvyyttä ja osallisuutta
→ Jos ei → lapsi voi kokea voimattomuutta

Esimerkki

12-vuotias lapsi tulee tapaamiseen eikä oikein osaa vastata kysymykseen siitä, mitä kotona tapahtuu. Hän sanoo vain, että “ihän tavallista”. Työntekijä ottaa esiin tunne- ja kuvakortit ja pyytää lasta valitsemaan kortit, jotka kuvaavat kotona olemista, koulua ja iltaa. Lapsi valitsee kotiin liittyen kortit *pelokas*, *varuillaan* ja *surullinen*. Korttien avulla hän kertoo, että kotona riidellään usein iltaisin ja silloin hän menee huoneeseensa ja yrittää pitää pikkusisaruksen rauhallisena. Ilman menetelmää tämä olisi voinut jäädä kertomatta, koska suora kysyminen tuntui lapsesta liian vaikealta.

- **Menetelmä auttaa lasta ilmaisemaan kokemuksiaan silloin, kun niistä puhuminen suoraan on vaikeaa. Samalla työntekijä saa näkyviin lapsen arkea, tunteita ja mahdollisia huolia konkreettisemmalla tavalla.**

Esimerkki

15-vuotias nuori vastaa tapaamisessa niukasti eikä halua puhua suoraan kotitilanteestaan. Työntekijä alkaa tehdä nuoren kanssa sukupuuta ja pyytää häntä kertomaan, ketkä ihmiset kuuluvat hänen elämäänsä ja ketkä ovat hänelle tärkeitä. Sukupuuta tehdessä käy vähitellen ilmi, että nuori on muuttanut useita kertoja, yhteys toiseen vanhempaan on katkennut ja kotona on paljon ristiriitoja äidin uuden puolison kanssa. Nuori kertoo olevansa usein isoäidillä, koska siellä on turvallisempi olla. Samalla sukupuuhun voidaan liittää myös nuoren suhteita asioihin ja ilmiöihin: koulu näyttäytyy nuorelle kuormittavana, koti turvattomana, harrastus tärkeänä hengähdyspaikkana ja kaveripiiri sekä voimavarana että ajoittain riskinä. Näin sukupuoli ei jäsennä vain ihmissuhteita, vaan tuo näkyväksi myös sen, missä nuori kokee turvaa, kuormitusta, kuulumista ja yksinäisyyttä.

- **Sukupuuta auttaa tekemään näkyväksi paitsi nuoren ihmissuhteita myös hänen suhteitaan paikkoihin, arjen ympäristöihin ja elämän merkityksellisiin asioihin. Näin työntekijä saa kokonaisvaltaisemman kuvan nuoren voimavaroista, kuormituksesta ja turvaa tuovista tekijöistä.**

Esimerkki

16-vuotiaan nuoren kanssa pohditaan, onko kotiin jääminen enää turvallista vai tarvitaanko sijoitusta. Nuori sanoo aluksi vain, että “kotona on välillä vaikeaa”, eikä halua avata tilannetta tarkemmin. Työntekijä tekee nuoren kanssa aikajanan viime kuukausista ja pyytää merkitsemään siihen tärkeitä tapahtumia, hyviä hetkiä, vaikeita tilanteita ja muutoksia arjessa. Aikajanaan alkaa kertyä tietoa toistuvista riidoista kotona, koulupoissaolojen lisääntymisestä, valvomisesta, päihteiden käytöstä, karkailuista ja tilanteista, joissa nuori on kokenut turvattomuutta. Samalla näkyviin tulee myös jaksoja, jolloin arki on ollut vakaampaa esimerkiksi silloin, kun nuori on ollut väliaikaisesti sukulaisen luona tai saanut enemmän tukea koulusta. Aikajanan avulla nuoren kanssa voidaan yhdessä tarkastella, onko tilanne menossa parempaan vai huonompaan suuntaan ja millaiset tapahtumat lisäävät turvaa tai vaarantavat sitä. Tämä auttaa arvioimaan sijoituksen tarvetta nuoren omasta kokemuksesta käsin.

- **Aikajana auttaa jäsentämään nuoren arjessa tapahtuneita muutoksia, kuormittavia tilanteita ja turvaa tuovia vaiheita. Sen avulla sijoituksen tarvetta voidaan tarkastella konkreettisesti ja nuoren oma kokemus näkyväksi tehden.**

Esimerkki

Perheen kanssa arvioidaan, miten vakava lapsen kotitilanne on ja millaisia riskejä arkeen liittyy. Vanhempi kertoo, että kotona “riidellään välillä”, mutta vähättelee tilanteen vaikutuksia lapseen. Työntekijä käyttää sirkulaarisia kysymyksiä, jotta lapsen ja muiden perheenjäsenten näkökulmat tulisivat näkyväksi ilman, että ketään asetetaan suoraan puolustuskannalle. Hän voi kysyä esimerkiksi: *“Mitä arvelet, huomaako lapsi, milloin kotona on jännittynyt tunnelma?”* tai *“Kuka perheessänne huomaa yleensä ensimmäisenä, että tilanne alkaa kärjistyä?”* Nuorelta voidaan kysyä: *“Kenen mielestä kotona on turvallisinta silloin, kun vanhemmat riitelevät?”* tai *“Mitä luulet, mitä pikkusisarus ajattelee silloin, kun sinä vetäydyt omaan huoneeseesi?”* Näiden kysymysten avulla voi tulla esiin, että lapsi ennakoi riitoja, yrittää suojata sisaruksiaan, vetäytyy pelon vuoksi tai valvoo öisin kuunnellen vanhempien ääniä. Samalla näkyväksi voivat tulla myös perheen toimintamallit: kuka rauhoittaa, kuka poistuu, kuka jää yksin ja jääkö lapsi liian suuren vastuun kantajaksi. Näin riskin arviointi ei perustu vain siihen, mitä kukin kertoo itsestään, vaan siihen, miten perheenjäsenet näkevät toistensa kokemukset ja toiminnan.

- **Sirkulaariset kysymykset auttavat tekemään näkyväksi perheen vuorovaikutusta, rooleja ja lapsen kokemaa turvaa tai turvattomuutta. Niiden avulla riskin arvioinnissa saadaan esiin asioita, jotka eivät välttämättä tule näkyviin suorilla kysymyksillä.**

Miksi menetelmiä kannattaa hyödyntää vanhempien kanssa työskentelyssä?

Menetelmien arvo lastensuojelussa ei ole vain siinä, että ne jäsentävät tilannetta tai tuovat lisää tietoa, vaan myös siinä, että ne voivat auttaa vanhempaa näkemään lapsen käyttäytymisen uudessa valossa ja tunnistamaan aiempaa laajemmin oman toimintansa vaikutukset tilanteen etenemiseen. Voimavarojen ja suojaavien tekijöiden näkyväksi tekeminen voi myös vahvistaa toivoa ja tukea vanhemman toimijuutta.

Vanhempien kanssa työskentely on myös tapa tutustua lapseen – hänen arkeensa, tarpeisiinsa, kuormitukseensa ja siihen, miten hän näyttäytyy läheisissä suhteissa.

Kuva: Kuvapankki

Työskentely ei voi jäädä vain aikuisten kanssa tehtäväksi työksi, vaan lapsen oma ääni, kokemukset ja näkökulma on aina tuotava mukaan.

- ✓ **Jäsentävät monimutkaista elämäntilannetta** ja auttavat hahmottamaan kokonaisuutta.
- ✓ **Tukevat keskustelua vaikeista tai herkistä aiheista.**
- ✓ **Vahvistavat vanhemman/reflektointia**, ymmärrystä omasta toiminnasta ja sen vaikutuksista lapseen.
- ✓ **Auttavat tunnistamaan voimavaroja, huolia ja muutostarpeita.**
- ✓ **Tekevät tavoitteista konkreettisempia** ja tukevat suunnitelmallista työskentelyä.
- ✓ **Lisäävät osallisuutta ja yhteistyötä**, kun asioita voidaan tarkastella yhdessä selkeästi.

Miltä lastensuojelu näyttää asiakkaan näkökulmasta?

Lastensuojelun keskusliiton (2023) selvitykseen on koottu yli kymmenen vuoden ajalta lastensuojelun asiakkaiden kokemustietoa siitä, millainen lastensuojelu näyttäytyy lapsille, nuorille ja vanhemmille. Se tuo esiin erityisesti kokemuksia avun saamisen vaikeudesta, osallisuuden puutteista ja kohtaamisten merkityksestä sekä auttaa tunnistamaan, millainen lastensuojelu näyttäytyy asiakkaalle vaikuttavana tai heidän hyvinvointiaan heikentävänä.

Nuoret korostavat lapsen edun ensisijaisuutta ja kokevat, että lastensuojelu on liian usein suojellut vanhempia heidän sijastaan. Puuttuminen nähdään toistuvasti liian myöhäisenä, vaikka huoli olisi ollut näkyvä ja lastensuojeluilmoituksia tehty useita. Vastuunottoa lapsista ja nuorista toivotaan viranomaisten lisäksi myös muilta aikuisilta.

Monet vanhemmat kuvasivat sosiaalisen turvaverkon puutetta merkittäväksi riskitekijäksi elämän haasteissa. Kun apua ei toistuvista pyynnöistä huolimatta saada ajoissa, tilanteet voivat kriisiytyä peruuttamattomasti.

Nuoret kuvaavat selkeästi vanhempiensa jääneen ilman apua ja tukea. Moni arvioi, että lastensuojeluasiakkuus olisi voitu ehkäistä, jos vanhemmat olisivat saaneet oikea-aikaista apua. Nuoret toivovat varhaisempaa puuttumista ongelmiin, jotta ne eivät siirtyisi heidän kannettavakseen.

Monet vanhemmat kokivat, ettei heidän huoltaan lapsensa oireilusta otettu vakavasti. Myös moni nuori sai apua vasta tilanteen vakavoiduttua, vaikka avun tarve oli ollut olemassa jo aiemmin.

Kuva: Kuvapankki

Esimerkki

Lapsi ei käy koulua lainkaan

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa vanhempaa tilanteessa, jossa lapsi ei ole käynyt koulua pitkään aikaan. Vanhempi kuvaa arkea toivottomana: aamuisin syntyy riitoja, lapsi sulkeutuu huoneeseensa, eikä mikään tunnu auttavan. Tilanne tulkitaan helposti tahalliseksi vastustamiseksi, välinpitämättömyydeksi tai rajattomuudeksi. Samalla huoli lapsen tulevaisuudesta kasvaa ja näkyy painostamisena, hoputtamisena ja turhautumisena.

Sosiaalityöntekijä ei jää vain kuulemaan tapahtumia, vaan ottaa käyttöön menetelmän, jonka avulla tilannetta jäsennetään vaihe vaiheelta. Yhdessä vanhemman kanssa pysähdytään tarkastelemaan, mitä aamun kriittisissä hetkissä tapahtuu: missä kohtaa lapsi vetäytyy, miten vanhempi reagoi, mitä kumpikin mahdollisesti tuntee ja miten tilanne etenee umpikujaan. Sosiaalityöntekijä voi kysyä vanhemmalta: *Mitä ajattelet lapsen kokevan siinä hetkessä, kun kouluun lähtö tulee puheeksi? Mitä itse tunnet silloin? Miten toimit, kun huomaat tilanteen luisuvan riidaksi? Voisiko lapsen käyttäytymisen taustalla olla ahdistusta, pelkoa, kuormitusta tai epäonnistumisen kokemuksia?* Menetelmä siirtää huomion pois syyllisten etsimisestä kohti vuorovaikutuksen, kuormituksen ja tarpeiden ymmärtämistä.

Työskentelyn aikana vanhempi voi vähitellen huomata, ettei lapsen toiminta ehkä olekaan pelkkää uhmaa. Taustalla voi olla voimakasta ahdistusta, epäonnistumisen pelkoa, häpeää, sosiaalista kuormitusta tai kokemus siitä, ettei nuori enää kykene selviytymään koulun odotuksista. Samalla vanhempi voi oivaltaa, että oma toiminta – vaikka sen taustalla on huoli ja rakkaus – saattaa lisätä nuoren painetta entisestään. Kun aamu alkaa vaatimuksilla, kiireellä ja ristiriidalla, nuoren kuormitus voi kasvaa niin suureksi, ettei toiminta enää ole hänelle mahdollista.

Vanhemman mahdollinen oivallus

"Olen ajatellut, että lapsi vain kieltäytyy. Nyt ymmärrän, että hän saattaa olla niin ahdistunut ja kuormittunut, ettei pysty lähtemään. Huomaan myös, että oma hoputtamiseni ja painostamiseni ovat voineet pahentaa tilannetta, vaikka olen yrittänyt auttaa."

Tämä oivallus on lastensuojelun työssä merkittävä, koska se voi muuttaa koko työskentelyn suuntaa. Kun vanhempi alkaa nähdä lapsen käyttäytymisen viestinä pahasta olostaan eikä vain ongelmallisena käytöksenä, syntyy enemmän tilaa myötätunnolle, yhteistyölle ja uusille toimintatavoille. Menetelmä ei siis ainoastaan tee ongelmaa näkyväksi, vaan voi avata vanhemmalle uuden tavan ymmärtää lastaan – ja itseään suhteessa lapseen. Siksi menetelmillä voi olla voimakas vaikutus muutoksen käynnistymisessä.

Esimerkki

Lapsen päihteiden käyttö

Sosiaalityöntekijä tapaa vanhempaa, joka on hyvin huolissaan lapsen päihteiden käytöstä. Vanhempi kuvaa lasta välinpitämättömäksi, valehtelevaksi ja hallitsemattomaksi. Kotona tilanteet päätyvät usein huutamiseen, syyttelyyn ja rankaisemiseen.

Työntekijä voi käyttää menetelmää, jossa vanhemman kanssa tutkitaan yhdessä **päihteiden käytön ympärillä olevia tilanteita ja merkityksiä**: milloin käyttöä tapahtuu, mitä sitä ennen yleensä tapahtuu, mitä lapsi saattaa sillä tavoitella tai välttää, ja miten vanhempi reagoi, kun käyttö tulee ilmi. Tilannetta voidaan tarkastella myös lapsen arjen, ihmissuhteiden, mielialan ja kuormituksen näkökulmasta.

Työntekijä voi kysyä:

- *Mitä arvelet lapsen yrittävän päihteillä selviytyä tai peittää?*
- *Millaisia tilanteita käyttöä ennen yleensä on?*
- *Miten itse toimit silloin, kun saat tietää käytöstä?*
- *Miten lapsi reagoi sinun tapaasi kohdata asia?*

Vähitellen vanhempi voi saada oivalluksen siitä, että päihteiden käyttö ei ole vain sääntöjen rikkomista, vaan voi liittyä esimerkiksi pahaan oloon, yksinäisyyteen, ahdistukseen, kuulumisen tarpeeseen tai selviytymiskeinojen puutteeseen. Samalla vanhempi voi nähdä, että oma reaktio – esimerkiksi voimakas kontrolli, syyttely tai moralisoiva puhe – voi sulkea keskusteluyhteyttä entisestään.

Mahdollinen vanhemman oivallus

“Olen nähnyt vain päihteiden käytön ja suuttunut siitä, mutta en ole pysähtynyt miettimään, mitä lapsen pahoinvoinnin taustalla on. Ymmärrän nyt myös, että tapani kohdata asia voi vaikuttaa siihen, uskaltaako lapsi kertoa tilanteestaan.”

Systemiteoria ja ekologinen systemiteoria ymmärryksen perustana

Systemiteoria ja ekologinen systemiteoria muodostavat sosiaalityössä tärkeän teoreettisen taustan ja työn ytimen. Ne auttavat hahmottamaan lapsen tilanteen suhteissa, arjen ympäristöissä ja yhteiskunnallisissa rakenteissa, mikä on lastensuojelussa olennaista kokonaisvaltaisen ymmärryksen rakentumiseksi.

Systemiteoria korostaa, että lapsen tilannetta ei voi ymmärtää irrallaan hänen ihmissuhteistaan ja arjen vuorovaikutuksesta. Lapsen hyvinvointi, oireilu tai käyttäytyminen liittyvät usein siihen, miten perhe, läheiset ja muut toimijat vaikuttavat toisiinsa. Systeminen näkökulma auttaa sosiaalityössä tarkastelemaan ongelmien sijaan suhteita, vuorovaikutusta ja niitä rakenteita, jotka ylläpitävät tai muuttavat tilannetta.

Kuva: Kuvapankki

Ekologinen systemiteoria laajentaa näkökulmaa perheestä ympäröiviin kasvuolosuhteisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Lapsen elämään vaikuttavat perheen lisäksi esimerkiksi varhaiskasvatus, koulu, kaverisuhteet, palvelut, asuinympäristö ja yhteiskunnalliset olosuhteet. Lapsen kehitys ja hyvinvointi rakentuvat näiden eri tasojen yhteisvaikutuksessa.

- ✓ Auttaa näkemään lapsen tilanteen osana kokonaisuutta
- ✓ Suuntaa huomiota vuorovaikutukseen eikä vain yksilön ongelmiin
- ✓ Tukee muutoksen etsimistä yhdessä perheen ja verkoston kanssa
- ✓ Vahvistaa ymmärrystä siitä, että muutos yhdessä osassa systeemiä vaikuttaa myös muihin
- ✓ Auttaa ymmärtämään, että lapsen tilanne muotoutuu monella tasolla
- ✓ Tekee näkyväksi ympäristön, palvelujen ja rakenteiden merkityksen lapsen hyvinvoinnille
- ✓ Tukee moniammatillista yhteistyötä, koska lapsen elämä ei rajaudu vain perheeseen
- ✓ Auttaa tunnistamaan sekä riskitekijöitä että suojaavia tekijöitä lapsen arjessa
- ✓ Tunnistaa sosiaalityöntekijän merkityksen osana lapsen systeemiä

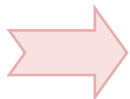
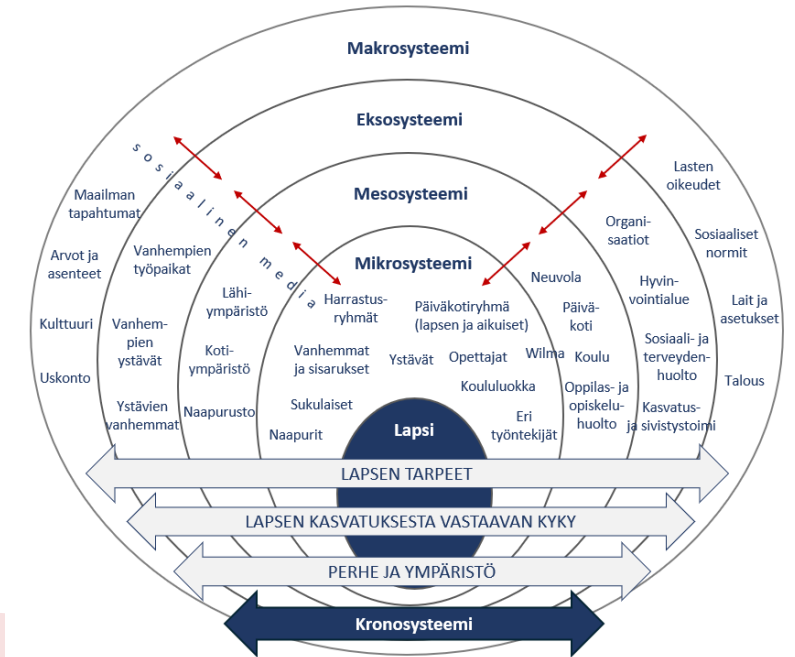
Ekologinen systeemiteoria

Bronfenbrennerin ekologisen systeemiteorian mukaan lapsen kehitykseen vaikuttaa kaikki ympäröivä ympäristö ja sen sosiaaliset vuorovaikutussuhteet. Kehitys ei siis ole vain lapsen sisäistä kasvua, vaan jatkuvaa vuorovaikutusta hänen ympäristönsä kanssa. Ekologinen systeemiteoria ohjaa tarkastelemaan ihmisen kehityksen ymmärtämiseksi koko sosiaalista maisemaa, jossa yksilö elää ja kasvaa.

Lapsen kasvuun ja hyvinvointiin vaikuttavat useat toisiinsa kytkeytyvät tasot:

- **Mikrosysteemi:** lapsen arjen lähisuhteet (esim. perhe, koulu, kaverit)
 - Suhteet, joissa lapsi on suoraan vuorovaikutuksessa muiden kanssa
 - Vahvimmat vaikutukset ja kaksisuuntaiset suhteet.
- **Mesosysteemi:** näiden arkiympäristöjen eli mikrosysteemien väliset suhteet (esim. kodin ja koulun yhteistyö)
- **Eksosysteemi:** ympäristöt, joihin lapsi ei suoraan osallistu, mutta jotka vaikuttavat häneen (esim. vanhemman työpaikka, naapurusto, palvelut, taloustilanne)
- **Makrosysteemi:** yhteiskunnalliset rakenteet ja olosuhteet (esim. lainsäädäntö, kulttuuri, talous, arvot, normit)
- **Kronosysteemi:** ajallinen ulottuvuus; elämän siirtymävaiheet, kriisit, yhteiskunnan muutokset.

Lapsen kehitys tapahtuu erilaisten, toisiinsa vaikuttavien ympäristöjen sisällä.

Lapsen tilanteen arvioinnissa on tärkeää huomioida, miten nämä tasot vaikuttavat toisiinsa ja yhdessä muovaavat lapsen arkea ja kehitystä.

Kaikki vaikuttaa kaikkeen – myös siinä, mitä näemme

Lapsen ja perheen tilannetta ei tarkastella yksittäisinä ongelmina, vaan **osana laajempaa kokonaisuutta**. Eli ihminen ja ympäristö huomioidaan kokonaisvaltaisena systeeminä; ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”.

- Yksilöä tarkastellaan aina suhteissa toisiin ihmisiin, ympäristöönsä ja laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin – ja jossa ymmärrys sekä muutos syntyvät ennen kaikkea näissä suhteissa.
- Pyritään ymmärtämään ihmisen käyttäytymisen takana olevia syitä ja muita tilannetta mahdollisesti selittäviä tekijöitä (”juurisyyt”).
- Juurisyyt eivät määrity yksinomaan yksilöiden ongelmiksi, vaan löytyvät suhteista ja vuorovaikutuksesta.
- Kaikki perheen ja verkoston jäsenet sekä ammattilaiset – myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä – nähdään osana samaa systeemiä, jossa jokaisen toiminta vaikuttaa toisiin.

Ihmisessä on monia eri puolia, ja eri suhteet vaikuttavat siihen, mikä puoli milloinkin korostuu.

Tiedostetaan, että lukuisat eri asiat ja suhteet vaikuttavat toisiinsa ja siten voivat selittää haasteita – mutta myös edistää toivottua muutosta.

Lapsen hyvinvoinnin tukemisessa huomioidaan kokonaisuus: kaikki lapselle merkitykselliset elämänalueet ja niihin liittyvät suhteet sekä hyvinvoinnin eri ulottuvuudet.

Lastensuojelun ydin: Sosiaalisessa työskentely

Sosiaalinen tarkoittaa kaikkea sitä, mikä *syntyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja heidän suhteissaan ympäristöönsä.*

Kaikki sosiaalinen – kuten hyvinvointi, sosiaaliset ongelmat, identiteetti, merkitykset ja turvallisuus – syntyy ja muotoutuu suhteissa.

Sosiaalityössä sosiaalinen ymmärretään erityisesti:

- **Ihmisten välisinä suhteina ja vuorovaikutuksena**
- **Yksilön ja ympäristön välisenä suhteena** (perhe, yhteisöt, palvelut, yhteiskunta)
- **Rakenteina ja olosuhteina**, jotka vaikuttavat ihmisten mahdollisuuksiin ja hyvinvointiin
- **Osallisuutena ja yhteisöön kuulumisena**
- **Kontekstina**, jossa sosiaaliset ongelmat syntyvät ja ratkeavat

Lastensuojelun sosiaalityön ydin paikantuu sosiaalisessa työskentelyyn – lapsen ja hänen elämäntilanteen suhteiden ymmärtämiseen, tarkasteluun ja suhteissa toimimiseen.

- Myös muutos tapahtuu vuorovaikutuksessa, ja missä suhde itsessään on työn tärkein väline ja vaikuttavuuden perusta.

Kuva: Kuvapankki

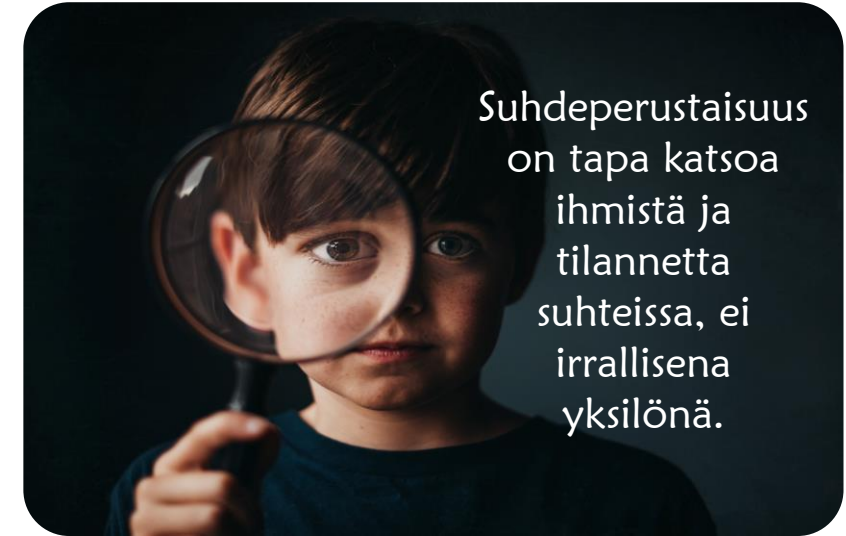
Sosiaalinen = yksilön ja ympäristön välinen suhde
➤ **konteksti, jossa ongelmat syntyvät ja ratkeavat**

Sosiaaliset ongelmat eivät ole vain yksilön ominaisuuksia, vaan ne syntyvät yksilön, ympäristön ja rakenteiden vuorovaikutuksessa.

Suhteet muutoksen välineenä lastensuojelun sosiaalityössä

Suhdeperustaisuus on ajattelu- ja työskentelytapa, jossa ihmistä tarkastellaan aina osana hänen suhteitaan, vuorovaikutustaan ja toimintaympäristöään.

- ✓ **Ajattelutapa, jossa huomio kohdistuu:**
 - ihmisten ja asioiden välisiin suhteisiin
 - vuorovaikutuskuvioihin
 - rakenteisiin ja toimintakulttuuriin
 - asiakkaan suhde itseensä
 - ammattilaisen suhteeseen itseensä ja työhönsä→ Katse kaikkiin merkityksellisiin suhteisiin (perhe, verkostot, ammattilaiset, ilmiöt)
- ✓ **Ajatus suhteesta osana interventiota**
 - Ymmärrys sekä muutos syntyvät ennen kaikkea suhteissa.→ Suhde muutoksen ja vaikuttavuuden mekanismina
- ✓ **Systeminen ajattelu: yksilö osana limittäisiä systeemejä**
 - Tilanteen kokonaisvaltainen tarkastelu: millaiset suhteet systeemissä vaikuttavat tilanteeseen?
 - Muutos yhdessäkin osassa systeemiä vaikuttaa toisiin

Suhdeperustaisuus on tapa katsoa ihmistä ja tilannetta suhteissa, ei irrallisena yksilönä.

Kuva: Kuvapankki

Suhdeperustaisessa sosiaalityössä huomioidaan muitakin suhteita kuin ihmissuhteet.

Suhde on työote sekä väline, joka on keskeinen reitti vaikuttavuuteen.

Suhdeperustainen arviointi

Suhdeperustaista työskentelyä ohjaa ajatus, että työskentely tapahtuu suhteessa ja suhteissa – ei sen ulkopuolella.

- Arviointi ei ole vain tilanteen tutkimista, vaan suhteessa tapahtuvaa ymmärryksen rakentamista, jossa turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutus voi jo itsessään olla hoitavaa ja muutosta mahdollistavaa.
- **Tieto rakentuu dialogissa, suhteessa ja vähitellen kumuloituen**
→ ymmärrys ei synny yhdestä hetkestä, vaan yhteisessä prosessissa, jossa kuulluksi tuleminen on osa arvioinnin vaikuttavuutta

Toiminta suhteissa tarkoittaa työskentelyä, jossa

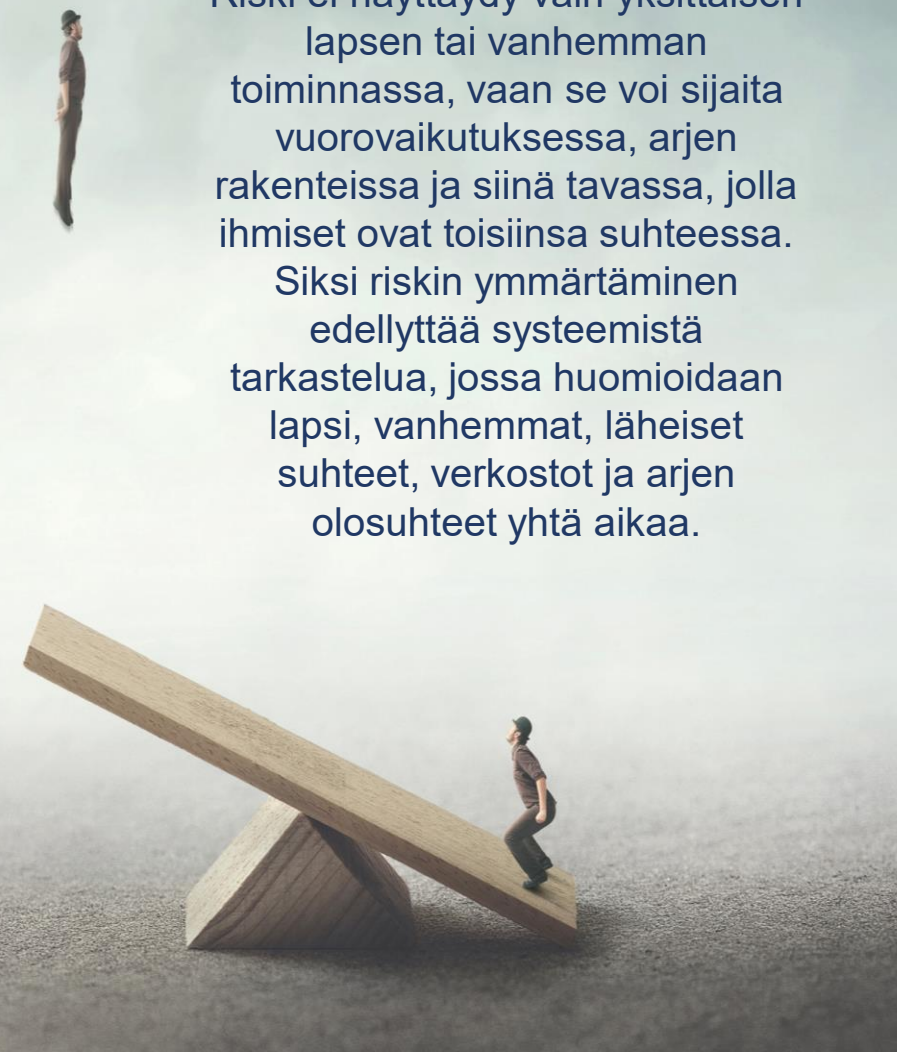
- ✓ suhde toimii muutostyön perustana ja välineenä
- ✓ painottuu kohtaaminen, vuorovaikutus, luottamus ja yhteinen työskentely
- ✓ tiedostetaan oma toiminta suhteessa toiseen
- ✓ tavoitteena päästä pois asetelmasta, jossa työntekijät tietävät automaattiset ratkaisut jokaiseen tilanteeseen (ei tietäminen)

→ Suhde on työote sekä väline, joka on keskeinen reitti vaikuttavuuteen.

Kuva: Kuvapankki

Riski rakentuu suhteissa ja systeemeissä

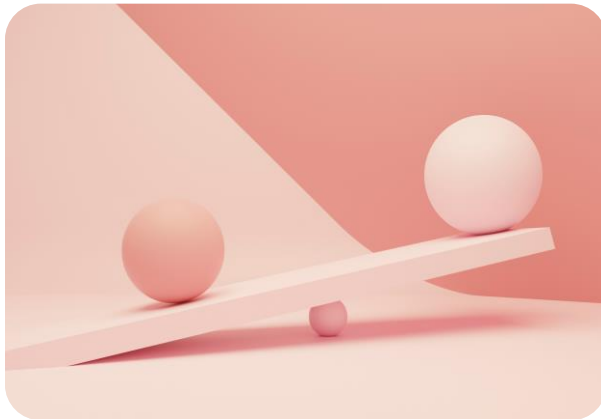
Riski ei näydy vain yksittäisen lapsen tai vanhemman toiminnassa, vaan se voi sijaita vuorovaikutuksessa, arjen rakenteissa ja siinä tavassa, jolla ihmiset ovat toisiinsa suhteessa.

Siksi riskin ymmärtäminen edellyttää systeemistä tarkastelua, jossa huomioidaan lapsi, vanhemmat, läheiset suhteet, verkostot ja arjen olosuhteet yhtä aikaa.

- Suhteiden laatu on keskeinen osa arviointia, koska juuri suhteissa tulee näkyväksi, millaisia kokemuksia lapsella on turvallisuudesta, pelosta, etäisyydestä, kiintymyksestä, ristiriidoista ja vaikutusvallasta. Riski ei siis ole vain tapahtumissa tai näkyvissä teoissa, vaan myös siinä, mitä ihmisten välillä tapahtuu ja millaisiksi nuo suhteet lapselle rakentuvat.
- Arvioinnissa ei riitä oireiden tai näkyvän käyttäytymisen tarkastelu, vaan huomio täytyy kohdistaa myös emotionaaliseen hyvinvointiin. Lapsen vointi suhteissa kertoo olennaista siitä, miten vakavasta tai pitkäkestoisesta kuormituksesta on kyse ja millaiset tekijät ylläpitävät turvattomuutta.
- Luottamus ja hyvä kohtaaminen ovat laadukkaan arvioinnin perusta, koska ilman turvallista vuorovaikutusta olennainen tieto voi jäädä piiloon. Lapsi tai vanhempi kertoo herkemmin vaikeista asioista silloin, kun hän kokee tulevansa kuulluksi eikä pelkää leimautumista, väärinymmärrystä tai tuomitusta tulemista.
- Arviointi voi näyttäytyä vallankäyttönä, jos ihminen kokee olevansa vain tarkastelun kohde eikä aidosti osallinen oman tilanteensa ymmärtämisessä. Luottamuksellinen suhde tasapainottaa tätä asetelmaa, koska se lisää läpinäkyvyyttä, oikeudenmukaisuuden kokemusta ja mahdollisuutta rakentaa yhteistä ymmärrystä tilanteesta.

Mitä tämä tarkoittaa arvioinnille ja tuelle?

- Suhde ei ole arvioinnissa vain työskentelyn taustatekijä, vaan tiedollinen edellytys, koska luotettava tieto syntyy usein vasta toimivassa vuorovaikutuksessa. Jos suhde ei kannu, arviointi voi jäädä pinnalliseksi ja rakentua liikaa ulkoisten havaintojen tai ammattilaisen yksipuolisen tulkinnan varaan.
- Työntekijä ei ole systeemisessä tarkastelussa ulkopuolinen havainnoija, vaan myös hänen suhteensa lapseen, perheeseen ja verkostoon vaikuttaa arviointiin. Tämä tarkoittaa, että arviointi ei synny irrallaan suhteista, vaan työntekijä on itse osa sitä vuorovaikutuksen kokonaisuutta, jonka keskellä tietoa muodostetaan. Myös työntekijän ajattelutavat ja tunteet kulkeutuvat suhteeseen ja siten myös arviointiin.

Kuva: Kuvapankki

- Suhteiden tarkastelu auttaa tunnistamaan sekä riskitekijöitä että suojaavia tekijöitä. Sama näkökulma voi tuoda näkyviin haavoittavia rakenteita, mutta myös voimavaroja, turvaa, läheisyyttä ja korjaavia suhteita. Näin arviointi ei jää pelkäksi ongelmien kartoitukseksi, vaan auttaa hahmottamaan myös sitä, mihin tukea voidaan rakentaa.
- Tuen kohdentamisen kannalta tämä näkökulma on olennainen, koska jos turvattomuus syntyy suhteissa ja arjen rakenteissa, myöskään apua ei voi suunnata vain yksittäisiin oireisiin. Vaikuttava tuki edellyttää puuttumista myös niihin olosuhteisiin ja vuorovaikutuksen tapoihin, joissa riski syntyy, jatkuu tai vahvistuu.
- Laadukas arviointi on yhtä aikaa systeemistä, suhdeperustaista ja lapsen kokemukseen kiinnittyvää. Se ei perustu vain siihen, mitä ulospäin näkyy, vaan siihen, miten lapsen elämä rakentuu suhteissa, millaisena turvallisuus tai turvattomuus niissä koetaan, ja miten työntekijä pystyy luomaan tilan, jossa tämä kaikki voidaan tehdä näkyväksi.

Miksi suhdeperustaisuus on tärkeää lastensuojelun riskin arvioinnissa?

Arviointi ei voi perustua vain näkyviin ilmiöihin tai yksittäisiin tapahtumiin, vaan sen taustalla on ymmärrettävä lapsen kokemuksia, turvallisuutta ja arjen suhteita laajemmin. Kun tunnistetaan, missä suhteissa riski syntyy ja jatkuu sekä mitkä suhteet suojaavat lasta, voidaan tuki kohdentaa oikeammin ja vaikuttavammin.

Välissä olevat asiat ovat olennaisia – tärkeää ei ole vain se, ketkä ovat mukana, vaan mitä heidän välillään tapahtuu: luottamus, pelko, ristiriidat, kiintymys, etäisyys, vaikutusvalta ja turva.

Kuva: Kuvapankki

- **Suhdeperustaisuus tekee riskinarvioinnista tarkemman:** se auttaa ymmärtämään, mistä uhka tai turva lapsen elämässä todella muodostuu.
- **Suhdeperustaisuus tekee arvioinnista lapsikeskeisemmän:** lapsen kokemus ja asema suhteissa nousevat näkyviin selkeämmin kuin pelkässä ongelmaluettelossa. Lapsen kokemus ja asema suhteissa on nostettava näkyviin, jotta ymmärretään riskin ja turvattomuuden todellinen merkitys lapsen näkökulmasta
- **Riski syntyy usein vuorovaikutuksessa:** lastensuojelun riski ei yleensä palaudu vain lapseen tai vanhempaan yksin, vaan siihen, miten lapsen elämään liittyvät suhteet ja niissä tapahtuvat asiat kietoutuvat yhteen.
- **Yksittäinen havainto voi johtaa harhaan:** jos arvio perustuu vain oireeseen, tapahtumaan tai kertaluonteiseen havaintoon, taustalla olevat riskin mekanismit voivat jäädä piiloon.
- **Lapsen kokemus tulee näkyväksi:** työntekijän tärkeä tehtävä on nostaa esiin lapsen ja kaikkien perheenjäsenten kokemusmaailma, mikä auttaa ymmärtämään riskin todellista merkitystä lapsen näkökulmasta.
- **Pienikin muutos voi vaikuttaa kokonaisuuteen:** yhden osion muuttaminen voi vaikuttaa koko tilanteeseen, mikä on olennaista sekä riskin kasvun että suojaavien tekijöiden tunnistamisessa.

Mitä voimme esimerkiksi tarkastella suhteiden näkökulmasta

- Kuinka ennakoitavia, turvallisia ja luotettavia suhteet ovat? Missä suhteessa lapsi kokee olonsa turvalliseksi?
- Mitkä suhteet vahvistavat lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia? Mitkä heikentävät? Miksi?
- Miten osallistuminen ja kuulluksi tuleminen toteutuvat?
- Minkälaisia ajattelumalleja tai toimintatapoja voimme havaita? Miten ne vaikuttavat suhteissa?
- Minkälaiset asiat toistuvat? Mikä lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeä jää puuttumaan? Mikä sitä voisi selittää?
- Miten eri ihmiset selittävät tilannetta? Minkä näkevät ratkaisuna?
- Ketkä puhuvat, ketkä jäävät sivuun?
- Kuka voi vaikuttaa, kuka ei – ja miksi?
- Mitä suhteissa on tapahtunut aiemmin (työntekijävaihdokset, pettymykset)?
- Missä suhteissa vallalla on merkitystä? Miten se näkyy ja mahdollisesti vaikuttaa juuri tässä tilanteessa?
- Missä kohtaa näkyy, että joku yrittää selvitä? Mihin suhteeseen ja miten se vaikuttaa?
- Kuka tai mikä tässä tilanteessa jo tukee lasta – edes vähän?
- Missä suhteissa näkyy sitkeyttä, vastuunkantoa, yritystä suojella tai toivoa?
- Missä suhteessa tämä tilanne elää kaikkein voimakkaimmin?
- Kenen toimijuus tässä tulee näkyväksi – vaikka se olisi ristiriitaista?

→ Missä suhteissa muutos voisi tapahtua – ja missä se nyt estyy?

Huomioi erilaisia suhteita:

- onnistumisiin/haasteisiin menneisyudessa ja tulevaisuudessa
- häpeään, toivoon
- koulunkäyntiin, opiskeluun, työhön
- päihteisiin
- rahaan
- avun vastaanottamiseen
- auktoriteetteihin, kontrolliin
- valtaan ja tietoon
- lastensuojeluun instituutiona, viranomaisiin
→ esim. mitä lapselle tarkoittaa “lastensuojelu”, “sosiaalityöntekijä”, “apu”?
- muiden ammattilaisen osaamiseen
- oman toimijuuden, toiminnan ja ajattelun merkitykseen

Lapsikeskeinen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelussa – käytännön ohje

Lapsen hyvinvointi rakentuu ennen kaikkea suhteissa ja arjen kokemuksissa.

→ Jotta työskentelyssä osataan ottaa huomioon lapsen todelliset tarpeet ja niihin liittyvät tekijät, arvioinnin tulee perustua lapsen omaan näkemykseen ja kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen elämästä ja eri suhteista.

Lapsikeskeisyys edellyttää lapsen kokemusten näkyväksi tekemistä ja konkreettista kuvausta arjesta.

Tee näkyväksi kokemuksen laatu

- Ei riitä kirjata “lapsella on kontakti vanhempaan”
- Tärkeämpää on, millainen se kontakti eli suhde on lapsen näkökulmasta:
 - turvallinen / pelottava / lämmin / etäinen / ennakoitava / kaoottinen

1. Kuuntele lapsen omaa kokemusta hyvinvoinnista

Kysy aktiivisesti lapselta:

- Miltä elämä tuntuu arjessa?
- Milloin koet olosi turvalliseksi?
- Mikä tekee sinut iloiseksi tai huolestuttaa?

Muista: lapselle hyvinvointi on ensisijaisesti suhteisiin liittyvä **kokemus**, ei vain ammatillinen arvio.

2. Kiinnitä erityistä huomiota kolmeen ydintekijään

Tutkimusten mukaan lapsen hyvinvoinnin keskiössä ovat:

- ✓ **Ihmissuhteet**
 - suhteet vanhempiin, muihin aikuisiin ja vertaisiin
- ✓ **Emotionaalinen hyvinvointi**
 - mieliala, turvallisuuden tunne, kuulluksi tuleminen
- ✓ **Minäkuva ja toimijuus**
 - kokemus omasta arvosta ja vaikutusmahdollisuuksista

→ Tarkastele näitä aina yhdessä – ne kietoutuvat toisiinsa.

3. Laajenna arviointia vanhemmuuden lisäksi lapsen suhteisiin

Arvioi systemaattisesti:

- Miten lapsi kokee suhteensa vanhempiin?
- Entä vertaissuhteet (kaverit, ryhmät, kuuluminen)?

Huomioi, että vertaissuhteet vaikuttavat suoraan mm. mielenterveyteen, tyytyväisyyteen ja minäkuvaan

4. Tarkastele lapsen arkea kokonaisuutena

Yhdistä eri elämänaalueet ja niihin liittyvät suhteet:

- Koti
- varhaiskasvatus/koulu
- vapaa-aika
- terveys

Muista: muutokset yhdessä osa-alueessa vaikuttavat muihin

- lapsi itse usein ymmärtää nämä yhteydet hyvin

5. Kysy suoraan lapsen kokemuksesta turvallisuudesta, toimijuudesta ja minäkuvasta

Käytä esimerkiksi:

- Turvallisuus: "Milloin tunnet olosi turvalliseksi?"
- Toimijuus: "Missä asioissa saat päättää tai vaikuttaa?"
- "Minäkuva: "Missä olet hyvä? Mistä olet ylpeä?" "Mistä olet saanut muilta positiivista palautetta?"

6. Älä jaa hyvinvointia liian yksioikoisesti "ongelmiin" ja "vahvuuksiin"

Lapselle hyvinvointi on yksi kokonaisuus, jossa myös vaikeat kokemukset kuuluvat elämään. Hyvinvointi on enemmän kuin ongelmien ja vahvuuksien summa.

- Vältä liian kapeaa luokittelua: tuki ja korjaaminen tapahtuvat samassa arjessa

7. Hyödynnä lapsen tietoa arvioinnissa ja suunnittelussa

- Lapsen näkemykset ohjaavat arviointia ja auttavat priorisoimaan tukea
- Tee näkyväksi, missä lapsi voi hyvin, missä tarvitaan muutosta ja millaiset suhteet tukevat tai kuormittavat hänen arkeaan.

8. Toimi moniulotteisesti, ei yksittäisiin tekijöihin keskittyen

- Älä tarkastele vain perhettä tai vain koulua, vaan kokonaisuutta ja yhteyksiä eri tilanteiden välillä

Älä kysy vain "mitä tapahtuu"

→ vaan aina myös:

- Miltä tämä sinusta tuntuu?
- Kehen asia liittyy?
- Millainen suhde teillä on?

Kronosysteemi – ajallisuuden ulottuvuus

Mitä ajallisuudella tarkoitetaan

Ajallisuus tarkoittaa sitä, että lapsen ja perheen tilannetta ei tarkastella vain yhtenä hetkenä, vaan menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden jatkumona. Eli lapsen *hyvinvointi rakentuu samanaikaisesti menneestä, nykyhetkestä ja tulevaisuuden suunnasta.*

Arvio ei koske vain tämänhetkistä huolta, vaan myös sitä, miten tilanne on kehittynyt, mikä on muuttunut ja mihin suuntaan asiat ovat menossa.

Mitä on tapahtunut ennen, mitä tapahtuu nyt ja mitä on odotettavissa seuraavaksi?

Miksi ajallisuus on tärkeää

- ✓ Lapsen aika on eri kuin aikuisen aika: lapselle jopa lyhytkin epävarmuus voi olla kehityksen kannalta pitkä ja kuormittava.
- ✓ Turvallisuuden ja hoivan puutteet vaikuttavat eri tavoin riippuen siitä, kuinka pitkään ne ovat jatkuneet, kuinka toistuvia ne ovat olleet. Lyhytkestoinen stressi ja pitkäaikainen epävarmuus kuormittavat lasta eri tavoin.
- ✓ Lapsen kehitys on aikaan sidottua: lapsen tarpeet, riskit ja suojatekijät näyttävät erilaisilta eri ikävaiheissa. Ikä ja kehitysvaihe vaikuttavat siihen, miten sama tapahtuma näyttäytyy ja mitä seurauksia sillä voi olla.
 - Sama viive tai puute voi merkitä eri asioita eri hetkissä.
 - Tapahtumien ajoitus on olennainen: esimerkiksi ero, muutto, sairaus tai vanhemman toimintakyvyn heikkeneminen vaikuttavat eri tavoin riippuen siitä, missä vaiheessa lapsen kehitystä ne tapahtuvat.
 - Normatiiviset siirtymät kuten koulun aloitus tai murrosikä voivat jo itsessään kuormittaa, joten arvioinnissa kannattaa pohtia, kasaantuuko niiden päälle muita riskejä. Ei-normatiiviset tapahtumat voivat olla erityisen merkityksellisiä silloin, kun ne rikkovat lapsen turvallisuuden ja jatkuvuuden kokemusta.
- ✓ Muutoskyvyn arviointi vaatii ajallista näkökulmaa: ei riitä, että esim. vanhempi lupaa muutosta, vaan pitää arvioida, onko muutosta tapahtunut, kuinka nopeasti, kuinka pysyvästi ja lapsen kannalta riittävän ajoissa.

Lastensuojelun arvioinnissa arvioidaan sekä tilanteen **historiaa, nykyisyyttä** että **tulevaa** kehitystä lapsen ajan näkökulmasta. Lapsen tilanne pitää ymmärtää liikkeessä olevana prosessina, ei staattisena hetkikuvana.

- ❖ Oleellinen kysymys ei ole vain “mitä nyt tapahtuu”, vaan myös “kuinka kauan tämä on jatkunut, muuttuuko tämä riittävän nopeasti, ja ehtiikö muutos tapahtua lapsen kannalta ajoissa”.
- ❖ Huomioitava, että myös puuttumatta jättäminen, viivyttely tai riittämätön tuki voi kasvattaa riskiä, jos lapsen turvattomuus, kuormitus tai kehityksellinen haitta jatkuu.
- ❖ Tiedosta, että auttamisyritys voi itsessään kuormittaa: toimenpide voi olla riskitekijä, jos se toteutuu lapselle tai perheelle äkillisenä, katkonaisena, huonosti valmisteltuna tai suhteita rikkovana.
- ❖ Tee näkyväksi, missä lapsi voi hyvin, missä tarvitaan muutosta, miten lapselle merkitykselliset suhteet tukevat tai kuormittavat hyvinvointia sekä miten tilanne on kehittynyt ajan kuluessa – onko kyse tilapäisestä kriisistä, pitkittyneestä kuormituksesta vai toistuvasta ongelmasta.
- Hyvä arvio yhdistää riskin, kehityksen ja ajan – erityisesti sen, ettei lapsi voi odottaa loputtomiin.

Huomioi lapsen etua arvioitaessa

- ✓ **Mitä on tapahtunut aiemmin, ja miten se näkyy nykytilanteessa?**
- ✓ **Lapsen kokemus ajasta on tärkeä: jatkuva odotus, epävarmuus ja vaihtuvat ratkaisut voivat itsessään vahingoittaa.**
- ✓ **Arvioinnin aikamitta pitää suhteuttaa lapsen ikään ja kehitykseen:** esim. voiko lapsi odottaa muutosta vai aiheuttaako odotus lisävahinkoa (pienen lapsen kohdalla lyhytkin viive voi olla merkittävä).
- ✓ **Aiemmat interventiot:** mitä tukea on jo annettu, millä aikavälillä ja millaisin tuloksin. Myös tekemättä jättäminen voi olla riski.
- ✓ **Mikä on realistinen aikajänne vanhemman muutokselle, ja onko se lapsen kannalta riittävä?**
- ✓ **Arvioinnissa ei pitäisi nojata vain hetkelliseen parannukseen, jos taustalla on pitkä haitallinen kehitys.**
- ✓ **Päätöksissä pitää erottaa akuutti kriisi ja krooninen kuormitus,** koska molemmat voivat olla lapselle vakavia, mutta eri tavoin.
- ✓ **Arvioinnissa on huomioitava myös yhteiskunnallisten muutosten, ajan ilmiöiden ja sukupolvikokemusten vaikutus lapsen ja perheen tilanteeseen.** Sama perhetilanne voi näyttäytyä eri tavoin eri ajassa, jos ympäröivät palvelut, normit tai tukiverkot ovat muuttuneet
- ✓ **Tarvitaan sekä nykytilan arvio että ennuste:** mitä todennäköisesti tapahtuu seuraavaksi, jos mitään ei muuteta.

Kahta omenaa voidaan ulkoisesti katsoen pitää samanlaisina, vaikka niiden sisäinen tila on hyvin erilainen. Jos toista omenaa kohdellaan varoen ja toista heitellään ja kolhitaan, kaltoin kohdeltu omena näyttää kuorittaessa mustelmaiselta sisältä.

Lastensuojelun arvioinnissa vertaus muistuttaa, ettei lapsen ulkoinen olemus aina kerro hänen sisäisestä kuormituksestaan tai haavoistaan. Siksi arvioinnissa on tärkeää pysähtyä tarkastelemaan myös sitä, mitä näkyvän käyttäytymisen pinnan alle voi kätkeytyä.

Sisäisillä haavoilla voidaan tarkoittaa lapsen kokemuksia turvattomuudesta, häpeästä, katkonaisesta kiintymyssuhteesta tai vaikeuksista tunnistaa ja säädellä tunteitaan.

Arvioinnissa on tärkeää havainnoida, miten nämä kokemukset näkyvät lapsen suhteissa, reagoinnissa, vetäytymisessä, ylivireydessä tai kontrollin tarpeessa. Tarkastelu ei saa jäädä vain ulkoisiin oireisiin, vaan sen tulee auttaa ymmärtämään käyttäytymisen taustalla olevaa emotionaalista kuormaa ja lapsen tarvetta turvalliseen yhteyteen.

Mitä sinulle on tapahtunut?

Traumatietoisuus lastensuojelussa tarkoittaa ymmärrystä siitä, miten trauma voi vaikuttaa lapsen ja perheen hyvinvointiin, käyttäytymiseen, tunteisiin, ajatteluun ja vuorovaikutukseen – sekä miten ammattilaiset voivat kohdata heidät turvallisesti ja myötätuntoisesti.

Traumatietoinen työote syventää arviointia – se auttaa näkemään käyttäytymisen, oireet ja yhteistyön haasteet osana elämäntilannetta eikä vain yksilön ominaisuuksina.

- Traumatietoinen näkökulma siirtää huomion pois korostetusta oireiden, käyttäytymisen tai “ongelmien” tarkastelusta kohti kysymystä siitä, mitä lapselle (tai vanhemmalle) on tapahtunut, miten se näkyy hänen toiminnassaan ja millaisia merkityksiä sillä on lapsen kehitykselle, turvallisuudelle ja ihmissuhteille.
- Siirrytään ajatteluun: *“Mitä sinulle on tapahtunut?”* sen sijaan, että kysytään *“Mikä sinussa on vikana?”*.

Turvaton olo ja myrkyllinen
stressi jättävät jälkensä.
(Westerlund-Cook 2023)

”Mitä sinulle on tapahtunut?”

- Psyykkinen trauma on vaurio (haava), joka syntyy **sietokyvyn ylittävästä kokemuksesta**.
- Trauma on ikään kuin kehossa oleva tuskasta, pelosta tai turvattomuudesta jäänyt jälki, joka voi ilmetä esim. reagoititapana erilaisissa tilanteissa.
- Trauman ytimessä on hallinnan menettäminen ja yksin jääminen. On kuitenkin yksilöllistä, minkälaiset asiat aiheuttavat ihmiselle traumaa. Esimerkiksi turvattomuuden tunne, sairastuminen, perheen rikkoutuminen, taloudellinen hätä tai kouluväkivalta voivat aiheuttaa traumaa.
- Traumatausta kasvattaa riskiä somaattiseen ja psyykkiseen sairastamiseen, oppimisvaikeuksiin ym.

Traumatietoinen näkökulma arvioinnissa

Traumatietoinen näkökulma parantaa arvioinnin laatua, koska käyttäytymistä ei tulkita liian kapeasti vaan osana elämäntilannetta, suhteita ja selviytymistä. Se myös auttaa tekemään riskinarviointia syvemmin ja tarkemmin, koska se huomioi sekä kuormittavat kokemukset että suojaavat tekijät.

- **ACE (Adverse Childhood experiences)** eli lapsuuden haitalliset kokemukset viittaavat lapsuudessa koettuihin traumaattisiin tai stressaaviin tapahtumiin, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi yksilön terveyteen ja hyvinvointiin myöhemmällä iällä. Tutkitaan menneen heijastumista ja ”jälkiä”, tunnistetaan tuen tarpeita, vahvistetaan sisäisiä voimavaroja
- **PCE (Positive Childhood Experiences)** viittaa lapsuuden myönteisiin ja suojaaviin kokemuksiin, kuten turvallisiin ihmissuhteisiin, kuulluksi tulemiseen, osallisuuteen ja arjen ennakoitavuuteen, jotka tukevat kehitystä, hyvinvointia ja selviytymistä myös kuormittavissa tilanteissa.
- **ECE (Empowering Community Experiences)**: Tutkitaan yksilön ja yhteisön välistä suhdetta, työskennellään nykyisten ihmissuhteiden, voimavarojen ja olosuhteiden vahvistamiseksi, suuntaudutaan tulevaisuuteen ja mahdollisuuksiin.

Traumatietoinen työote ja systeeminen ajattelu täydentävät toisiaan:

- toinen syventää ymmärrystä kokemuksista
- toinen tuo näkyviin niiden suhteet ja rakenteet

Molempia yhdistää ajatus, että ihmisen tilannetta ei voi ymmärtää ilman hänen suhteitaan ja ympäristöään

Erityiset painopisteet riskin arvioinnissa

- ✓ ACE- ja muut kuormittavat kokemukset on tärkeä tunnistaa, koska ne voivat kasata riskiä pitkällä aikavälillä.
- ✓ PCE- ja muut suojaavat kokemukset ovat yhtä tärkeitä. **Positiivisten kokemusten puute lisää haavoittuvuutta enemmän kuin haitalliset kokemukset, kun taas myönteiset kokemukset lieventävät niiden vaikutuksia.**

PCE-tekijät osana arviointia ja suojelua

Usein huomio kohdistuu ongelmiin ja riskeihin. Siksi PCE-tekijät on tärkeä nostaa erikseen esiin: ne suojaavat hyvinvointia, vahvistavat resilienssiä ja auttavat muistamaan, että myös myönteisten kokemusten tunnistaminen on olennaista arvioinnissa, kohtaamisessa ja tuen rakentamisessa.

Miksi PCE-tekijät ovat tärkeitä?

- PCE-tekijöillä on selvä yhteys aikuisiän hyvinvointiin.
- Ne voivat lieventää haitallisten lapsuudenkokemusten (ACE) vaikutuksia.
- Tutkimusten mukaan positiivisten kokemusten puute voi olla jopa ACE-tekijöitä haavoittavampaa.
- Positiiviset kokemukset vahvistavat resilienssiä ja tukevat turvallisten ihmissuhteiden rakentumista.

Merkitys käytännön työssä

Koska ACE-kokemukset syntyvät usein ihmissuhteissa, ne voivat horjuttaa lapsen tai aikuisen kokemusta siitä, ovatko toiset ihmiset turvan vai uhan lähde. Haitalliset kokemukset voivat heikentää toimijuutta, rajojen tunnistamista ja kykyä luottaa muihin.

- Siksi traumainformoitu ja suhdeperustainen kohtaaminen on keskeistä: turvallinen vuorovaikutus voi itsessään olla korjaava kokemus.
- PCE-näkökulma auttaa tunnistamaan, vahvistamaan ja mahdollistamaan niitä kokemuksia, jotka tukevat hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja merkityksellisyyttä.

”Positiivisten kokemusten puute voi olla jopa ACE-tekijöitä haavoittavampaa”

(Westerlund-Cook 2023).

Kuva: Kuvapankki

Traumatietoisessa työotteessa lapsen tai perheen toiminta ei näy vain ongelmana, vaan mahdollisesti reaktiona turvattomuuteen, kuormitukseen ja aiempiin kokemuksiin.

- **Tämä muuttaa arvioinnin logiikkaa:** käyttäytymistä ei katsota irrallisena, vaan osana kokemushistoriaa, vuorovaikutusta ja selviytymiskeinoja.

Traumatietoinen työote lastensuojelun riskinarvioinnissa

- ✓ **Riskiä ei arvioida vain yksilön oireiden tai käyttäytymisen perusteella:** Arvioinnissa tarkastellaan samanaikaisesti lasta, vanhempaa, perhesuhteita, arjen olosuhteita ja laajempaa kasvuympäristöä.
- ✓ **Käyttäytymisen taustaa pyritään ymmärtämään:** Lapsen tai vanhemman reagointi voi kertoa traumakuormasta, turvattomuudesta tai selviytymiskeinoista, ei vain välinpitämättömyydestä, uhmakkuudesta tai yhteistyöhaluttomuudesta.
 - Esimerkiksi vetäytymistä, yliireagointia, aggressiivisuutta tai vaikeutta luottaa voidaan tarkastella selviytymiskeinoina, ei vain haastavana käytöksenä.
- ✓ **Arviointi on kokonaisvaltaista:** Tarkastellaan samanaikaisesti riskejä, suojaavia tekijöitä, ihmissuhteita, arjen toimivuutta ja ympäristön vaikutuksia. Eli riski- ja suojaavat tekijät arvioidaan rinnakkain.
- ✓ **Lapsen kokemus turvallisuudesta on keskeinen arviointikohde:** Olennaista ei ole vain se, mitä on tapahtunut, vaan ennen kaikkea miten lapsi kokee tilanteen, ihmissuhteet ja oman turvansa arjessa.
- ✓ **Huomioidaan mahdollinen ylisukupolvisuus:** vanhemman omat haitalliset kokemukset voivat näkyä nykyhetkessä ja vaikuttaa tilanteeseen monin tavoin. Sitä ei pidä käyttää selityksenä haitalle, mutta sen tunnistaminen auttaa ymmärtämään toimintakykyä, kuormitusta, stressireaktioita ja tuen tarvetta. Samalla on tärkeää arvioida, mitkä tekijät voivat katkaista kuormituksen siirtymistä eteenpäin.
- ✓ **Kielen ja toimintatavan merkitys korostuu:** työntekijä pyrkii välttämään tapoja, jotka lisäävät häpeää, pelkoa tai kontrollin kokemusta.
 - **Luodaan turvallinen, ennakoitava ja myötätuntoinen vuorovaikutus.** Vältetään uudelleentraumatisointia palveluissa.

Traumatietoisessa ja systeemisessä työssä **ihmissuhteilla on keskeinen merkitys ihmisen toimijuudelle, identiteetille ja kokemuksen tavoille.** Suhdeperustaisuus on oleellinen elementti, jonka avulla voidaan työstää niin mennyttä, nykyisyyttä kuin tulevaakin.

- Traumatietoinen työote on **tapa kohdata, arvioida ja auttaa** niin, että trauma ymmärretään ihmisen elämään vaikuttavana tekijänä ilman syylistämistä.
- Sen tavoitteena on **lisätä turvallisuutta, osallisuutta, ymmärrystä ja toivoa.**
- Se painottaa yhtä aikaa **haavoittavien kokemusten tunnistamista ja ihmisen voimavarojen vahvistamista.**

Traumatietoinen riskinarviointi yhdistää suojelun ja ymmärtämisen — lapsen turvallisuutta arvioidaan tarkasti, mutta ilman sellaista tulkintaa, joka lisää häpeää, leimaa tai vastakkainasettelua.

Traumatietoisien työotteen keskeiset periaatteet

- ☀ **Turvallisuus:** työntekijä pyrkii rakentamaan kokemusta siitä, että kohtaaminen, tilanne ja prosessi ovat mahdollisimman ennakoitavia ja turvallisia.
- ☀ **Myötätunto ja arvostava kohtaaminen:** ihmisen reagointia ei tulkita vain ongelmana, vaan sitä pyritään ymmärtämään osana hänen kokemushistoriaansa.
- ☀ **Toimijuuden vahvistaminen:** ihmistä ei aseteta vain auttamisen kohteeksi, vaan hänen osallisuuttaan, valinnanmahdollisuuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan.
- ☀ **Suhdeperustaisuus:** vuorovaikutus ja luottamuksellinen suhde nähdään olennaisena osana muutosta, arviointia ja toipumisen mahdollisuutta.
- ☀ **Ylisukupolvisuuden tunnistaminen:** työssä huomiodaan, että trauma ja kuormitus voivat siirtyä sukupolvelta toiselle, ellei niitä tunnisteta ja käsitellä.

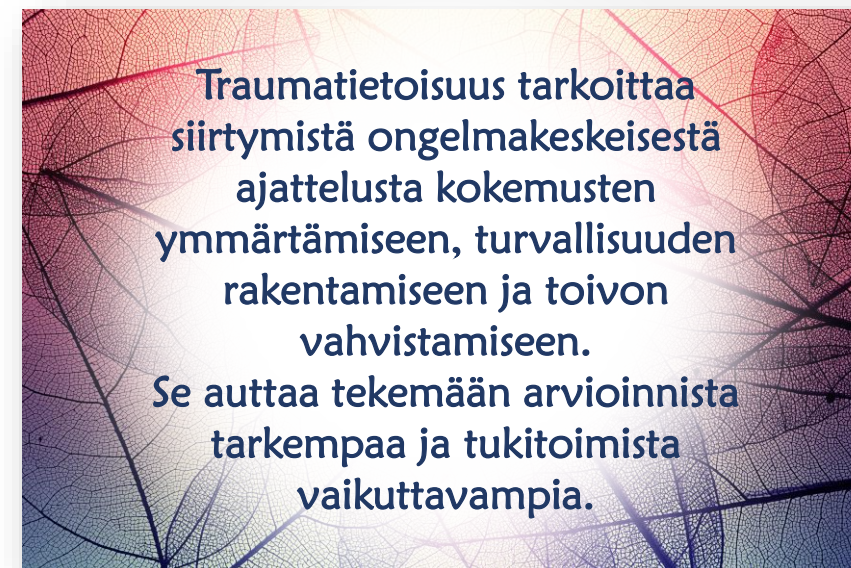

Traumatietoinen työote rakentaa turvaa ja ymmärrystä

Ymmärrä trauma sekä yksilön kokemuksena että perheen ja yhteisön tilana. Trauma liittyy tilanteisiin, joissa turvan, yhteenkuuluvuuden ja arvokkuuden perustarpeet ovat rikkoutuneet – usein ihmissuhteissa.

Traumatietoinen työote tarkoittaa, että rakennat aktiivisesti turvaa, toimijuutta ja myönteisiä kokemuksia. Työote korostaa turvallisuuden tunnetta, läpinäkyvyyttä ja yhteistyötä.

Erytisen tärkeää on tiedostaa, että tavallinenkin tilanne voi olla asiakkaalle kuormittava – ja siksi jokainen kohtaaminen on mahdollisuus vahvistaa tai heikentää turvallisuuden kokemusta.

Kuva: Kuvapankki

Lastensuojelun työntekijöiden tulee tunnistaa traumaattisten kokemusten vaikutukset lapsen käyttäytymiseen, tunteisiin ja kehitykseen.

- Esimerkiksi impulsiivisuus tai epäluottamus voivat olla seurausta traumaattisista kokemuksista eikä "huonosta käytöksestä".

Toimi näin:

- ✓ Pyri tunnistamaan, **mitkä tarpeet eivät ole täyttyneet** ja miten se näkyy arjessa
- ✓ Rakenna työskentelyssä aktiivisesti **turvaa, osallisuutta ja arvostuksen kokemusta**
- ✓ Huomioi, että turva ei ole vain fyysistä, vaan siihen vaikuttavat myös **sosiaaliset, taloudelliset ja valtaan liittyvät tekijät**
- ✓ Tue sekä lapsen että perheen **toipumista, vahvistumista ja turvan uudelleen rakentumista**

Esimerkki

Emman koulussa oli alettu huolestua hänen käytöksestään. Emma saattoi reagoida pieniin tilanteisiin poikkeuksellisen voimakkaasti: hän suuttui nopeasti, vetäytyi ryhmätilanteista ja saattoi piiloutua pulpettinsa alle kovien äänten aikana. Opettajan näkökulmasta Emma vaikutti arvaamattomalta ja ajoittain tottelemattomalta.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapasi Emman ja hänen äitinsä. Keskusteluissa kävi ilmi, että Emman perheessä oli ollut pitkään turvattomuutta: isän päihteiden käyttö ja siihen liittyneet riitatilanteet olivat altistaneet Emman toistuvalla pelon kokemukselle. Vaikka isä ei enää asunut perheessä, Emman oireilu oli jatkunut.

Tarkastelussa Emman käyttäytyminen alkoi näyttäytyä uudessa valossa. Suuttuminen ja vetäytyminen eivät olleet pelkkää käytöshäiriötä, vaan keinoja reagoida tilanteisiin, jotka muistuttivat aiemmista uhkaavista kokemuksista. Kova ääni koulussa saattoi laukaista kehollisen muistireaktion, jossa Emma koki olonsa uhatuksi, vaikka todellista vaaraa ei ollut.

Työskentelyssä **painopiste siirtyi Emman “ongelmien” korjaamisesta hänen kokemustensa ymmärtämiseen ja turvallisuuden tunteen vahvistamiseen.** Sosiaalityöntekijä tuki koulua ja perhettä jakamalla Emman tarpeisiin liittyvää merkityksellistä tietoa, jotta arjessa voitiin vastata hänen reaktioihinsa aiempaa paremmin, ennakoivammin ja rauhoittavammin. Samalla vahvistettiin Emman omia keinoja tunnistaa ja säädellä tunteitaan.

Trauma ymmärretään käyttäytymisen taustana – ihmisen reaktioita ei katsota vain ongelmina, vaan ne voivat liittyä turvattomuuteen, kuormitukseen ja selviytymiskeinoihin.

Trauma voi näkyä lapsen käyttäytymisessä monin tavoin. Oireilu ei ole vain “toimintaa tässä hetkessä”, vaan usein reaktio aiemmin koettuun turvattomuuteen, mikä korostaa ymmärtävän ja turvallisuutta rakentavan työtteen merkitystä.

Pyri ymmärtämään, mistä lapsi tai vanhempi yrittää selviytyä.

Kuva: Kuvapankki

Esimerkki Trauma perheen arjessa

11-vuotiaan Leevin perheeseen kuuluu äiti ja kaksi nuorempaa sisarusta. Perheessä on aiemmin ollut vakavaa väkivaltaa entisen kumppanin taholta, ja tilanne on sittemmin rauhoittunut eron jälkeen. Arki on ulkoisesti vakaampaa, mutta trauma näkyy perheen toiminnassa monin tavoin.

Aamut ovat usein kuormittavia. Leevi saattaa kieltäytyä lähtemästä kouluun tai jumittua pieniin asioihin, kuten vaatteiden valintaan. Äiti kokee nämä tilanteet haastavina ja väsy nopeasti, mikä näkyy äänen korottamisena. Tällöin Leevi reagoi voimakkaasti: hän alkaa huutaa, paiskoo ovia tai vetäytyy täysin hiljaiseksi. Tilanne eskaloituu usein nopeasti.

Äiti pyrkii pitämään arjen hallinnassa tarkoin rutiinein ja välttämään tilanteita, joissa voi syntyä ristiriitoja. Hän saattaa esimerkiksi antaa Leevin jäädä kotiin herkästi, jotta tilanne ei kärjisty. Samalla perheen arki kapenee ja palveluihin hakeutuminen tai yhteiset menot vähenevät.

Leevin käyttäytyminen näyttäytyy arjessa ”haastavana”, mutta tarkemmin tarkasteltuna se on yhteydessä aiempiin kokemuksiin turvattomuudesta. Äänen korottaminen tai kiireinen tilanne voivat laukaista voimakkaita reaktioita, joissa Leevi pyrkii joko kontrolloimaan tilannetta tai vetäytymään siitä. Myös äidin reagoitavat heijastavat kuormitusta ja varuillaan oloa.

Työskentelyssä huomio siirtyi yksittäisten tilanteiden hallinnasta koko perheen turvallisuuden tunteen vahvistamiseen. Keskiöön nostettiin arjen ennakoitavuus, rauhalliset siirtymät sekä keinoja, joilla sekä lapsi että vanhempi voivat tunnistaa ja säädellä omia reaktioitaan.

Trauma voi näkyä tunteissa, kehollisissa reaktioissa, vuorovaikutuksessa, toimintakyvyssä ja arjessa pitkään alkuperäisen kokemuksen jälkeen.

- Trauma voi näkyä perheen arjessa esimerkiksi toistuvina ristiriitoina, vetäytymisenä tai ylivirittyneenä käyttäytymisenä.
- Ilmiö ei ole vain yksilön ominaisuus, vaan näkyy vuorovaikutuksessa ja arjen rakenteissa, mikä edellyttää koko perheen tilanteen huomioivaa työtettä.

Kuva: Kuvapankki

Resilienssin merkitys riskin arvioinnissa

- Riskin arviointi ei ole vain uhkien tunnistamista – tarvitaan myös ymmärrystä siitä, mikä suojaa. Osana riskinarviointia arvioidaan myös, mitä suojaavia voimavaroja lapsella on käytössään juuri nyt ja mitä voidaan vielä vahvistaa.
- Resilienssi kuvaa kykyä selviytyä, sopeutua ja palautua vaikeista kokemuksista, mutta se ei tarkoita haavoittumattomuutta tai sitä, ettei tukea tarvittaisi.
- Resilienssin tarkastelu tekee riskinarvioinnista tasapainoisemman ja käytännöllisemmän.
- Se auttaa suuntaamaan tukea oikein – ei vain ongelmien vähentämiseen, vaan myös selviytymistä vahvistaviin tekijöihin.

Miten resilienssi liittyy riskiin:

- Sama riskitekijä voi vaikuttaa eri tavoin eri tilanteissa – vaikutus riippuu esimerkiksi ihmissuhteista, turvallisuuden kokemuksesta, arjen jatkuvuudesta ja siitä, saako lapsi apua oikea-aikaisesti.

Mitä tämä tarkoittaa arvioinnissa:

- Riskiä arvioitaessa on tärkeää tarkastella haitallisten kokemusten ja kuormitustekijöiden ohella myös resilienssiä vahvistavia suojaavia tekijöitä, kuten turvallisia ihmissuhteita, arjen jatkuvuutta ja saatua tukea.
- Resilienssi auttaa tunnistamaan, missä määrin lapsella tai nuorella on voimavaroja kohdata kuormitusta ja mitkä tekijät vahvistavat tai heikentävät näitä voimavaroja. Resilienssi ei siis poista riskiä, mutta se vaikuttaa siihen, miten vakavasti riskitekijät kuormittavat ja millaiset mahdollisuudet lapsella tai nuorella on selviytyä niistä.
- Erityisen keskeisiä ovat turvalliset ja jatkuvat ihmissuhteet – ne voivat toimia merkittävinä suojaavina tekijöinä myös silloin, kun taustalla on paljon kuormittavia kokemuksia.

Toivo ja minäpystyvyys suojaavina tekijöinä

Toivo on olennainen, koska se kertoo, näkeekö lapsi tulevaisuudessa mahdollisuuksia, turvaa ja muutoksen suuntaa vai näyttäytykö tilanne hänelle täysin umpikujana.

Minäpystyvyys on olennainen, koska se kuvaa lapsen uskoa siihen, että hän pystyy vaikuttamaan omaan tilanteeseensa, pyytämään apua, ottamaan tukea vastaan ja selviytymään vaikeuksista.

Yhdessä nämä auttavat arvioimaan, onko lapsi pelkästään kuormituksen kohteena vai onko hänellä myös kokemusta toimijuudesta, merkityksellisyydestä ja mahdollisuudesta selvitä.

Molemmat ovat riskin arvioinnissa keskeisiä suojaavia tekijöitä: toivo ylläpitää uskoa myönteiseen muutokseen ja minäpystyvyys vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että hän voi toimia, selviytyä ja ottaa tukea vastaan.

Miksi toivo vaikuttaa riskin arviointiin

- ✓ **Toivo suojaa lamaantumiselta:** Jos lapsi pystyy kuvittelemaan myönteisen lopputuloksen, hän kykenee usein paremmin sitoutumaan apuun, suhteisiin ja muutokseen.
- ✓ **Toivon puute voi lisätä riskiä:** Jos lapsi ei näe mitään mahdollisuutta tilanteen paranemiseen, vetäytyminen, luovuttaminen, epätoivo tai haitallinen käyttäytyminen voivat voimistua.
- ✓ **Toivo on suhdeperustainen ilmiö:** Se ei synny vain lapsen sisällä, vaan rakentuu turvallisissa suhteissa, joissa joku kannattelee uskoa lapsen puolesta silloin, kun lapsi ei vielä itse pysty.
- **Siksi toivo on myös arvioitava tekijä:** Ei vain oireiden ja vaarojen rinnalla, vaan osana sitä, mikä auttaa lasta kestämään ja kuntoutumaan.

Miksi minäpystyvyys vaikuttaa riskin arviointiin

- ✓ **Minäpystyvyys kertoo lapsen toimijuudesta:** Usko siihen, että “minä voin tehdä jotain”, on keskeinen suojaava tekijä vaikeissa tilanteissa.
- ✓ **Heikko minäpystyvyys voi kasvattaa riskiä:** Jos lapsi kokee, ettei mikään hänen toimintansa auta, hän voi luopua yrittämisestä, avun pyytämisestä tai yhteistyöstä.
- ✓ **Vahvempi minäpystyvyys taas tukee selviytymistä:** Lapsi uskaltaa yrittää uudelleen, kestää pettymyksiä paremmin ja kykenee näkemään itsensä muutoksen osapuolena, ei vain sen kohteena.
- **Arvioinnissa tämä näkyy käytännössä** siinä, uskooko lapsi voivansa vaikuttaa arkeensa, ihmissuhteisiinsa, turvallisuuteensa tai tulevaisuuteensa edes pienin askelin.

Emotionaalisen lämmön ja turvallisuuden tunteiden mittaaminen

Lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta keskeistä ei ole ympäristö sinänsä, vaan se, kokeeko lapsi arjessaan lämpöä, turvaa ja välittämistä ihmissuhteissaan.

Emotionaalisen lämmön ja turvallisuuden tunnetta mittaavan Current Experiences of Warmth and Safeness Scale (CEWSS-A) mittarista on tehty käännös ja adaptointi lastensuojelun laitoshoidon.

- CEWSS-A mittaa lapsen kokemaa lämpöä ja turvallisuutta viimeisen kahden viikon ajalta
- Mittari perustuu lapsen subjektiiviseen kokemukseen (välittäminen, hyväksyntä, turva), riippumatta siitä, keneltä kokemus tulee
- Muokattu versio on geneerinen: lapsi voi arvioida sekä kodin että laitoksen ihmissuhteita (“ihmiset, joiden kanssa asun”)
- Mittaria voidaan käyttää yleisesti kokemusten arviointiin tai alkuperäisessä tarkoituksessa laitoshoidon laadun ja vuorovaikutuksen arviointiin (edellyttää erillistä validointia)

Lisätietoa ja mittarin löydät täältä:

[Emotionaalisen lämmön ja turvallisuuden tunteiden mittaaminen – CEWSS-A-mittarin käännös ja adaptointi lastensuojelun laitoshoidon \(avautuu uuteen ikkunaan\)](#)

Tällä kyselyllä arvioidaan, kuinka usein koemme erilaisia tunteita. Alla näet erilaisia väittämiä, jotka koskettavat tunteita, joita meillä kaikilla voi olla. Lue jokainen väittämä huolellisesti ja ympyröi sen oikealla puolella olevista numeroista se, joka kuvaa omia tunteitasi viimeisen kahden viikon ajalta.

0 = Ei, en koskaan 1 = Kyllä, mutta harvoin 2 = Kyllä, joskus 3 = Kyllä, usein 4 = Kyllä, suurimman osan aikaa

1. Olen tuntenut oloni turvalliseksi					
2. Olen tuntenut, että minua ymmärretään	0	1	2	3	4
3. Olen tuntenut, että ihmiset ympärilläni suhtautuvat minuun lämpimästi	0	1	2	3	4
4. Minun on ollut helppo puhua tunteistani ja ajatuksistani ympärilläni oleville ihmisille	0	1	2	3	4
5. Olen voinut luottaa siihen, että minulle läheisimmät ihmiset suhtautuvat minuun empaattisesti ja ymmärtäväisesti ollessani surullinen	0	1	2	3	4
6. Olen tuntenut, että ihmiset, joiden kanssa asun, pitävät ja huolehtivat minusta	0	1	2	3	4
7. Kun olen ollut surullinen, minun on ollut helppo rauhoittua, kun minulle läheiset ihmiset ovat lohduttaneet minua	0	1	2	3	4
8. Minun on ollut helppo kääntyä minulle tärkeiden ihmisten puoleen, kun olen tarvinnut apuja tai neuvoja	0	1	2	3	4
9. Olen tuntenut itseni rakastetuksi silloinkin, kun olen tehnyt jotain, mikä on ärsyttänyt muita	0	1	2	3	4
10. Olen voinut luottaa siihen, että minulle läheiset ihmiset lohduttavat minua, kun olen alakuloinen	0	1	2	3	4
11. Olen tuntenut, että muut välittävät minusta	0	1	2	3	4
12. Olen huomannut, että voin luottaa läheisten ihmisten apuun ollessani surullinen	0	1	2	3	4

Lapsen kasvatuksesta vastaavan kyky vastata lapsen tarpeisiin

LAPSEN KASVATUKSESTA VASTAAVAN
KYKY VASTATA LAPSEN TARPEISIIN

Kun tunnistamme lapsen yksilölliset tarpeet, arvioidaan lapsen kasvatuksesta vastaavan kykyä vastata niihin.

❖ Miten huoltaja/lapsen kasvatuksesta vastaava pystyy turvaamaan lapsen

- hyvän hoidon ja kasvatuksen,
- tasapainoisen kehityksen sekä
- lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisen valvoman ja huolenpidon lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

➢ Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee huoltajan tehtäviä (4 §) ja siten samalla ohjaa, mihin asioihin lastensuojelulla tulee tarvittaessa huoltajan toiminnassa reagoida tai tarjota tukea.

• Mihin juuri tämän lapsen tarpeisiin huoltajat pystyvät vastaamaan? Mihin he tarvitsevat tukea ja millaista?

• Sijaishuollon tarve miksi huoltajien ja tulisi muuttaa lapsi sosiaalihuollosta suurempi päätös huoltajilla? Miten?

PALUU PÄÄSIVULLE

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Huoltajan tehtävät

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee huoltajan tehtäviä ja siten samalla ohjaa, mihin asioihin lastensuojelulla tulee tarvittaessa huoltajan toiminnassa reagoida tai tarjota tukea.

- Eli lapsen huoltoa koskeva lainsäädäntö ohjaa sitä, mitä lapsen suojelun arvioinnissa arvioidaan.
 - 1 § Lapsen huolto
 - 4 § Huoltajan tehtävät

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua (Lastensuojelulaki 2 §).

- Huom: Lapsen kasvatuksesta voi vastata myös sijaisperhe, vaikka he eivät ole lapsen juridisia huoltajia.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
1 § Lapsen huolto

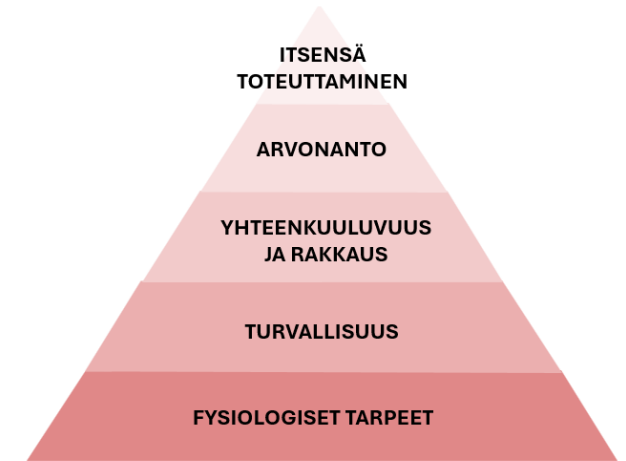
Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

Keskeistä arvioitaessa lapsen kasvatuksesta vastaavan kykyä vastata lapsen tarpeisiin

- ❖ **Keskeinen kysymys:** kuinka **johdonmukaisesti, riittävästi ja oikea-aikaisesti** lapsen kasvatuksesta vastaava tunnistaa ja täyttää lapsen tarpeita arjessa
 - **Arvioinnin kohteena** ei ole vain aikuisen ominaisuus, vaan **lapsen todellinen kokemus ja arjen toteutuminen. Eli mitä tapahtuu suhteessa ja minkälaisia kokemuksia suhde lapsessa herättää.**
 - **Arvioinnin painopiste** ei ole vain se, mitä aikuinen sanoo, vaan miten kyky näkyy **konkreettisenä toimintana arjessa**
 - **Aikuisen todellinen kyky vastata lapsen tarpeisiin jokapäiväisessä elämässä**
 - **Vanhemmuuden valmiudet:** mikä aikuisen toiminnassa mahdollistaa tai estää lapsen tarpeisiin vastaamista
 - **Lastensuojelun näkökulmasta** arviossa huomioidaan, näkyykö lapsen arjessa riittävä turvallisuus, jatkuvuus ja hoiva (kehitys ja hyvinvointi) → perushoiva, tunnevaste, kehityksen tukeminen, yhteistyö ja suojelukyky.
 - **Lapsen oma kokemus on olennainen osa arviointia**, ei vain taustatieto → miltä lapsesta itsestään tuntuu, kokeeko hän turvaa, kuulluksi tulemistä ja huolenpitoa.
 - **Riskit ja suojaavat tekijät pitää aina punnita kokonaisuutena.**
 - **Kyky vastata lapsen tarpeisiin on sekä nykyhetken että ennusteen mittari:** se kertoo, onko lapsi turvassa nyt ja kuinka todennäköisesti tilanne jatkuu tai pahenee.

**Arviointi peilautuu
aina lapsen
yksilöllisiin tarpeisiin**

Mannerheimin
lastensuojeluliiton sivuilta
löydät tietoa eri ikäkausiin
kuuluvista kehitysvaiheista:
[Lapsen kasvu ja kehitys -
Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)
(avautuu uuteen välilehteen)

Miten arvio kannattaa tehdä

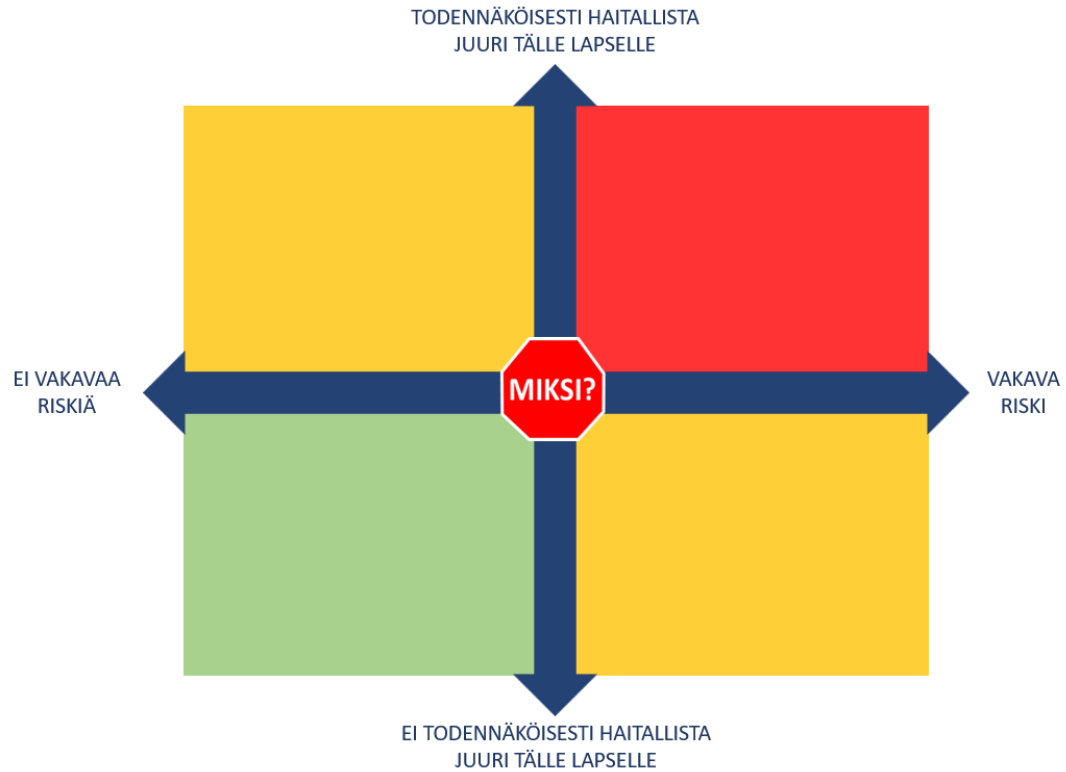
- ✓ **Havainnoi arkea konkreettisesti:** ei vain sitä, mitä aikuinen kertoo, vaan miten lapsen tarpeet tosiasiasa täyttyvät.
- ✓ **Peilaa lapsen ikään ja tilanteeseen:** sama toiminta voi olla eri-ikäiselle eri tavalla riskialtista.
- ✓ **Kuule lasta:** lapsen oma kokemus on olennainen, ikä ja kehitystaso huomioiden.
- ✓ **Tarkastele jatkuvuutta:** onko kyse satunnaisesta kuormituksesta vai pitkäaikaisesta kyvyttömyydestä.
- ✓ **Arvioi suojaavat tekijät:** toinen turvallinen aikuinen, läheisverkosto, palvelut, päivähoito tai koulu voivat lieventää riskiä.
- ✓ **Arvioi muutosvalmius:** pystyykö ja haluaako aikuinen korjata puutteita nopeasti.

Hyvä nyrkkisääntö on, että riskinarvioinnissa pitäisi kysyä: **“Saako lapsi tämän aikuisen huolenpidossa riittävästi turvaa, hoivaa ja kehityksen tukea juuri nyt ja ennakoitavasti myös lähitulevaisuudessa?”**

Jos vastaus on epävarma, ristiriitainen tai selvästi kielteinen, sen pitäisi näkyä riskitasoa nostavana tekijänä.

Miten tämä näkyy riskin tasossa

- **Riski kasvaa**, jos aikuinen ei tunnista lapsen tarpeita, reagoi niihin epäjohdonmukaisesti tai laiminlyö niitä toistuvasti.
- **Riski kasvaa erityisesti**, jos puutteet ovat vakavia, pitkäkestoisia tai osuvat lapsen kannalta kriittisiin tarpeisiin, kuten turvallisuuteen, terveyteen tai kiintymyssuhteeseen.
- **Riski voi pienentyä**, jos vaikeuksista huolimatta aikuinen ottaa apua vastaan, toimii yhteistyössä ja lapsen ympärillä on toimiva tukiverkosto.
- **Pelkkä vanhemman hyvä tahto ei riitä**, vaan arvioinnissa painaa käytännön kyky toteuttaa hoivaa arjessa.

TILANNE-AKKUNA 1/5: Tilanne-AKKUNA riskinarvioinnin tukena

Tilanne-AKKUNA tukee:

- havainnoimaan, minkälaiset tekijät mahdollisesti lisää riskiä ja mi
- tietoissa
- pysähtymä
- luomaan y
- akuuttisia l
- arvioinniss
- suunnittelu

Tilanne-AKKUNA

Itsekseen tukena, joll riski

Yhdessä työpärisi/tilannetta use näkyväksi te ja käydä t

TODENNÄKÖISESTI HAITALLISTA JUURI TÄLLE LAPSELLE

TILANNE-AKKUNA 2/5: Miten käytän Tilanne-AKKUNAA?

Tilanne-AKKUNAN käyttöä ohjaa neijä keskeisintä kysymystä, jotka pysäyttävät tarkastelemaan menneisyyttä, nykyisyyttä, tulevaisuutta sekä muutostarpeita

Tilanne-AKKUNA

- Jokaisen k AKKUNAA T (tulevaisuus)
- Jos Tilanne jokaisen an kohdalla. T värillä, sym

Riskiä arvioida arvioiden ensi ruoki) ja sen j todennäköis

- Tilanne-A riskiä ja tu todennäköis

TODENNÄKÖISESTI HAITALLISTA JUURI TÄLLE LAPSELLE

TILANNE-AKKUNA 3/5: Keskeiset kysymykset ja nelikentän merkitykset

Ei vahvaa vakava riski

Vakava riski, joka

TILANNE-AKKUNA 4/5: Riskinarvioinnin vaiheet

1) Mitä on tapahtunut aiemmin? (menneisyys)

- Milmissä aiemmin todennettuja haittoja lapsen tilanteessa on?
- Kuinka vakavaa riskin ja kuinka todennäköisesti

Mitä tiedämme lapsen historiasta, joka voi vaikuttaa nykyiseen tilanteeseen? (Ei vain sosiaalihuollon tiedot, vaan myös lapsen kehitys ja arki asiakkaiden ulkopuolella.) Mitköt asiat ovat olleet ja kuinka pitkään jatkuneet? Missä kontekstissa asiat ovat tapahtuneet? Mitä tilään on selvinnyt? Mitä lapsi ja perhe on tällöin asiasta sanonut? Miten tieto ja oma arvostus historiasta pohjautuu?

2) Mitä tapahtuu nyt? (nykyisyys)

- Kuinka vakavaa riskin ja kuinka todennäköisesti

3) Mitä saattaa tapahtua tulevaisuudessa? (tulevaisuus)

- Mitä pitäisi tapahtua?

4) Mitä pitäisi tapahtua? (muutostarpeet)

- Mihin merkinnät sijoittuvat Tilanne-AKKUNAN? Miksi?
- Mihin muutostarpeet paikantuvat?
- Mitä voidaan tehdä tilanteen muuttamiseksi, jotta riskien vakavuus ja todennäköisyys pienenee (lapsen turvallisuus kasvaa)?

Mihin merkinnät painottuvat? Vai onko merkinnissä hajontaa joko ajallisesti (M, N, T) tai eri ihmisten arvioissa? Mitkä asiat mahdollisesti vaikuttavat siihen, että arvioissa on hajontaa?

Mikäli pidämme tapahtunutta haittaa tai tulevaisuuteen liittyvää riskiä vakavana tai emme koe sitä vakavana juuri tämän lapsen tilanteessa? Miksi todennäköisenä tai epätodennäköisenä?

- Jos riskinarvioinnin merkinnät N (nykyisyys) ja T (tulevaisuus) asetuvat vihreälle tai lähelle sitä, arvio, onko lapsi todella suojelun tarpeessa.
- Jos riskinarvioinnin merkintä N eli nykyisyys on punaisella (todennäköinen ja vakava riski), pysähty "Onko lapsi välittömässä vaarassa?" -osioon
- Jos kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tilanteessa nykyisyys ja tulevaisuus asetuu keltaiselle tai punaiselle, arvioi huolellisesti lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden, onko sijoituksen jatkaminen lapsen edun mukaista.
- Jos riskinarvioinnin merkintä T eli tulevaisuus on punaisella, arvioi välittömän vaaran lisäksi mahdollinen huostaanoton tarve.

Lapsen asioita vastaava sosiaalityöntekijä: Kuvasi perustellut lapselle ja muille asianosaisille, mistä riskitekijät arviointi mukaan muodostuvat, miten ne vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja mitä pitäisi tapahtua, jotta arviointi tilanteesta siirtyisi vihreään lohkoon.

Sosiaalityöntekijän ammatillinen arvio näkyväksi!

Lapsen edun mukainen arviointi lastensuojelussa

Lastensuojelussa lapsen edun mukainen arviointi perustuu tapauskohtaiseen harkintaan, jossa punnitaan käytävissä olevia ratkaisuvaihtoehtoja ja niiden mahdollisia vaikutuksia lapseen. Arviointi on usein vaativaa, koska rajat hyvien ja huonojen ratkaisujen välillä voivat olla häilyviä, jolloin on valittava lapsen edun kannalta vähiten haitallinen vaihtoehto. Harkintaan ja jaetun ymmärryksen muodostamiseen vaikuttavat tilanteiden moninaisuus sekä sosiaalityöntekijän ammatillinen osaaminen, kokemustieto ja arvopohja.

Kuva: Kuvapankki

Tavoitteena on tehdä näkyväksi sekä riskit että mahdollisuudet muutokseen — hyvä arviointi ei ainoastaan tunnista riskiä, vaan myös sen, mihin tuki kannattaa kohdistaa.

- ❖ Arvioinnissa tarkastellaan **lapsen suojelun tarvetta ja vanhempien kykyä vastata lapsen tarpeisiin**.
 - Tavoitteena on **minimoida lapselle aiheutuva haitta ja maksimoida hänen hyvinvointinsa**.
- ❖ Lapsen edun mukainen työskentely edellyttää **lapsen tutustumista ja kokonaisvaltaisen ymmärryksen rakentamista lapsen ja perheen tilanteesta** yhdessä verkoston kanssa.
- ❖ Arvioinnissa on tunnistettava, **kuka määrittelee ongelman, millä perusteella ja mitä tilanteessa pidetään auttamisena**.
- ❖ Arviointi on **jatkuva ja palautetietoinen prosessi**, jossa tiedon keruu, tulkinta, vaihtoehtojen punninta ja toimenpiteiden valinta ohjaavat toisiaan.

Riskinarviointi – harkintaa epävarmuudessa

Riskinarviointi ei tuota varmoja vastauksia, vaan perusteltuja todennäköisyysarvioita. Sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä on tehdä mahdollisimman harkittu päätös epävarmuuden keskellä lapsen edun turvaamiseksi.

Useat tutkimukset osoittavat, että lastensuojelun päätöksenteko ei perustu pelkästään tapaustekijöihin, vaan siihen **vaikuttavat ratkaisevasti myös muun muassa ammattilaisten omat tulkinnat, painotukset, oletukset, tunteet sekä käsitykset riskistä ja haitasta**. Myös ammattilaisen suhtautuminen epävarmuuteen vaikuttaa siihen, minkälaisia ratkaisuja ammattilainen tekee. Siksi samakin tieto ja samankaltaiset arviointikriteerit voivat johtaa erilaisiin johtopäätöksiin.

- Päätöksenteko on väistämättä osin tulkinnanvaraista, mikä **korostaa ammatillisen harkinnan ja reflektiivisen työtteen keskeistä merkitystä**.
- Sosiaalityöntekijän ammatillisuus näkyy kykyinä jäsentää riskejä ja haittoja sekä niiden merkitystä eri tilanteissa. Samalla on kuitenkin tunnistettava, että huolellisinkaan arviointi ei poista epävarmuutta: lastensuojelussa ei voida koskaan täysin varmistua siitä, millaisia seurauksia tehdyillä toimenpiteillä lopulta on.

- Esimerkiksi kiireelliseen sijoitukseen liittyvässä työskentelyssä tämä konkretisoituu siten, että asiakkaalle perustellaan toimenpiteen välttämättömyys, samalla kun tunnistetaan ja jaetaan epävarmuus ratkaisun vaikutuksista ja niiden ulottuvuudesta (Lähde 2024).

Lastensuojelutyön luonteeseen kuuluu epävarmuus ratkaisujen vaikutuksista. Lastensuojelussa riskejä ei ainoastaan kohdata, vaan niitä joudutaan myös tietoisesti ottamaan. Pelkkä riskinarvio ei tuota yksiselitteistä johtopäätöstä oikeasta toimenpiteestä. (Munro 2019.)

On tärkeä tiedostaa, että minimoimalla yhden riskin tietyllä toimenpiteellä voidaan aiheuttaa uusien riskien syntymistä.

Arviointi edellyttää kaksisuuntaista punnintaa

Riski ei synny vain siitä, mitä tapahtuu, vaan myös siitä, mitä jää tekemättä ja miten apu toteutetaan. Siksi arvioinnissa on tarkasteltava samanaikaisesti sekä toiminnan että toimimatta jättämisen seurauksia: suojaako ratkaisu lasta tässä hetkessä, tuottaako se uusia menetyksiä tai turvattomuutta, ja vahvistaako se lapsen kokemusta ymmärretyksi tulemisesta ja osallisuudesta.

- Riski ei ole pysyvä, vaan dynaaminen, joten arviointi ei voi olla kertaluonteinen päätös, vaan vaikutuksia pitää tarkastella jatkuvasti uudelleen.
- Samalla huomio siirtyy yksittäisestä tapahtumasta siihen, miten ratkaisut vaikuttavat lapsen turvallisuuteen nyt ja pidemmällä aikavälillä.

Kuva: Kuvapankki

Keskeiset riskinarviointia ohjaavat kysymykset ovat:

- 1) Mitä tässä tilanteessa on tapahtunut ja mitä se merkitsee lapsen turvallisuudelle ja kehitykselle?
- 2) Miten minimoidaan riskit lapsen turvallisen tulevaisuuden toteutumiseksi?

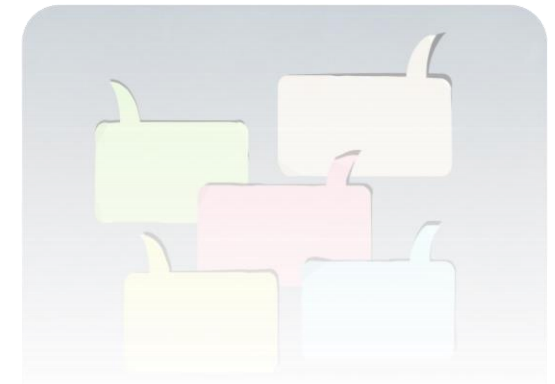
Arviointi on kaksisuuntaista punnintaa:

- mitä riskejä liittyy puuttumiseen ja
- mitä riskejä liittyy puuttumatta jättämiseen.

Miksi reflektio on tärkeää riskiä arvioidessa?

Reflektio ehkäisee virhearvioita erityisesti siksi, että se **tekee näkyväksi ja kyseenalaistaa työntekijän omia tulkintoja** tilanteissa, joissa tieto on epävarmaa ja monimerkityksistä.

- ✓ **Paljastaa omat oletukset ja ennakkokäsitykset:** Ilman reflektiota työntekijä voi pitää jotain tulkintaa “itsestään selvänä”. Reflektio auttaa huomaamaan, mihin oma arvio oikeasti perustuu ja voisiko sitä tulkita toisinkin.
- ✓ **Tarkentaa epävarman tiedon tulkintaa:** Kun tilanteessa on vain epäilyjä tai hajanaisia merkkejä vaarasta, reflektio auttaa punnitsemaan: mikä on näyttöä, mikä tulkintaa ja mitä tietoa vielä puuttuu.
- ✓ **Vähentää liian nopeita johtopäätöksiä:** Reflektio hidastaa ajattelua ja työntekijä pysähtyy arvioimaan, onko kyse todella selkeästä vaarasta vai esimerkiksi epävarmasta tilanteesta, joka vaatii lisäselvitystä.
- ✓ **Mahdollistaa vaihtoehtoisten selitysten huomioimisen:** Sama ilmiö (esim. lapsen oireilu) voi selittyä usealla tavalla. Reflektio auttaa tarkastelemaan useita vaihtoehtoja ennen päätöksentekoa.
- ✓ **Tukee suhteuttamaan riskin vakavuutta ja todennäköisyyttä:** Ammatillinen arvio ei ole vain “onko riski vai ei”, vaan kuinka vakava ja todennäköinen se on – tämä edellyttää tietoista ajattelun jäsentämistä.

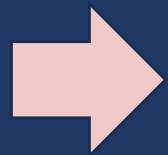
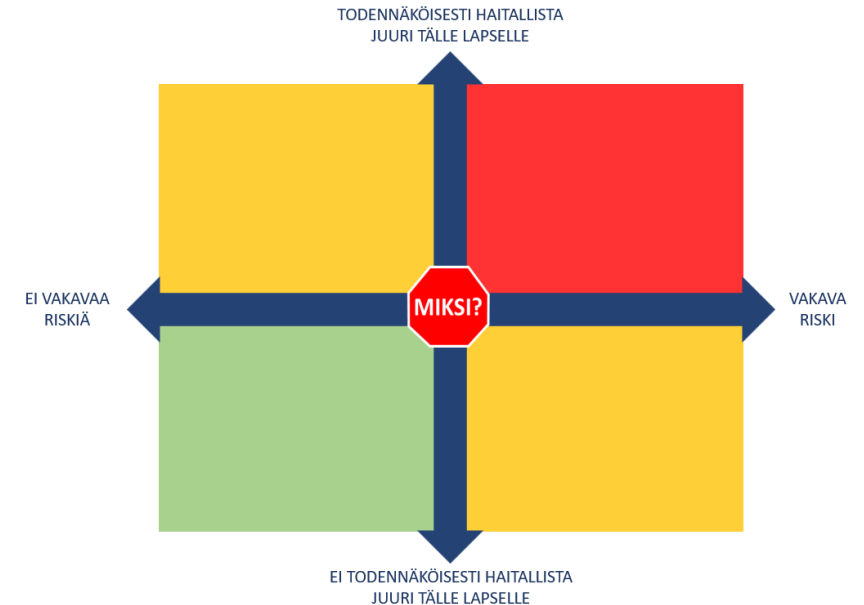
Tilanne-AKKUNA tukemassa riskinarviointia

Lastensuojelun päätöksenteko tapahtuu aina epävarmuudessa, eikä tulevaa ei voida ennustaa varmuudella. Riskinarviointi on siis ammatillista harkintaa rajallisen tiedon varassa.

Tilanne-AKKUNAN riskin arviointi perustuu kahteen ulottuvuuteen:

- 1) Riskin vakavuus (yleisellä tasolla)
- 2) Todennäköisyys, miten vakava haitta on juuri kyseiselle lapselle
 - Kun arvioidaan riskin haitallisuutta juuri tietyn lapsen osalta, huomioidaan aina **lapsen yksilölliset tarpeet** sekä **suojaavat ja riskitekijät**

→ Näiden **yhdistelmä tuottaa kokonaisarvion riskistä.**

Riskinä ei ole vain tapahtuma, vaan todennäköisyyden ja haitan yhdistelmä

Vasta kun huoli puretaan konkreettiseksi havainnoiksi, lapsen kokemukseksi ja riskiksi, siitä tulee arvioinnin ja työn suunnittelun kannalta hyödyllinen.

Tämä mahdollistaa yhteisen ymmärryksen, tarkemman riskinarvion, kohdennetut toimenpiteet, asiakkaan osallisuuden ja ammatillisen läpinäkyvyyden.

Esimerkki 1: Pysähtyminen ennen kiireellisen sijoituksen arviointia

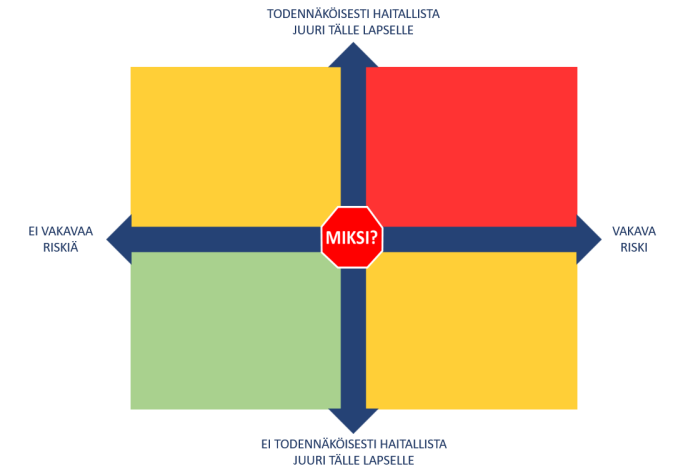
Kuva: Kuvapankki

Perjantai-iltapäivänä lastensuojelun päivystykseen tulee poliisilta yhteydenotto 13-vuotiaasta **Eerosta**, joka on tavattu myöhään illalla kauppakeskuksen läheltä yhdessä täysi-ikäisten ja päihtyneiden nuorten kanssa. Poliisi kertoo, että pojalla ei ole ollut mukana puhelinta, hän on ollut nälkäinen ja väsynyt, ja hän on kertonut, ettei haluaisi mennä kotiin, koska siellä “taas huudetaan ja tavaroita heitellään”. Äitiin ei saada heti yhteyttä. Koululta on aiemmin tullut huoli poissaolojen lisääntymisestä, väsyneisyydestä ja siitä, että Eero on viime viikkoina tullut kouluun likaisissa vaatteissa. Sosiaalityöntekijä tunnistaa, että tilanne voi viitata välittömään vaaraan, mutta ennen kiireellisen sijoituksen ratkaisua hän pysähtyy Tilanne AKKUNAN äärelle jäsentääkseen, mihin arvio perustuu ja mikä on lapsen kannalta olennaista juuri nyt. Sosiaalityöntekijä hyödyntää Lapsen suojelun AKKUNA – Työväline riskien arvioinnin tueksi -materiaalista löytyviä tukikysymyksiä.

1. Mitä on tapahtunut aiemmin?

Sosiaalityöntekijä pohtii ja tarkistaa aiempia tietoja. Perheellä on ollut ajoittaista asiakkuutta jo kahden vuoden ajan. Asiakirjoissa näkyy vanhemman jaksamisen vaikeuksia, päihteiden käyttöä koskevia epäilyjä ja useita tilanteita, joissa Eero on joutunut kuulemaan voimakasta riitelyä kotona. Lisäksi on kirjattu, että Eero on aiemmin kertonut pyrkivänsä olemaan “mahdollisimman vähän kotona”. Toisaalta tiedoista näkyy myös suojaavia tekijöitä: Eerolla on läheinen suhde mummoon, hän on aiemmin ollut sitoutunut harrastukseen ja koulussa hänellä on ollut yksi turvallinen aikuinen, kuraattori. Sosiaalityöntekijä pysähtyy pohtimaan, mitä menneisyydessä on todennetusti tapahtunut, kuinka pitkään tilanne on jatkunut, mikä on ollut lapsen näkökulma ja mikä on aiemmin suojannut häntä. Nämä ovat juuri niitä kysymyksiä, joihin työväline ohjaa menneisyyden kohdalla.

Sosiaalityöntekijä arvioi menneisyyden osalta, että riskit ovat olleet **vakavia**, mutta haitallisuus Eeron näkökulmasta on vaihdellut sen mukaan, kuinka paljon Eero on saanut tukea arkeensa koulusta ja läheisiltä. Menneisyyden merkintä ei siis ehkä asetu aivan jyrkimpään kulmaan, mutta selvästi huolta herättävälle alueelle. Samalla työntekijä sanoittaa itselleen, ettei ratkaisu voi perustua vain siihen, että “tällaista on ollut ennenkin”, vaan siihen, mitä tämä historia merkitsee nykyisen vaaran arvioinnissa. Työväline muistuttaa juuri tästä: arvio perustuu sekä riskitekijöihin että suojaavien tekijöiden merkitykseen juuri kyseisen lapsen tilanteessa.

2. Mitä tapahtuu nyt?

Seuraavaksi sosiaalityöntekijä tarkastelee nykytilannetta. Nyt tiedossa on, että lapsi on ollut illalla ilman turvallista aikuista, hän on ilmaissut pelkoa kotiin palaamisesta, kotona on mahdollisesti käynnissä kaoottinen tai väkivaltainen tilanne, eikä huoltajaa tavoiteta. Tämän vaiheen ydin on arvioida, mikä tilanteessa on **välitön riski**, onko kyseessä **välitön vaara lapselle**, ja mitkä tekijät suojaavat lasta juuri tällä hetkellä. Sosiaalityöntekijä soittaa vielä poliisille lisätietojen saamiseksi ja tavoittaa lopulta äidin, joka kuulostaa sekavalta eikä kykene kuvaamaan, missä lapsen pitäisi olla tai miten ilta järjestyy turvallisesti. Tässä kohdassa työntekijä arvioi, että nykytilanteen merkintä siirtyy lähelle punaista: riski on **vakava** ja turvallisuuden vaarantumisen todennäköisyys juuri tämän lapsen kohdalla on **korkea**. Sosiaalityöntekijä pohtii: jos nykyisyyden arvio asettuu punaiselle, tulee pysähtyä kysymään, **onko lapsi välittömässä vaarassa**. Sosiaalityöntekijällä alkaa muodostumaan arvio omassa mielessä ja hän pohtii vielä sen perusteluja.

3. Mitä saattaisi tapahtua?

Työntekijä ei kuitenkaan tee ratkaisua vain hetkellisen kuvan perusteella, vaan arvioi myös tulevaa. Jos Eero palautetaan kotiin nyt, mitä todennäköisesti tapahtuu tämän illan, yön ja seuraavien päivien aikana? Entä jos tehdään kiireellinen sijoitus? Työväline ohjaa tulevaisuutta tarkasteltaessa arvioimaan, mikä riski lasta koskee, kuinka vakava ja todennäköinen sen toteutuminen on, ja mitä seurauksia tilanteen jatkumisella voi olla lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Sosiaalityöntekijä pohtii, että ilman välitöntä puuttumista Eero voi joutua palaamaan ympäristöön, jossa aikuisen toimintakyky on heikentynyt, tunnekuorma on korkea eikä lapsen perusturvallisuutta pystytä varmistamaan. On myös mahdollista, että lapsi lähtee uudelleen pois kotoa tai altistuu yön aikana vaarallisille tilanteille kodin ulkopuolella. Toisaalta kiireellinen sijoitus itsessään on lapselle raskas toimenpide: se katkaisee illan kulun äkisti, voi lisätä pelkoa ja epävarmuutta sekä vaatii huolellista perustelua. Työväline auttaa pitämään nämä molemmat näkökulmat yhtä aikaa mielessä: mitä seuraa, jos emme tee mitään, ja mitä seuraa, jos toimimme.

4. Mitä pitäisi tapahtua?

Kun menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus on jäsenetty, sosiaalityöntekijä siirtyy reflektiovaiheeseen: mihin merkinnät sijoittuvat, miksi ne sijoittuvat juuri siihen, missä muutostarpeet ovat ja mitä pitäisi tapahtua, jotta riskin vakavuus ja todennäköisyys pienenisivät. Sosiaalityöntekijän tulee tehdä oma ammatillinen arvio näkyväksi ja perustella lapselle sekä asianosaisille, mistä riskitekijät muodostuvat ja mitä pitäisi tapahtua, jotta tilanne siirtyisi turvallisempaan suuntaan.

Tässä tapauksessa työntekijä päätyy siihen, että **nykyisyys** on punaisella ja **tulevaisuus** ilman välitöntä puuttumista vähintään kelta-punaisella. Suojaavia tekijöitä on, mutta ne eivät ole juuri nyt käytettävissä riittävällä tavalla turvaamaan lasta tämän illan ja yön aikana. Mummo asuu toisella paikkakunnalla eikä häntä saada näin myöhään järjestettyä tueksi. Työntekijä arvioi, että Eero on **välittömässä vaarassa**, eikä lapsen turvallisuutta voida turvata kotiin palaamalla tai kevyemmillä keinoilla tässä hetkessä. Näin Tilanne-AKKUNA ei tee päätöstä työntekijän puolesta, mutta se auttaa jäsentämään, miksi kiireellisen sijoituksen arviointi nousee tässä tilanteessa välttämättömäksi. Tämä vastaa työvälineen tarkoitusta pysähtyä arvioinnin perusteisiin, tehdä näkyväksi riskien ja suojaavien tekijöiden merkitys sekä tukea välittömien toimenpiteiden arviointia akuutissa tilanteessa.

Esimerkki 2: Pysähtyminen ennen kiireellisen sijoituksen arviointia

Lastensuojelun sosiaalityöntekijälle tulee alkuviikosta yhteydenotto koululta 11-vuotiaasta **Veerasta**. Opettaja kertoo, että tyttö on ollut viime päivinä poikkeuksellisen vetäytynyt, itkuinen ja väsynyt. Lisäksi Veera on sanonut ohimennen, ettei hän aina haluaisi mennä kotiin. Koululla muistetaan myös, että perheessä on ollut aiempina vuosina vakavia vaikeuksia: vanhemman päihteiden käyttöä, kotona tapahtunutta riitelyä ja lapsen turvattomuutta, joiden vuoksi Veera on ollut aikaisemmin jopa kiireellisen sijoituksen tarpeen arvioinnissa. Jo pelkkä yhteydenotto herättää työntekijässä voimakkaan huolen: onko tilanne jälleen kriisiytymässä niin, että kiireellinen sijoitus pitäisi arvioida heti?

Sosiaalityöntekijä päättää kuitenkin pysähtyä Tilanne-AKKUNAN äärelle ennen ratkaisun tekemistä. Hän jäsentää tilannetta ensin menneisyyden kautta: kyllä, historiassa on ollut lapselle vakavia haittoja, turvattomuutta ja vanhemman toimintakyvyn heikkenemistä. Nämä tiedot selittävät, miksi uusi huoli tuntuu erityisen painavalta. Menneisyyden merkintä asettuu työntekijän mielessä selvästi **huolta** herättävälle alueelle. Hän tunnistaa, että aiempi vakava historia voi helposti alkaa ohjata myös nykytilanteen tulkintaa.

Seuraavaksi työntekijä siirtyy tietoisesti nykyisyyden arviointiin. Hän soittaa koululle tarkentavia kysymyksiä, keskusteleo Veeran kanssa ja tavoittaa myös äidin samana päivänä. Veera kertoo, että kotona on ollut viikonloppuna riita hänen ja äidin välillä liittyen puhelimen käyttöön ja nukkumaanmenoon. Tyttö sanoo suuttuneena lähteneensä omaan huoneeseensa ja sanoneensa koulussa, ettei halua mennä kotiin, mutta keskustelussa hän ei kuvaa pelkäävänsä vanhempaansa eikä kerro väkivallasta, päihtymyksestä tai siitä, että kotona olisi nyt turvatonta. Äiti puolestaan kertoo olevansa väsynyt, mutta selkeästi tilanteessa kiinni, rauhallinen ja kykenevä huolehtimaan arjesta. Hän kuvaa viikonlopun riidan olleen kovaääninen, mutta ei kaoottinen tai hallitsematon. Koulun kanssa sovitaan myös, että Veeraa seurataan tarkasti lähiviikot ja hänelle järjestetään kuraattorin tapaaminen.

Kun sosiaalityöntekijä tarkastelee nykytilannetta Tilanne-AKKUNAN avulla, hän huomaa olennaisen eron: **menneisyyden perusteella tilanteessa näyttäytyy vakavia riskejä, jotka ovat olleet haitallisia Veeralle**, mutta **nyt ei ole näyttöä välittömästä vaarasta**. Lapsi on tänään tullut kouluun, hänellä on asianmukaiset vaatteet, hän saa ruokaa, vanhempi on tavoitettavissa ja yhteistyökykyinen, eikä tämänhetkisessä tilanteessa tule esiin sellaisia tekijöitä, jotka edellyttäisivät välitöntä suojaavaa puuttumista kodin ulkopuolisella sijoituksella. Työntekijä tunnistaa, että ensireaktio oli vahvasti menneisyyden värittämä: aiemmat vakavat tapahtumat nostivat huolen nopeasti korkealle, mutta nykyisyyden järjestelmällinen arviointi ei tue kiireellisen sijoituksen kriteerejä.

Kuva: Kuvapankki

Myös tulevaisuutta tarkastellessaan työntekijä arvioi, että tilanteessa on kyllä edelleen haavoittuvuutta. Perheen aiempi historia lisää riskiä siihen, että kuormituksen kasvaessa vanhemman jaksaminen voisi uudelleen heikentyä. Toisaalta tämänhetkiset suojaavat tekijät ovat olemassa: vanhempi on yhteistyössä mukana, lapsella on toimiva kouluyhteys, kuraattorisuhde voidaan käynnistää nopeasti ja perhe suostuu tiiviimpään tukeen. Riski ei siis poistu, mutta se ei juuri nyt näyttäydy sellaisena välittömänä vaarana, joka oikeuttaisi kiireellisen sijoituksen.

Lopulta sosiaalityöntekijä päätyy arvioon, että **kiireelliselle sijoitukselle ei ole tällä hetkellä perusteita**, vaikka tilanteen alku herätti siihen liittyvän vakavan epäilyn. Sen sijaan tarvitaan tiivistä työskentelyä, tilanteen aktiivista seurantaa ja selkeä sopimus siitä, miten toimitaan, jos huoli kasvaa uudelleen. Tilanne-AKKUNA auttoi työntekijää erottamaan toisistaan sen, **mikä kuuluu menneisyyden painavaan historiaan** ja sen, **mikä on lapsen tämänhetkinen, konkreettinen turvallisuustilanne**. Juuri tämä pysähtyminen esti tekemästä liian nopeaa johtopäätöstä pelkästään aikaisempien tapahtumien perusteella.

Esimerkki 3: Tilanne AKKUNAN hyödyntäminen sosiaalityössä yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa 15-vuotiaan **Jessen** sekä hänen äitinsä ja isänsä yhteisessä tapaamisessa. Taustalla on huoli siitä, että Jesse on ollut viime kuukausina paljon pois koulusta, viettänyt iltoja kodin ulkopuolella, jäänyt toisinaan yöksi pois kotoa ja ajautunut toistuvasti ristiriitisiin vanhempiensa kanssa. Vanhemmat kokevat, että tilanne on nopeasti huonontunut. Jesse puolestaan sanoo, että vanhemmat liioittelevat eikä kukaan kuuntele sitä, miten raskasta hänellä itsellään on ollut.

Sosiaalityöntekijä ottaa tapaamisessa esiin Tilanne-AKKUNAN ja sanoo, että tilanteen arviointia voi helpottaa, jos jokainen saa ensin pohtia rauhassa **menneisyyttä (M), nykyisyyttä (N) ja tulevaisuutta (T)** ja merkitä oman näkemyksensä nelikenttään. Hän muistuttaa, että vaaka-akselilla arvioidaan sitä, **kuinka vakava riski** on, ja pystyakselilla sitä, **kuinka todennäköisesti riski vaarantaa juuri tämän lapsen hyvinvointia**. Hän sanoo myös, että tärkeintä ei ole se, että kaikki olisivat heti samaa mieltä, vaan että näkyväksi tulee, **miksi kukin arvioi tilanteen niin kuin arvioi**.

Mitä on tapahtunut aiemmin? – Menneisyyden merkintä: M

Sosiaalityöntekijä pyytää ensin kaikkia miettimään, mitä on tapahtunut aiemmin. Äiti kertoo, että Jesse oli vielä vuosi sitten säännöllisesti koulussa käyvä, harrastava ja kotiin tuleva nuori. Isä puolestaan sanoo, että ensimmäiset huolen merkit alkoivat viime syksynä, kun Jesse alkoi viettää enemmän aikaa uuden kaveriporukan kanssa. Jesse itse sanoo, että hänen mielestään ongelmat alkoivat siitä, kun kotona alettiin kontrolloida kaikkea enemmän.

Kun menneisyyttä pohditaan, **äiti merkitsee M-kirjaimen keltaisen ja punaisen rajalle**: hänen mielestään huoli on ollut jo pidempään vakava ja kehitys huonompaan on ollut nähtävissä. **Isä laittaa M-kirjaimen hieman alemmaksi keltaiselle alueelle**, koska hänen mielestään aiemmin tilanteessa oli vielä paljon hyvää eikä riski ollut silloin yhtä suuri kuin nyt. **Jesse itse merkitsee M-kirjaimen vihreän ja keltaisen rajalle**, koska hänen mielestään aiemmin asiat olivat vielä "ihan okei", vaikka kotona riideltiin.

Sosiaalityöntekijä merkitsee myös oman M-kirjaimensa ja sanoittaa sen ääneen:

“Minä sijoitan menneisyyden tähän keltaiselle, koska näen, että huolta lisääviä tekijöitä oli jo olemassa, mutta samalla silloin oli vielä paljon suojaavia tekijöitä: koulunkäynti kantoi, harrastus rytmitti arkea ja kotiyhteys oli vahvempi.”

Kuva: Kuvapankki

Mitä tapahtuu nyt? – Nykyisyyden merkintä: N

Seuraavaksi tarkastellaan nykytilannetta. Vanhemmat kuvaavat olevansa hyvin huolissaan siitä, ettei Jesse tule kotiin sovitusti, koulupoissaoloja kertyy eikä nuoren kaveripiiri tunnu turvalliselta. Jesse itse sanoo, ettei hän koe olevansa vaarassa, mutta myöntää, että valvoo paljon, käyttää välillä päihteitä kavereiden kanssa ja että koulunkäynti on lähtenyt käsistä.

Kun on aika merkitä **N-kirjain**, erot näkyvät vielä selvemmin.

- Äiti sijoittaa N-kirjaimen punaiselle alueelle ja sanoo ajattelevansa, että riski on nyt vakava ja toteutuu jo.
- Isä merkitsee N-kirjaimen kelta-punaiselle rajalle, koska hän näkee nykyhetkessä paljon vaaraa mutta ajattelee, että tilanteeseen voidaan vielä vaikuttaa.
- Jesse laittaa N-kirjaimen keltaiselle, koska hänen mielestään tilanne on huono mutta ei sellainen kuin vanhemmat kuvaavat.
- Sosiaalityöntekijä asettaa oman N-kirjaimensa äidin ja Jessen merkintöjen väliin, lähelle yläkeltaista, ja sanoittaa:
“Minä arvioin nykyisyyden niin, että riskitekijöitä on nyt selvästi enemmän kuin ennen. Koulupoissaolot, yöpoissaolot, päihdekokeilut ja ristiriidat kotona lisäävät riskiä. Samalla huomaan suojaavia tekijöitä: Jesse tulee tähän tapaamiseen, pystyy puhumaan tilanteestaan, eikä hän ole kokonaan irtautunut kodista tai aikuissuhteista. Siksi en sijoita nykyisyyttä kaikkein jyrkimpään kulmaan, mutta kyllä tämä on minusta selvästi vakavan huolen alueella.”

Tässä vaiheessa nelikenttä tekee näkyväksi sen, että vaikka kaikki eivät sijoita nykyisyyttä täsmälleen samaan kohtaan, **kaikki ovat siirtyneet selvästi pois vihreältä alueelta**. Se auttaa myös Jesseä näkemään konkreettisesti, että vanhempien huoli ei synny tyhjästä.

Mitä saattaisi tapahtua? – Tulevaisuuden merkintä: T

Lopuksi sosiaalityöntekijä pyytää kaikkia arvioimaan, mitä saattaisi tapahtua, jos tilanne jatkuu nykyisellään. Äiti sanoo pelkäävänsä, että Jesse ajautuu yhä enemmän pois koulusta ja kotiyhteydestä. Isä on huolissaan päihteiden käytön lisääntymisestä ja siitä, että Jesse päätyy vaarallisiin tilanteisiin päihtyneenä. Jesse sanoo itsekin, että jos mikään ei muutu, “varmaan koulu jää kokonaan”.

Kun on aika merkitä **T-kirjain**, tapahtuu jotakin tärkeää.

- **Äiti laittaa T:n punaisen alueen yläkulmaan**, koska hän pelkää tilanteen pahenevan nopeasti.
- **Isä sijoittaa T:n myös punaiselle, mutta hieman alemmaksi**, koska hän ajattelee, että tilanteeseen voidaan vielä vaikuttaa.
- **Jessekin laittaa T-kirjaimen nyt ensimmäistä kertaa selvästi punaiselle puolelle**, hieman vanhempien merkintöjä alemmas. Hän sanoo:
“Ehkä mäkin näen, että jos tää jatkuu näin, niin ei tää johda mihinkään hyvään.”

Sosiaalityöntekijä pysähtyy tähän ja sanoittaa havaintonsa: **“Tämä on tärkeä kohta. Vaikka te näette menneisyyden ja nykyisyyden hieman eri tavoin, tulevaisuuden kohdalla teidän kaikkien merkinnät ovat hyvin lähellä toisiaan. Se kertoo siitä, että yhteinen huoli löytyy erityisesti siitä, mitä tapahtuu, jos mitään ei muutu.”**

Mitä pitäisi tapahtua?

Kun M-, N- ja T-kirjaimet ovat näkyvissä nelikentässä, keskustelu muuttuu aiempaa rakentavammaksi. Sosiaalityöntekijä osoittaa merkintöjä ja sanoo: **“Nyt me näemme yhdessä, että menneisyydessä oli vielä enemmän suojaa, nykyisyydessä huoli on kasvanut ja tulevaisuudessa te kaikki näette merkittävän riskin. Tämä auttaa meitä miettimään, mitä pitäisi tapahtua, jotta kehitys kääntyisi toiseen suuntaan.”**

Sen jälkeen hän sanoittaa myös omaa ammatillista arviotaan:

“Minun arvioni on, että tämänhetkiset riskitekijät liittyvät erityisesti kouluun kiinnittymiseen, yöpoissaoloihin, päihdekokeiluihin ja siihen, että kodin ja nuoren välinen vuorovaikutus on kiristynyt. Suojaavina tekijöinä näen sen, että Jesse kykenee vielä puhumaan tilanteestaan, vanhemmat ovat vahvasti mukana, ja tässä on vielä yhteistä halua löytää ratkaisu. Siksi ajattelen, että nyt tarvitaan tiivistä tukea nopeasti.”

Jesse, vanhemmat ja sosiaalityöntekijät kirjaavat konkreettisesti, mitä pitäisi tapahtua, että arviot siirtyvät vihreälle alueelle. Tämä tuo työskentelyyn yhteisesti jaetut tavoitteet ja auttaa kaikkia ymmärtämään, mihin asioihin työskentely suunnataan ja mitä arvioidaan jatkossa. Sen jälkeen mietitään yhdessä keinoja, miten tavoitteet voidaan saavuttaa.

Yhdessä sovitaan konkreettisista tukitoimista: koulun kanssa järjestetään yhteinen palaveri, sosiaalityöntekijä tapaa nuorta viikoittain ja keskustellaan myös päihdetyöntekijän tapaamisesta ja seuraava yhteinen tapaaminen sovitaan jo kahden viikon päähän. Jesse sanoo lopuksi, että nelikenttä oli “ärsyttävä mutta ihan hyvä”, koska siitä näki konkreettisesti, ettei kyse ollut vain vanhempien pelottelusta.

Esimerkki 4: Tilanne-AKKUNAN hyödyntäminen verkostotyössä

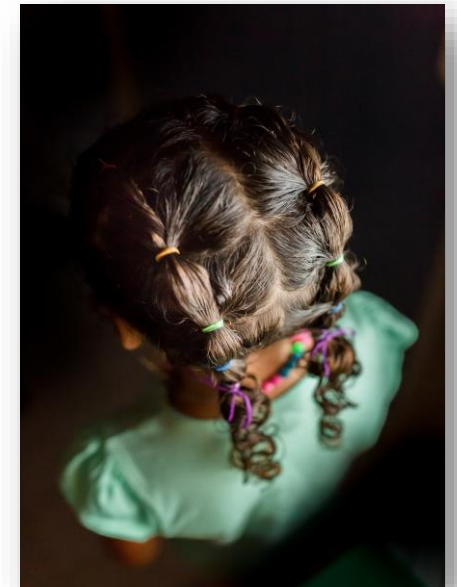
Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa 12-vuotiaan **Saran**, hänen äitinsä ja koulukuraattorin yhteisessä verkostotapaamisessa. Taustalla on huoli siitä, että Sara on ollut viime viikkoina paljon pois koulusta, tullut usein väsyneenä tunneille ja vetäytynyt kavereistaan. Koulukuraattori on huomannut, että Sara kertoo kotona olevan jatkuvaa riitelyä ja ettei hänen ole aina helppo keskittyä koulupäiviin. Äiti puolestaan kuvaa, että arki on ollut raskasta: aamuisin on ristiriitoja kouluun lähtemisestä, iltaisin valvotaan pitkään ja yhteinen keskustelu päättyy helposti riitoihin.

Sosiaalityöntekijä ehdottaa, että tilanteen jäsentämiseen käytetään Tilanne-AKKUNAA, jotta jokaisen näkökulma saadaan näkyväksi ja jotta huolta voidaan tarkastella yhdessä mahdollisimman konkreettisesti. Hän kertoo ääneen, että tarkoitus on pysähtyä neljän kysymyksen äärelle: **mitä on tapahtunut aiemmin, mitä tapahtuu nyt, mitä saattaisi tapahtua ja mitä pitäisi tapahtua**. Hän sanoittaa myös, että tapaamisessa on tärkeää tarkastella sekä **riskitekijöitä** että **suojaavia tekijöitä**, jotta tilanteesta muodostuu tasapainoinen ja perusteltu kokonaiskuva.

Mitä on tapahtunut aiemmin?

Sosiaalityöntekijä pyytää ensin kaikkia kertomaan, mitä heidän mielestään tilanteessa on tapahtunut aiemmin. Koulukuraattori kertoo, että poissaoloja on ollut jo viime keväästä lähtien ajoittain, mutta syksyn aikana ne ovat lisääntyneet. Sara on aiemmin ollut koulussa aktiivinen ja pärjännyt hyvin, mutta nyt väsymys ja vetäytyminen näkyvät selvästi. Äiti kertoo, että perheessä on ollut kuormitusta eron jälkeen ja että oma jaksaminen on ollut välillä heikkoa. Sara puolestaan sanoo, että kotona on pitkään ollut “kireä tunnelma” ja että hän vetäytyy usein omaan huoneeseensa välttääkseen riitoja.

Sosiaalityöntekijä kokoaa kuulemaansa ääneen: “Kun kuuntelen teitä, tunnistan tässä riskitekijöiksi sen, että kuormitus on jatkunut jo pidempään, kodin ristiriidat ovat alkaneet vaikuttaa Saran uneen ja kouluun, ja poissaolot ovat lisääntyneet. Ne ovat asioita, jotka voivat heikentää lapsen hyvinvointia, jos ne jatkuvat. Samalla kuulen myös suojaavia tekijöitä: Sara on aiemmin pärjännyt hyvin koulussa, hänellä on kontakti kuraattoriin, äiti on tässä mukana ja valmis puhumaan tilanteesta, eikä perhe ole vetäytynyt avun ulkopuolelle.” Näin työntekijä tekee näkyväksi sen, ettei arvio rakennu vain huolista, vaan myös siitä, mikä kannattelee lasta ja perhettä.

Kuva: Kuvapankki

Mitä tapahtuu nyt?

Seuraavaksi sosiaalityöntekijä ohjaa keskustelun nykyhetkeen. Sara kertoo valvovansa iltaisin pitkään puhelimella eikä saavansa ajatuksiaan rauhoittumaan. Aamuisin väsyttää niin paljon, että kouluun lähteminen tuntuu ylivoimaiselta. Äiti sanoo olevansa huolissaan siitä, että jokainen aamu alkaa riidalla ja että hän kokee menettäneensä keinot tukea tytärtään. Koulukuraattori kertoo, että Sara ei vaikuta koulussa pelokkaalta, vaan pikemminkin kuormittuneelta, väsyneeltä ja yksinäiseltä. Sosiaalityöntekijä pysähtyy ja sanoittaa ammatillista arviotaan ääneen: ”Tässä hetkessä riskitekijöinä näyttäytyvät erityisesti univaikeudet, lisääntyneet poissaolot, kotona toistuvat ristiriidat ja se, että Sara on alkanut vetäytyä. Nämä eivät ole pieniä asioita, koska ne vaikuttavat suoraan arkeen, oppimiseen ja jaksamiseen. Samalla tämänhetkisessä tilanteessa suojaavia tekijöitä ovat se, että Sara tulee tänään tapaamiseen ja pystyy kertomaan omasta tilanteestaan, äiti on mukana ja ilmaisee huolensa sekä halunsa saada tilanteeseen muutosta, ja koululla on aikuinen, joka tuntee Saran ja haluaa jatkaa tukemista.” Tämän jälkeen hän vielä tarkentaa yhteistä ymmärrystä: ”Minulle näyttää siltä, että tilanne on nyt kuormittava ja siihen liittyy selviä riskejä lapsen hyvinvoinnille, mutta samalla tässä on useita sellaisia suojaavia tekijöitä, joiden varaan voidaan rakentaa muutosta.”

Mitä saattaisi tapahtua?

Sosiaalityöntekijä kysyy seuraavaksi, mitä kukin ajattelee tapahtuvan, jos tilanne jatkuu ennallaan. Koulukuraattori arvioi, että poissaolot voivat lisääntyä ja Sara voi jäädä entistä enemmän yksin. Äiti pelkää, että heidän välinsä etääntyvät ja riidat kovenevat. Sara sanoo, että jos mikään ei muutu, hän ”ei ehkä jaksakaan enää yrittää koulussa”. Sosiaalityöntekijä sanoittaa jälleen riskiä ja suojaa ääneen: ”Jos mitään ei muuteta, riskinä on, että Saran kuormitus syvenee: uniryhti voi heikentyä lisää, poissaolot kasvaa ja kotona syntyy yhä enemmän vastakkainasettelua. Pitkittyessään tämä voi alkaa vaikuttaa sekä mielialaan että siihen, miten Sara kiinnittyy kouluun ja muihin ihmissuhteisiin. Mutta tässä kohtaa on tärkeää huomata myös suojaavat tekijät tulevaisuuden näkökulmasta: te kaikki olette tässä yhdessä, olette valmiita tekemään muutoksia, ja tukea on mahdollista järjestää nopeasti. Se pienentää riskiä siitä, että tilanne lähtisi hallitsemattomasti huonompaan suuntaan.” Työntekijä auttaa ryhmää näkemään, että tulevaisuus ei ole vain uhkakuva, vaan myös mahdollisuus muutokseen.

Mitä pitäisi tapahtua?

Lopuksi sosiaalityöntekijä kysyy, mitä nyt pitäisi tapahtua, jotta tilanne olisi Saralle turvallisempi ja kevyempi. Yhdessä sovitaan, että koulukuraattori tapaa Saran kerran viikossa seuraavan kuukauden ajan, äidille järjestetään perhetyön ensitapaaminen ja sosiaalityöntekijä sopii seurantalaverin kahden viikon päähän. Lisäksi tehdään konkreettinen suunnitelma iltoihin ja aamuihin: puhelimen käyttöä rajataan yhdessä sovitulla tavalla, iltaan rakennetaan rauhoittava rytmi ja koulupäiviin sovitaan matalan kynnyksen tuki.

Tapaamisen lopuksi sosiaalityöntekijä kokoaa ammatillisen arvionsa vielä selkeästi: ”Minun arvioni on, että tilanteessa on tällä hetkellä useita lapsen hyvinvointia kuormittavia riskitekijöitä: väsymys, poissaolot, ristiriidat kotona ja vetäytyminen. Samalla näen tässä myös merkittäviä suojaavia tekijöitä: äiti on sitoutunut yhteistyöhön, Sara pystyy kertomaan kokemuksistaan, kuraattorin tuki on käytettävissä ja meillä on mahdollisuus sopia nopeasti konkreettisista tukitoimista. Siksi ajattelen, että tilanteessa tarvitaan nyt tiivistä tukea ja seurantaa, jotta riskit eivät kasva suuremmiksi.” Näin sosiaalityöntekijä ei jää vain fasilitoimaan muiden puhetta, vaan tekee myös oman ammatillisen ajattelunsa näkyväksi. Tilanne-AKKUNA toimii yhteisen keskustelun välineenä, mutta samalla se auttaa työntekijää sanoittamaan perustellusti, **mitkä asiat näyttäytyvät riskeinä, mitkä suojaavina tekijöinä ja miten nämä vaikuttavat hänen arviotensa.**

Esimerkki 5: Tilanne-AKKUNAN hyödyntäminen verkostotyössä

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa 3-vuotiaan **Erkin** vanhemmat kotikäynnillä yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yhteinen tapaaminen on sovittu, koska päiväkodista on tullut huolta siitä, että Erkki tulee usein hoitoon väsyneenä, vaatteet ovat toisinaan likaiset ja rikkinäiset tai säänmukaisuuteen nähden puutteelliset, ja poika on ajoittain levoton ja itkuinen erityisesti aamuisin. Lisäksi vanhemmista on herännyt huolta: äidillä on masennusoireita ja isän päihteidenkäyttö on ajoittain runsasta. Perheellä on ollut aiemmin sovittuja tapaamisia peruuntuneena, eikä apua ole oikein saatu käyntiin.

Tapaamisen alussa vanhemmat suhtautuvat tilanteeseen puolustautuen. Isä sanoo, että “meitä syynätään koko ajan” ja että “kaikissa perheissä on joskus väsyneitä aamuja”. Äiti puolestaan toteaa hiljaa, että kyllä he itse tietävät, miten lasta hoidetaan, eikä ulkopuolisten tarvitse tulla kertomaan. Sosiaalityöntekijä huomaa, että jos keskustelu etenee vain huolen toteamisena, vanhemmat voivat vetäytyä yhä kauemmas yhteistyöstä. Siksi hän ehdottaa, että tilanteen tarkasteluun käytetään **Tilanne-AKKUNAA**. Hän sanoo rauhallisesti, että tarkoitus ei ole etsiä syyllisiä, vaan pysähtyä yhdessä pohtimaan, mitä lapsen arjessa on tapahtunut, mitä tapahtuu nyt, mitä voi seurata, ja mitä pitäisi tapahtua, jotta lapsen hyvinvointi vahvistuisi.

Kuva: Kuvapankki

Mitä on tapahtunut aiemmin?

Sosiaalityöntekijä aloittaa kysymällä, mitä perheessä on ollut viime kuukausina. Äiti kertoo olleensa pitkään hyvin väsynyt eikä ole aina jaksanut nousta aamuisin. Isä sanoo, että hänellä on ollut stressiä ja että alkoholia on mennyt “välillä liikaa”, mutta hänen mielestään se ei vaikuta lapseen. Varhaiskasvatuksen työntekijä kertoo havainneensa, että Erkillä on ollut vaihtelevasti vaikeuksia rauhoittua päiväkodissa, ja joskus hän syö ahnaasti aamupalaa, ikään kuin ei olisi ehtinyt syödä kotona kunnolla. Sosiaalityöntekijä kokoaa kuulemaansa ääneen: “Kun kuuntelen teitä, minulle piirtyy kuva, että viime kuukausina arjessa on ollut paljon kuormitusta. Riskitekijöinä näyttäytyvät vanhempien väsymys, mielialan haasteet, päihteidenkäyttö ja se, että Erkin arjen rytmi ei ole aina pysynyt tasaisena. Pienen lapsen kohdalla tällaiset asiat voivat vaikuttaa nopeasti turvallisuuden tunteeseen, uneen, ruokailuun ja siihen, miten lapsi jaksaa olla päivässä mukana.” Vanhemmat ovat hetken hiljaa. Sosiaalityöntekijä jatkaa heti myös suojaavien tekijöiden sanoittamisella: “Samaan aikaan kuulen myös suojaavia tekijöitä. Te molemmat olette tässä paikalla, Erkki käy päiväkodissa, jossa hänen vointiaan seurataan, ja te selvästi välitätte hänestä. Se, että tästä puhutaan yhdessä, on jo tärkeä suojaava asia.” Tämä muuttaa keskustelun sävyä hieman. Vanhemmat eivät enää koe, että heitä vain syytetään, vaan myös heidän voimavaransa huomataan.

Mitä tapahtuu nyt?

Seuraavaksi sosiaalityöntekijä siirtää keskustelun nykyhetkeen. Hän kysyy, millainen Erkin tavallinen aamu on juuri nyt. Äiti kertoo, että aamut ovat usein sekavia, koska hän ei aina saa nukuttua yöllä ja isä voi olla aamulla väsynyt edellisen illan vuoksi. Joskus päiväkotiin tulee kiire ja kiukku. Isä sanoo, että välillä hän “ottaa pari rauhoittuakseen”, mutta ei omasta mielestään koskaan niin paljon, etteikö pystyisi huolehtimaan lapsesta. Varhaiskasvatuksen työntekijä tuo esiin, että Erkki tarvitsee päiväkodissa paljon aikuisen lähellä oloa ja reagoi herkästi muutoksiin. Sosiaalityöntekijä sanoittaa ammatillisen arvionsa hyvin konkreettisesti: “Tässä hetkessä minua huolestuttaa erityisesti se, että Erkin arki näyttää olevan aika ennakoimatonta. Pienen lapsen kohdalla turvallisuus rakentuu siitä, että aikuinen on riittävän tasaisesti läsnä, aamut ja illat ovat mahdollisimman ennakoitavia ja lapsen perustarpeet täyttyvät säännöllisesti. Nyt riskiä lisäävät se, että vanhempien jaksaminen vaihtelee, päihteet ovat mukana arjessa ja Erkin voinnissa näkyy kuormittumisen merkkejä.” Tämän jälkeen hän sanoittaa myös suojaavat tekijät: “Samalla näen tässä myös suojaa. Erkki on kiinnittynyt teihin, hänellä on päiväkodissa turvallisia aikuisia, eikä tässä keskustelussa tule esiin, että häntä jätettäisiin yksin tai että hän olisi kokonaan ilman hoivaa. Siksi ajattelen, että olemme tilanteessa, jossa tukea tarvitaan nyt, jotta riskit eivät kasva suuremmiksi.” Nyt äiti alkaa nyökätä. Hän sanoo hiljaa: “Ehkä me ollaan ajateltu, että kyllä tämä tästä, mutta eihän tämä ihan tavallista enää ole.” Isä ei vielä sano paljon, mutta ei enää kiistä samalla tavalla kuin alussa.

Mitä saattaisi tapahtua?

Sosiaalityöntekijä kysyy seuraavaksi vanhemmilta, mitä he itse ajattelevat tapahtuvan, jos arki jatkuu samanlaisena. Äiti sanoo ensimmäisenä pelkäävänsä, että oma väsymys pahenee eikä hän jaksakaan enää samalla tavalla. Varhaiskasvatuksen työntekijä sanoo olevansa huolissaan siitä, että Erkin levottomuus ja turvattomuus voimistuvat, jos arki pysyy epävakaana. Isä toteaa lopulta, että “kai se voi lapseen vaikuttaa, jos kotona on koko ajan säätöä”. Sosiaalityöntekijä kokoaa tämän yhteen: “Jos nykyinen tilanne jatkuu, riski on, että Erkin turvattomuuden kokemus lisääntyy. Pienellä lapsella se voi näkyä levottomuutena, itkuisuutena, univaikeuksina ja siinä, että hän tarvitsee paljon kannattelua päivän aikana. Pitkittyessään se voi alkaa vaikuttaa lapsen kehitykseen ja siihen, miten hän oppii luottamaan siihen, että arki on turvallista ja ennakoitavaa.” Sitten hän tuo rinnalle muutoksen mahdollisuuden: “Mutta jos tähän saadaan tukea nyt, minä ajattelen, että tilanne on mahdollista kääntää. Teillä on vielä paljon sellaista, jonka varaan voi rakentaa. Te olette lapsellenne tärkeitä, ja apua voidaan järjestää niin, ettei teidän tarvitse pärjätä tämän kanssa yksin.” Tässä kohtaa myös isä pehmenee. Hän sanoo: “En minä halua, että poika kärsii meidän takia.”

Mitä pitäisi tapahtua?

Lopuksi sosiaalityöntekijä kysyy, mitä pitäisi tapahtua, jotta Erkin arki olisi turvallisempi. Tällä kertaa vanhemmat osallistuvat jo selvästi aktiivisemmin. Äiti sanoo tarvitsevansa apua jaksamiseensa ja siihen, että arkeen saadaan rytmiä. Isä myöntää, että hänen päihteidenkäyttöään pitäisi arvioida rehellisemmin. Varhaiskasvatuksen työntekijä ehdottaa tiiviimpää yhteistyötä päiväkodin ja kodin välille. Sosiaalityöntekijä sanoittaa vielä ammatillisen arvionsa selkeästi mutta ymmärrettävästi: “Minun tehtäväni on arvioida, miten Erkin turvallisuus ja hyvinvointi toteutuvat. Minä näen nyt, että hänen arjessaan on useita riskitekijöitä, jotka liittyvät vanhempien jaksamiseen, mielenterveyden haasteisiin, päihteisiin ja arjen ennakoimattomuuteen. Samalla näen myös, että teissä on paljon halua pitää hänestä huolta ja että tukitoimilla voidaan vahvistaa tilannetta. Siksi ajattelen, että nyt tarvitaan konkreettista tukea kotiin eikä odottamista siihen asti, että huoli kasvaa vielä suuremmaksi.” Yhdessä sovitaan, että perheelle järjestetään tiivis perhetyö, vanhemmille tarjotaan tukea päihde- ja mielenterveyspalveluista, ja sosiaalityöntekijä sopii uuden tapaamisen jo kahden viikon päähän. Tapaamisen lopussa äiti sanoo, että hän ymmärtää nyt paremmin, miksi työntekijä on huolissaan. Isäkin toteaa, ettei kyse ole “syyllistämisestä” vaan siitä, että lapsen arki halutaan turvata ajoissa.

Esimerkki 6: Tilanne-AKKUNAN hyödyntäminen verkostotyössä

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa 10-vuotiaan **Oonan**, hänen isänsä ja äitinsä sekä perhetyöntekijän yhteisessä tapaamisessa. Tapaamisen taustalla on huoli siitä, että Oona on ollut viime kuukausina koulussa väsynyt, ajoittain levoton ja tehnyt aiempaa enemmän poissaoloja. Koulusta on kuvattu, että lapsi vaikuttaa kuormittuneelta ja että vanhemmat ovat välillä olleet vaikeasti tavoitettavissa. Vanhemmat puolestaan kertovat olevansa uupuneita Oonan “haastavaan käytökseen”: heidän mukaansa tyttö saa voimakkaita tunnepurkauksia, riitelee aamuisin, ei suostu nukkumaan iltaisin ja koulupäivät käynnistyvät vaikeasti. Ensivaikutelma tapaamisessa on, että tilanne liittyy ennen kaikkea **vanhemmuuden kuormitukseen ja lapsen oireiluun**, ja keskustelu alkaa nopeasti kiertyä siihen, että perhe tarvitsee lisää arjen hallinnan tukea ja vanhemmat johdonmukaisempia keinoja rajojen asettamiseen.

Sosiaalityöntekijä huomaa kuitenkin, että jos keskustelu etenee tällä uralla, tukitoimet saattavat lähteä väärään suuntaan. Oonasta voisi helposti tulla “haastavasti käyttäytyvä lapsi”, jota pyritään rauhoittamaan arjen rakenteilla, vaikka todellinen huolen ydin ei vielä ole selvä. Siksi työntekijä ehdottaa, että tilannetta jäsennetään yhdessä Tilanne-AKKUNAN avulla. Hän kertoo, että tarkoituksena on pysähtyä pohtimaan, mitä on tapahtunut aiemmin, mitä tapahtuu nyt, mitä saattaisi tapahtua ja mitä pitäisi tapahtua — ja samalla tarkastella sekä riskejä että suojaavia tekijöitä.

Mitä on tapahtunut aiemmin?

Kun sosiaalityöntekijä pyytää perhettä palaamaan menneisyyteen, vanhemmat alkavat kertoa viimeisen vuoden olleen raskas. Isä on vaihtanut työpaikkaa, äiti on ollut pitkittyneesti kuormittunut, ja arki on ollut kiireistä. Aluksi puhe keskittyy edelleen siihen, että Oona on “aina ollut herkkä” ja “reagoi kaikkeen voimakkaasti”. Mutta kun sosiaalityöntekijä kysyy tarkemmin, **milloin** vaikeudet ovat alkaneet lisääntyä ja **mihin tilanteisiin** ne erityisesti liittyvät, Oona sanoo yllättäen hiljaa, että hän ei ole nukkunut kunnolla sen jälkeen, kun isän “uusi ystävä” alkoi käydä heidän kotonaan paljon.

Vanhemmat yllättyvät selvästi. He eivät ole aiemmin ajatelleet tämän olevan merkittävä asia. Isä sanoo heti, ettei kyseinen aikuinen ole tehnyt mitään väärää. Sosiaalityöntekijä ei tee hätiköityjä johtopäätöksiä, mutta huomaa, että keskusteluun on tullut aivan uusi näkökulma: oireilu ei ehkä olekaan ensisijaisesti lapsen “haastavaa käytöstä”, vaan reaktio johonkin muutokseen, joka on lapselle turvaton tai kuormittava.

Työntekijä sanoittaa tätä varovasti: “Minulle tulee tästä uusi tärkeä havainto. Olemme puhuneet paljon Oonan käyttäytymisestä, mutta nyt näyttää siltä, että meidän pitää ymmärtää tarkemmin, mihin hänen levottomuutensa ja valvomisensa liittyvät. Riskinä on, että jos katsomme vain käytöstä, emme huomaa, mikä sen taustalla on.”

Kuva: Kuvapankki

Mitä tapahtuu nyt?

Nykyhetkeä tarkasteltaessa sosiaalityöntekijä kysyy Oonalta, milloin hänen on kaikkein vaikeinta olla kotona. Oona kertoo, että iltaisin, kun isän ystävä on paikalla, hän ei halua mennä nukkumaan. Hän sanoo, ettei pidä siitä, että aikuinen “tulee hänen huoneeseensa juttelemaan”, vaikka vanhempien mielestä tämä on ollut vain ystävällistä huomiointia. Oona ei osaa nimetä tarkemmin, mikä tilanteessa tuntuu pahalta, mutta sanoo, että hänen vatsaan sattuu ja hän yrittää siksi valvoa mahdollisimman pitkään.

Huoneessa tulee pitkä hiljaisuus. Vanhemmat näyttävät hämmentyneiltä. He ovat ajatelleet, että lapsen uniongelmat liittyvät ruutuaikaan, rajattomuuteen ja temperamenttiin. Sosiaalityöntekijä ymmärtää, että ilman tätä työvälineen ohjaamaa pysähtymistä keskustelu olisi saattanut jatkua vanhemmuuden keinojen, iltarutiinien ja koulunkäynnin tukemisen ympärillä — eli **oireiden hallintaan**, ei **syyn ymmärtämiseen**.

Hän sanoittaa tilanteen rauhallisesti: “Tämä on erittäin tärkeä tieto. Nyt näyttää siltä, että Oonan tämänhetkiseen kuormitukseen voi liittyä kokemus turvattomuudesta kotona, eikä vain yleinen arjen vaikeus tai haastava käytös. Riskitekijä ei siis ehkä ole ensisijaisesti lapsen toiminta, vaan se, että jokin kodin tilanteessa herättää hänessä pelkoa tai voimakasta epämukavuutta.” Samalla hän nostaa esiin myös suojaavia tekijöitä: “Suojaavaa tässä on se, että Oona pystyi kertomaan tästä nyt ääneen. Lisäksi te vanhemmat olette tässä paikalla kuulemassa tätä, vaikka se voi tuntua yllättävältä ja raskaalta. Se on tärkeää, koska juuri tämä mahdollistaa sen, että tilannetta voidaan korjata.”

Mitä saattaisi tapahtua?

Kun tulevaisuutta tarkastellaan tämän uuden tiedon valossa, koko arvio muuttuu. Jos aiempaa oletusta olisi seurattu, perhe olisi saanut ehkä lisää tukea iltarutiinien rakentamiseen, vanhemmille kasvatuksellista ohjausta ja Oonalle tunneilmaisun vahvistamista. Niistä olisi voinut olla hyötyä, mutta ne eivät olisi osuneet olennaiseen. Jos taas lapsen kokemus turvattomuudesta kotona jatkuu tunnistamatta, oireilu voi pahentua, lapsen luottamus aikuisiin heikentyä ja mahdollinen haitallinen tilanne jäädä jatkumaan. Sosiaalityöntekijä tekee tämän näkyväksi: “Jos tämä uusi tieto olisi jäänyt tulematta esiin, olisimme voineet tehdä täysin ymmärrettävän mutta osittain väärän arvion. Olisimme ehkä painottaneet tukitoimia Oonan käytökseen ja arjen hallintaan, vaikka todellinen tuen tarve liittyy siihen, että meidän täytyy ensin selvittää, kokeeko Oona olonsa turvallisiksi kotona ja miten kotiympäristöä pitää muuttaa.”

Mitä pitäisi tapahtua?

Lopuksi sosiaalityöntekijä kokoaa yhteen, mitä nyt pitäisi tapahtua. Ensimmäinen askel ei ole enää vanhemmuuden ohjaus tavallisessa merkityksessä, vaan lapsen turvallisuuden tarkempi arviointi. Sovitaan, että isän ystävän läsnäolo kotona keskeytetään toistaiseksi, kunnes lapsen kokemusta on selvitetty tarkemmin. Oonalle järjestetään mahdollisuus rauhalliseen yksilökeskusteluun, ja vanhempien kanssa käydään erikseen läpi, mitä lapsen turvallisuuden turvaaminen tässä tilanteessa tarkoittaa. Perhetyötä ei peruta, mutta sen sisältö muuttuu: sen sijaan että keskityttäisiin vain lapsen “haastavaan käytökseen”, työskentelyn painopiste siirtyy lapsen kokemuksen ymmärtämiseen, vanhempien sensitiivisyyden vahvistamiseen ja turvallisuuden arviointiin. Sosiaalityöntekijä sanoittaa lopuksi oman ammatillisen oivalluksensa: “Tämä keskustelu auttoi meitä huomaamaan, että olimme ehkä jo lähdössä rakentamaan arviota yhden selityksen varaan. Kun pysähdyimme yhdessä tarpeeksi tarkasti, esiin tuli jotakin olennaista, joka muuttaa koko tilanteen ymmärtämistä. Nyt tukitoimia voidaan kohdentaa oikein.”

Esimerkki 7: Tilanne-AKKUNAN hyödyntäminen verkostotyössä

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa 4-vuotiaan **Aatoksen**, hänen äitinsä, perhehoitajan ja varhaiskasvatuksen työntekijän yhteisessä arviointitapaamisessa. Aatos on sijoitettu kodin ulkopuolelle kahdeksan kuukautta aiemmin tilanteessa, jossa äidin päihteidenkäyttö, masennus ja arjen hallinnan vaikeudet olivat johtaneet siihen, ettei lapsen perusturvallisuutta pystytty enää riittävästi varmistamaan kotona. Sijoituksen alkuvaiheessa Aatos oli ollut levoton, takertuva ja reagoinut voimakkaasti siirtymiin. Äiti oli tuolloin epäjohdonmukainen tapaamisissa, välillä vetäytyvä ja välillä hyvin tunnekuormittunut. Nyt sijoituksen jatkumista arvioidaan tavanomaisessa neuvottelussa. Alkuasetelma on se, että monet työntekijät ajattelevat sijoituksen jatkuvan vielä pitkään. Menneisyydessä on ollut paljon vakavia riskitekijöitä, eikä kukaan halua tehdä liian nopeaa ratkaisua. Sosiaalityöntekijä huomaa kuitenkin, että keskustelu alkaa pyöriä vahvasti sen ympärillä, **mitä kaikkea aiemmin tapahtui**. Hän päättää käyttää Tilanne-AKKUNAA pysähtyäkseen systemaattisesti arvioimaan menneisyyttä, nykyisyyttä, tulevaisuutta ja muutostarpeita — ei vain sitä, miksi sijoitus aikanaan tehtiin, vaan myös sitä, **mikä on totta nyt**.

Kuva: Kuvapankki

Mitä on tapahtunut aiemmin?

Menneisyyden kohdalla kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että sijoitukselle oli vahvat perusteet. Äidin päihteidenkäyttö oli tuolloin runsasta, vuorokausirytmiksi sekaisin, kotona oli epäsiisteyttä, ruokailut ja päivärytmi olivat sattumanvaraisia ja lapsi joutui olemaan paljon aikuisen tunnetilojen varassa. Aatoksen kehityksessä näkyi viivettä puheessa ja itsesäätyessä, ja päiväkodissa oli ollut huolta lapsen poikkeuksellisesta levottomuudesta ja turvattomuudesta.

Sosiaalityöntekijä sanoittaa menneisyyden ääneen: **“Kun katsomme taaksepäin, riskitekijät olivat silloin erittäin merkittäviä. Pienen lapsen kohdalla ne vaikuttivat suoraan turvallisuuden tunteeseen, kehitykseen ja päivittäiseen hoivaan. Sijoitus ei ollut silloin ylimitoitettu ratkaisu, vaan tarpeellinen juuri Aatosta turvaava toimenpide.”** Tämä tekee näkyväksi sen, ettei sijoituksen purkamisen arviointi tarkoita menneisyyden vähättelyä tai alkuperäisen ratkaisun kyseenalaistamista.

Mitä tapahtuu nyt?

Kun sosiaalityöntekijä siirtää arvioinnin nykyisyyteen, keskusteluun alkaa tulla uudenlaista sävyä. Äiti on ollut päihdekuntoutuksessa ja sitoutunut hoitoon jo useiden kuukausien ajan. Seulat ovat olleet puhtaat. Hän on muuttanut uuteen asuntoon, johon myös kotikäynti on tehty. Arki on rauhoittunut, äiti käy säännöllisesti terapiassa ja hän on pitänyt sovitusta tapaamisista kiinni. Tapaamisissa Aatos hakeutuu äidin syliin, rauhoittuu tämän lähelle ja lähtee tapaamisiin mielellään. Perhehoitaja kertoo, että Aatos puhuu nykyään äidistään paljon myönteiseen sävyyn ja että tapaamisten jälkeen lapsi ei enää oireile samalla tavalla kuin aiemmin. Varhaiskasvatuksen työntekijä puolestaan kuvaa, että Aatoksen leikki on vahvistunut, puhe kehittynyt ja hän vaikuttaa yleisesti turvallisemmalta. Sosiaalityöntekijä pysähtyy tähän kohtaan tavallista pidemmäksi aikaa. Hän huomaa itsessäänkin, että mieli palaa helposti siihen, kuinka vakava tilanne oli vielä kuukausia sitten. Tilanne-AKKUNA kuitenkin pakottaa kysymään: **mitä tapahtuu nyt, ei vain mitä tapahtui silloin.** Hän sanoittaa ääneen: **“Minulle nousee tässä tärkeä havainto. Menneisyydessä on ollut paljon vakavaa, mutta nykyisyydessä näkyy nyt useita vahvoja suojaavia tekijöitä. Äiti on sitoutunut hoitoon, arki on vakiintunut, tapaamiset toteutuvat johdonmukaisesti ja Aatoksen suhde äitiin näyttää vahvistuneen turvalliseen suuntaan. Lapsen voinnissa ei näy nyt sellaista oireilua, joka viittaisi siihen, että yhteys äitiin olisi hänelle haitallinen — päinvastoin.”** Tässä kohtaa keskustelu hiljenee. Sosiaalityöntekijä huomaa, että työväline auttaa myös muita arvioimaan tilannetta uudesta kulmasta: ei vain riskien jatkumisen näkökulmasta, vaan myös muutoksen tunnistamisen näkökulmasta.

Mitä saattaisi tapahtua?

Seuraavaksi arvioidaan tulevaisuutta. Jos sijoitus jatkuu automaattisesti, mitä siitä seuraa? Jos taas sijoituksen purkamista ryhdytään valmistelemaan hallitusti, mitä se mahdollistaa? Perhehoitaja sanoo varovasti, että Aatos on kiinnittynyt myös sijaisperheeseen, eikä muutosta pidä tehdä liian nopeasti. Äiti sanoo pelkäävänsä, ettei häneen vieläkään luoteta, vaikka hän on tehnyt paljon muutoksia. Sosiaalityöntekijä huomaa, että ilman työvälinettä tulevaisuuden tarkastelu voisi helposti jäädä vain riskien varaan: “entä jos äiti retkahtaa?”, “entä jos lapsi kuormittuu?” Mutta nyt keskustelu laajenee myös siihen, mitä riskejä on siinä, **jos lapsi pidetään sijoitettuna pidempään kuin on tarpeen.** Sosiaalityöntekijä sanoittaa tämän selkeästi: **“Jos arvioimme tulevaisuutta vain menneisyyden perusteella, vaarana on, että emme huomaa nykyistä muutosta emmekä anna Aatokselle mahdollisuutta palata äitinsä hoivaan silloin, kun se alkaa olla hänen etunsa mukaista. Sekin voi olla riski, että lapsi joutuu elämään liian pitkään kahden kodin välissä, vaikka vanhemman kyky vastata hänen tarpeisiinsa on olennaisesti vahvistunut.”** Tämä on työntekijälle itselleenkin oivallus. Työväline ei vain tue sijoituksen jatkamisen arviointia — se tukee myös sitä, että ammattilainen uskaltaa tunnistaa, milloin **suoja** tarkoittaa nyt toisenlaista ratkaisua kuin ennen.

Mitä pitäisi tapahtua?

Lopuksi sosiaalityöntekijä kokoaa arvion: **“Minun arvioni on, että sijoituksen alkuvaiheessa riskit olivat vakavia ja sijoitus oli lapsen kannalta välttämätön. Nyt Tilanne-AKKUNAN avulla näkyväksi tulee kuitenkin se, että nykyisyys ei enää näytä samalta kuin menneisyys. Suojaavat tekijät ovat vahvistuneet merkittävästi sekä äidin tilanteessa että Aatoksen ja äidin suhteessa. Siksi ajattelen, että meidän tulee arvioida vakavasti sijoituksen purkamisen mahdollisuutta ja suunnitella sitä hallitusti.”** Yhdessä sovitaan, että sijoitusta ei pureta heti, mutta siirrytään **tavoitteelliseen kotiuttamisen suunnitteluun.** Tapaamisia lisätään, mukaan tulee pidempiä kotijaksoja, arjen sujuvuutta arvioidaan käytännössä ja äidin tukiverkosto varmistetaan ennen lopullista purkua. Sosiaalityöntekijä toteaa tapaamisen lopuksi, että ilman tätä työvälineen avulla tehtyä pysähtymistä arvio olisi voinut jäädä liian vahvasti menneisyyden varaan. Silloin olisi ollut vaarana, että sijoitus jatkuu “varmuuden vuoksi”, vaikka lapsen etu alkaa jo kääntyä kotiin palaamisen puolelle.

Esimerkki 7: sosiaalityöntekijöiden arviot tarkentuvat yhteisessä pohdinnassa

Perheessä on 6-vuotias lapsi. Molempien vanhempien päihteidenkäyttö on herättänyt huolta jo pidempään. Äiti on korvaushoidossa, mikä on sinänsä tärkeä hoidon ja kuntoutumisen muoto, mutta lapsen tilanteesta on tästä huolimatta noussut toistuvaa huolta. Lapsi on ollut ajoittain poikkeuksellisen väsynyt koulussa tai varhaiskasvatuksessa, hänen vaatetuksessaan ja hygieniansa hoidossa on ollut puutteita, ja lapsi on kertonut kotona esiintyvistä levottomista tilanteista. Lisäksi vanhempien kyvyssä huolehtia lapsen arjesta johdonmukaisesti on havaittu vaihtelua.

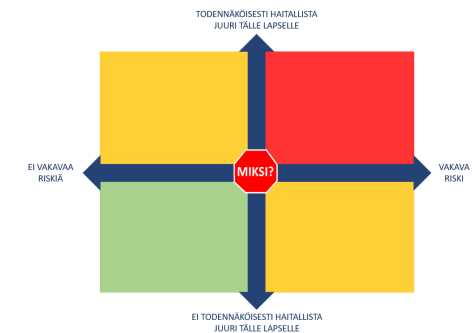
Sosiaalityöntekijä ja työpari käyttävät Tilanne-AKKUNAA arvioidessaan, onko lapsen tilanteessa tarpeen pohtia sijoitusta. He kirjaavat ensin omat näkemyksensä erikseen. Sosiaalityöntekijä merkitsee menneisyyttä kuvaavan arvion **M1**, nykyisyyttä kuvaavan arvion **N1** ja tulevaisuutta kuvaavan arvion **T1**. Työpari tekee omat merkintänsä vastaavasti **M2**, **N2** ja **T2**.

Aluksi työntekijöiden arviot eroavat toisistaan. Sosiaalityöntekijä sijoittaa nykyisyyttä kuvaavan merkinnän **N1** melko korkealle riskialueelle, koska hän arvioi, että lapsen arkeen liittyy tällä hetkellä vakavaa epävarmuutta: vanhempien päihteidenkäyttö kuormittaa perhetilannetta, lapsen perustarpeiden toteutumisessa on puutteita ja lapsi altistuu kotona levottomille tilanteille. Työpari puolestaan sijoittaa merkinnän **N2** hieman alemmaksi, koska hän huomioi suojaavina tekijöinä sen, että äiti on korvaushoidossa, lapsella on säännöllinen arjen paikka kodin ulkopuolella ja vanhemmat ovat ajoittain ottaneet vastaan tukea. Myös tulevaisuutta kuvaavissa arvioissa on eroa. Sosiaalityöntekijä merkitsee **T1** alueelle, joka kuvaa vakavaa ja todennäköistä riskiä, jos tilanteeseen ei saada riittävää muutosta. Työpari taas sijoittaa merkinnän **T2** hieman alemmaksi, koska hän pohtii, voisivatko tiiviimmät tukitoimet vielä vahvistaa vanhempien kykyä huolehtia lapsesta kotona.

Yhteisen tarkastelun aikana työntekijät pysähtyvät pohtimaan, mihin heidän arvionsa perustuvat. He käyvät läpi lapsen tilanteesta saatua tietoa menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuuden näkymistä. Keskustelussa tulee näkyväksi, että toinen työntekijä on painottanut arvioinnissaan enemmän olemassa olevia suojaavia tekijöitä ja muutoksen mahdollisuutta, toinen on kiinnittänyt enemmän huomiota riskien toistuvuuteen, lapsen ikään ja siihen, kuinka haavoittuvassa asemassa 6-vuotias on vanhempien toimintakyvyn vaihdellessa.

Tilanne-AKKUNAN avulla työntekijät huomaavat, että heidän arvioidensa erot eivät johdu siitä, että toinen olisi oikeassa ja toinen väärässä, vaan siitä, että he ovat painottaneet eri asioita. Kun merkinnät **M1**, **N1**, **T1** ja **M2**, **N2**, **T2** tehdään näkyviksi samaan AKKUNAAN, hajonta tulee konkreettisesti esiin. Samalla keskustelu auttaa jäsentämään, mikä tieto on erityisen merkityksellistä lapsen turvallisuuden kannalta.

Yhteisen pohdinnan jälkeen työntekijöiden arviot lähenevät toisiaan. Molemmat tunnistavat, että vaikka äidin korvaushoito on tärkeä suojaava tekijä ja osoitus hoitoon sitoutumisesta, se ei yksin riitä poistamaan lapsen tilanteeseen liittyviä riskejä. Jos lapsen perustarpeet eivät toteudu riittävän vakaasti ja lapsi altistuu toistuvasti turvattomille tilanteille, lapsen suojelun tarve voi olla merkittävä. Tämän jälkeen myös työpari siirtää tulevaisuutta kuvaavan arvionsa lähemmäs korkeampaa riskialuetta. Työntekijät päätyvät siihen, että lapsen tilanteessa on tarpeen arvioida vakavasti, voidaanko turvallisuus turvata kotona vai onko sijoituksen tarvetta selvitettävä.

Riskinarviointi lastensuojelun arjessa

– keskeisiä huomioita sosiaalityöntekijälle

Hyvä riskinarviointi ei tarkoita täydellistä ennustamista, vaan sitä, että päätös perustuu jäsenneltyyn ajatteluun ja perusteltuun harkintaan. Se ei synny kontrollia lisäämällä, vaan vahvistamalla ammatillista harkintaa, näkyviä ja konkreettisia perusteluja, avointa keskustelua ja yhteistä reflektiota. Arviointia pitäisi voida avata näkyväksi – ei vain lopputuloksen, vaan myös sen osalta, mihin havaintoihin, tulkintoihin ja punnintoihin päätös perustui.

Riskinarviointi ei perustu vain tiedon määrään – olennaista on, miten eri havainnot, tulkinnat ja epävarmuudet yhdistyvät kokonaiskuvaksi lapsen tilanteesta.

Hyvä riskinarviointi ei tarkoita täydellistä ennustamista, vaan sitä, että päätös perustuu jäsenneltyyn ajatteluun ja perusteltuun harkintaan.

- Turvallinen työskentely edellyttää, että epävarmuus saa näkyä eikä sitä peitetä varmuuden vaikutelmalla. Hyvä riskiarvio erottaa faktat, tulkinnat ja epävarmuudet – tämä tekee ajattelusta tarkempaa ja helpottaa yhteistä reflektiota.
- Päätökset ovat alttiita virheille, minkä vuoksi tarvitaan perustelujen näkyväksi tekemistä ja reflektiota. Laadukas arvio asiakastilanteessa on sellainen, jossa työntekijä pystyy sekä perustelemaan ratkaisunsa että oppimaan siitä yhdessä muiden kanssa.
 - Oleellista on perustella sekä toiminta että toimimatta jättäminen – miksi riski arvioitiin tietyn suuruiseksi ja miksi juuri tämä toimenpide nähtiin oikeasuhtaisena.

Mitä riskinarvioinnissa on tärkeää huomioida?

Arvioinnissa on tärkeää huomioida lapsen, vanhemman ja verkoston osallisuus. **On tärkeää, että sosiaalityöntekijä pohtii, mihin hän perustaa arvionsa ja konkretisoi sen asianosaisille.** Sosiaalityöntekijän tulee osata kertoa selkeästi, mitä pitäisi tapahtua, jotta riski pienenee tai poistuu (huomioitava myös dokumentoitaessa).

- Jos Tilanne-akkunaa on täytetty yhdessä, voidaan pohtia, mistä mahdolliset yhteneväisyydet ja eroavat näkemykset johtuvat.
- Vaikka lapsen toiminnassa tai perheen olosuhteissa olisi paljon riskitekijöitä, se ei tarkoita automaattisesti sitä, että lapsen kasvu ja kehitys ovat vaarassa.
- Pelkästään korkea todennäköisyys ei johda korkeaan riskiin, vaan tarvitaan arvio myös sen vakavuudesta. Voi olla, että on korkea todennäköisyys esimerkiksi matalan tason laiminlyöntiin ja sille saatetaan antaa matalampi yleisarvio kuin tapauksessa, jossa on vain kohtalainen todennäköisyys, mutta vakavuus on korkea (esim. lapsen kuolema).
- Haitta/riski voi olla lapselle vakava, vaikka olosuhteissa ei olisi lukuisia riskitekijöitä.

Lapsen kohdistuva riski tulee arvioida aina yksiköllisesti juuri hänen näkökulmastaan huomioiden mm. ikä, kehitystaso, persoonalliset ominaisuudet, erilaiset suojaavat tekijät

Riskinarvioinnissa on keskeistä huomioida se, että arvioinnit voivat aina olla virheellisiä ja tilanteet sekä olosuhteet muuttuvat jatkuvasti, joten sosiaalityöntekijän on hyvä tarkastella arviotaan kriittisesti ja toistuvasti.

- Tunnenko riittävästi lasta ja hänen tilannettaan?
- Miten voisimme auttaa toista ymmärtämään tilannetta/omaa arviota?
- Miten oma suhteeni riskiin voi vaikuttaa arviooni? (esim. omat aiemmat kokemukset, tieto, arvot, ajattelumallit)
- Miten työyhteisön työskentelytavat, käytännöt ja ohjeistukset vaikuttavat arviooni?
- Miten tilannekohtaiset tekijät tai reunaehdot vaikuttavat arviointiin? (esim. vuorokauden aika, muut työ, asiakkaiden toiminta, maantieteellinen sijainti)

Muistilista sosiaalityöntekijälle

- ✓ Ota esille ja puheeksi asiat jo siinä vaiheessa, kun näyttö ei ole vahva – myös eriävät näkemykset, epäilyt ja ristiriidat.
- ✓ Tee perustelut näkyviksi: kirjaa ja avaa, mihin arviosi perustuu (havainnot, punninnat, oletukset).
- ✓ Erotta havainnot, tulkinnat ja epävarmuudet toisistaan.
- ✓ Perustele myös toimimatta jättäminen: miksi juuri tämä ratkaisu oli oikeasuhtainen, miksi toimittiin ja miksi jotain ei tehty.
- ✓ Tarkista omat oletuksesi: mikä on tieto, mikä arvio.
- ✓ Reflektoi yhdessä lapsen, perheen ja verkoston kanssa. Kun havainnot ja arviot tehdään näkyviksi, niitä voidaan täydentää, haastaa ja vahvistaa yhdessä.
- ✓ Jaa tietoa aktiivisesti: älä jätä havaintoja omaan käyttöösi.
- ✓ Tunnista puuttuva tieto: mitä et vielä tiedä ja keneltä se voisi löytyä.
- ✓ Tavoittele perusteltua arviota, ei täydellistä varmuutta (arvio tehdään myös silloin, kun tieto on epävarmaa ja puutteellista): punnitse todennäköisyys, vakavuus ja vaihtoehtojen seuraukset.
- ✓ Huomioi arvioinnissa myös oma toiminta, järjestelmä ja rakenteet: miten ne vaikuttavat tilanteeseen (esim. kiire, palvelujen saatavuus, organisaation käytännöt).

Onko lapsi välittömässä vaarassa?

ONKO LAPSI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA? (1/2)

Jos lapsi on lastensuojelulain 38 §:n ja 40 §:n perusteiden mukaisesti välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.

- Minkälaiset puutteet lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä?
- Tai miten lapsi vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään?

Miksi juuri tämän lapsen tilanne ja juuri nyt edellyttää välitöntä turvaamistoimea? **MIKSI?**

Kiinnitä erityistä huomiota lastensuojelulain 40 §:n momenttiin "sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista". **MIKSI?**

Vaara on välittömästi edellyttää Lasten olinpaikkaa

PALLU PÄÄSIVULLE

ONKO LAPSI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA? (2/2)

Kun arvioit lapsen kiireellisen sijoituksen tarvetta, pysähdy miettimään perusteluja esimerkiksi seuraavia kysymyksiä hyödyntäen.

MIKSI? Miksi juuri tämän lapsen tilanne ja juuri nyt edellyttää välitöntä turvaamistoimea?

- Mikä on se välitön vaara, joka välittömästi uhkaa lapsen terveyttä tai hyvinvointia?
- Miten lapsen hyvinvointi on akuutisti uhattuna juuri nyt? Mitä sellaista tietoa minulla on, mitä ei ollut esimerkiksi eilen? Miten tilanne on muuttunut?
- Mikä ovat sellaisia merkittäviä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia asioita, joita huoltaja ei pysty tässä hetkessä lapselle turvaamaan?
- Miksi avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai riittäviä?
- Miten se vaikuttaa mahdollisuuksiin suojata lasta sosiaalihuollolla on vahvempi päätöntäältä lasta? Miten se edistää lapsen etua?
- Miten todennan välittömän vaaran?
 - Mihin tieto/arvio/oma kantani pohjautuu? Miten vaikuttavat arvioon?
- Mitä riskejä toteutunut haitta aiheuttaa lapsen välillä?
 - Miten kiireellinen sijoitus todennäköisesti vaikuttaa?
 - Jos emme tee mitään, mitä tilanteesta voi seurata?
- Kenen kaikkien turvaamiseksi teen sijoituspäätöksen? Miten tiedostaminen, että voin joutua vastuuseen...

Voit hyödyntää Tilanne- ja vaara-arviointia.

PALLU PÄÄSIVULLE

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

ONKO LAPSI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA?

Kiireellinen sijoitus on turvaamistoimi. Sitä tulee käyttää, jos lapsi on välittömässä vaarassa siten, ettei häntä voida turvallisesti jättää kotiin eikä tilannetta voida turvata avohuollon tukitoimien avulla.

Lastensuojelulaki 38 §: Lapsen kiireellinen sijoitus

Jos lapsi on jäljempänä 40 §:ssä mainituista syistä välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.

Jos lapsi on näiden perusteiden mukaisesti välittömässä vaarassa, voidaan lapsi sijoittaa kiireellisesti.

Kyse ei välttämättä ole aina akuutista hätätilanteesta, vaan kyse voi olla myös muunlaisesta kiiretilanteesta (esim. konkreettisesta uhasta), johon on välittömästi puututtava lapsen hyvinvoinnin vaarantuessa.

Kiireellisen sijoituksen tulee olla välttämätöntä siten, ettei viranomaisella ole mahdollisuuksia siinä tilanteessa muulla tavalla huolehtia lapsen hyvinvoinnista. (Räty 2023.)

Lastensuojelulaki 40 §: Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

- 1) 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
- 2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

Huomioitavaa sijoituksen tarvetta arvioitaessa

- Riski ei synny vain suorasta vahingosta vaan myös siitä, mitä jää tekemättä tai miten apu toteutetaan. Pelkkä toiminta ei vielä automaattisesti suojaa lasta, eikä tekemättä jättäminen ole neutraalia.
- Sijoitusta ei tule arvioida vain ratkaisuna vaan myös kokemuksena – traumatietoisessa työssä olennainen kysymys on, mitä tilanteessa on tapahtunut ja mitä se merkitsee lapsen turvallisuudelle ja kehitykselle. Siksi sijoituksessa pitää arvioida yhtä aikaa:
 - suojaako se lasta nyt
 - tuottaako se uusia menetyksiä, pelkoa, epävarmuutta tai kiintymyssuhdekatkoksia
 - miten siirtymä tehdään lapselle ymmärrettäväksi ja turvalliseksi
- Riski ei ole pysyvä ominaisuus, joten myös sijoituksen tai muun intervention vaikutuksia pitää arvioida jatkuvasti uudelleen, ei vain päätöshetkellä.

Sijoitusta ei tule arvioida vain ratkaisuna vaan myös kokemuksena

Kuva: Kuvapankki

- Mitä tapahtuu lapsen turvallisuudelle ja kehitykselle, jos mitään ei tehdä vielä?
- Lisääkö apu turvaa vai lisääkö se kaoottisuutta, häpeää, vastakkainasettelua tai uusia traumaattisia kokemuksia?
- Katkeaako lapselle tärkeitä suojaavia suhteita, vai pystytäänkö niitä säilyttämään?
- Miltä ratkaisu tuntuu lapsesta, ymmärtääkö hän mitä tapahtuu, ja kokeeko hän olonsa turvallisemmaksi?
- Vähentääkö ratkaisu lapsen kokonaiskuormitusta ja lisääkö se turvallisuutta nyt ja pidemmällä aikavälillä?

Välittömän vaaran tunnistaminen vaatii kokonaisarviota

Lastensuojelulain 38 §:n mukaista kiireellisen sijoituksen tarkoittamaa *välitöntä vaaraa* ei voi aina todeta yksiselitteisesti, vaan se rakentuu usein tulkinnan, keskustelun ja tiedon yhdistelyn kautta.

- Päätöksenteko ei näyttäydy mekaanisena sääntöjen soveltamisena, vaan vaiheittaisena kokonaisarviona, jossa yhdistyvät faktatieto, aiempi tieto, vuorovaikutuksessa syntyvä ymmärrys, kokemus ja intuitio.
- Ratkaisevaa ei ole yksittäinen tieto, vaan se, millainen kokonaiskuva tiedoista muodostuu ja miten sen perusteella voidaan perustella toiminta lapsen edun näkökulmasta. Hyvä päätöksenteko vaatii yhtä aikaa tiedon analyysiä, harkintaa, reflektiota, vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tukea.
- Epävarmoissa tilanteissa ensitiedon perusteella ei synny vielä riittävän selkeää kokonaiskuvaa, vaikka riskitekijöitä tunnistetaan. Tällöin joudutaan pohtimaan erityisesti, onko nykyhetki aidosti muuttunut vakavammaksi kuin aiemmin.

Keskeistä on välittömän vaaran tunnistaminen ja sanoittaminen, vaikka tilanteet eivät useinkaan ole mustavalkoisia.

Kuva: Kuvapankki

Arvioinnin 10 sudenkuoppaa

- 1) Arviointi perustuu **riittämättömään informaatioon**
- 2) Ensikäden informaatiota ei ole kirjattu riittävän tarkasti, **faktoja ei ole tarkistettu**
- 3) Arvioinnissa **huomio keskittyy vain käsillä olevaan huoleen**. Case-historia ja vähemmän näkyvissä olevat, ”sivumennen mainitut” huolenaiheet jäävät ilman huomiota
- 4) Perheen, ystävien ja naapureiden tuottamalle tiedolle annetaan vähemmän painoarvoa kuin viranomaisten tuottamalle tiedolle
- 5) Työntekijät kiinnittävät **liian vähän huomiota siihen, mitä lapset sanovat, miten lapset käyttäytyvät ja miltä lapset näyttävät**
- 6) Sitoutumisessa riskien arviointiin yhdessä vanhempien (tai muiden huoltajien/ hoitajien kanssa) on puutteita
- 7) Arvioinnissa keskitytään lapsen ikään, jonka vuoksi vanhempia lapsia jätetään vaarallisiin tilanteisiin ja olosuhteisiin.
- 8) Työntekijöiden tuki on riittämätöntä asiakastilanteissa, joissa kohdataan aggressiivisia, vältteleviä, ambivalentteja ja yhteistyöhaluttomia vanhempia
- 9) Arviointiprosessin aikana **ammattilaiset eivät varmista, että kaikki ymmärtävät jaetun informaation**. Oletetaan, että kaikki ovat ymmärtäneet informaation samalla tavalla.
- 10) Viranomaisten vastuut ovat epäselviä. Asiakkaita voidaan ohjata palveluihin ilman seurantaa. Moniammatillisen työskentelyn haasteet. **Toimimaton moniammatillinen yhteistyö on todettu yhdeksi keskeisimmistä ongelmista lastensuojelutyössä.**

”Erittäin tärkeitä olisi luoda kokonaiskuva lapsen Elämästä”

Lisätietoa:

[Välitön vaara ja kiireellisyyden arviointi lastensuojelun sosiaalityössä \(Salonen 2015\)](#)

Kiireellisen tilanteen reflektion tueksi

- ✓ **Kysy, mikä on välitön riski juuri nyt:** mikä tekee tilanteesta sellaisen, ettei lapsen turvallisuutta voida turvata ilman välitöntä toimenpidettä.
- ✓ **Erota akuutti vaara pitkäaikaisesta huolesta:** kaikki vakavat huolet eivät automaattisesti tarkoita kiireellisen sijoituksen kriteerien täyttymistä, vaikka ne vaatisivatkin muuta vahvaa lastensuojelutyötä.
- ✓ **Ajattelun ja tunteiden säätely:** kiireellisissä tilanteissa työntekijä joutuu toimimaan paineessa, joten kyky erottaa **oma huoli, tunnekuorma ja varsinainen riskitieto** toisistaan tukee harkintaa.
 - **Tunnista oma kuormitus:** jos tilanne herättää voimakkaita tunteita, sisältö muistuttaa siitä, että tunteita kannattaa käyttää **signaalina**, mutta ei ainoana ratkaisun perustana.
- ✓ **Tulevaisuusvaikutusten ajattelu:** muistuta pohtia myös sitä, mitä tapahtuu, **jos mitään ei tehdä juuri nyt**. Tämä on kiireellisen sijoituksen kannalta hyvin olennainen kysymys.
- ✓ **Päätöksen laadun vahvistaminen:** yhteinen arviointi voi auttaa varmistamaan, että ratkaisu perustuu **lapsen suojelun tarpeeseen**, ei pelkästään työntekijän yksin kokemaan paineeseen tai epävarmuuteen.

Pohdittavaksi:

- Tunnistanko, mikä mahdollisissa lastensuojeluilmoituksissa vaikuttaa reagointiini: ilmoitusten sisältö, ilmoitusten määrä, ilmoituksista välittyvä huoli tai esimerkiksi kokemus keinottomuudesta muuttaa tilannetta?
- Mitä vaihtoehtoja kiireelliselle sijoitukselle on arvioitu, ja miksi ne eivät tässä tilanteessa riitä?
- Miten oma viranomaisvaltani vaikuttaa tilanteeseen, ja käytätkö valtaa välttämättömästi, oikeasuhtaisesti ja perustellusti?
- Ovatko päätöksen perustelut niin läpinäkyvät, että lapsi, perhe ja kollegat voivat ymmärtää, mihin arvio nojaa?
- Mitä päätöksen välittömät ja pidemmän aikavälin vaikutukset ovat lapselle, perheelle ja työskentelyn jatkolle?
- Mitä mahdollisia uusia riskejä päätös voi tuoda mukanaan?

Syvempi tutkiminen riskien minimoimisen edellytys

Muutokset epäonnistuvat usein sen takia, että lähdemme toteuttamaan ratkaisua ilman, että paneudumme aidosti siihen, mitä systeemissä tapahtuu ja minkälaisen vaikutussuhteen keskelle ratkaisua suunnitellaan (Colchester 2019).

- Suhdeperustaisuus edellytys ja väylä syvemmälle tutkimiselle
- Luodaan yhteistyösuhteita, jotka mahdollistavat yhdessä tutkimisen ja yhteisen ymmärryksen

- ✓ Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tärkein tehtävä on lapsen ja kaikkien perheenjäsenten kokemusmaailman esiin nostaminen.
- ✓ Pysähdytään pohtimaan sitä, mitä on ongelmatilanteiden takana, paikannetaan muutostarpeita ja muutosta tukevia elementtejä etsien tarkoituksenmukaisia auttamisen keinoja.
- ✓ Panostetaan turvallisuuteen, sillä turvallisuuden merkitys on oleellinen niin asiakastyössä kuin työyhteisöissä ja verkostoissakin
 - Omien ajatusten jakaminen, reflektointi, uuden luominen on haastavaa ilman riittävää turvallisuuden tunnetta

Tutkiminen voi jo itsessään
olla interventio tai
muutostyötä.

On hyvä tiedostaa, että riskit
kasvavat, jos työskentely
kohdistuu vain pintatasoon
(Yliruka 2022).

Barnahus – Lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkinta, tuki ja turva

Barnahus-mallissa lapseen kohdistuvaa väkivaltaepäilyä selvitetään monialaisesti ja lapsen etu ohjaa moniammatillista yhteistyötä. Barnahus-mallissa työskennellään sen eteen, että lapset kohdattaisiin lapsiystävällisesti ja lasten tarpeet huomioitaisiin kokonaisvaltaisesti.

Barnahus-mallin tavoitteena on

- parantaa väkivaltaa kokeneiden lasten saaman tuen ja hoidon saatavuutta ja laatua
- kehittää monialaista varhaista yhteistyötä
- lisätä lapsiystävällisyyttä niin kohtaamisissa, palveluissa kuin tiloissakin.

Barnahusin nettisivuilta löydät monenlaista tukea lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilytilanteissa:

[Barnahus](#)

(avautuu uuteen ikkunaan)

Tärpit

- [TOIMINTAOHJE AMMATTILAISILLE – Lapseen tai nuoreen kohdistuvan väkivalta epäilyn tilanteisiin](#)
- [Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta – perehdytyspaketti sosiaalityöntekijöille](#)
- [Fyysisen väkivallan tunnistaminen](#)
- [Työkalu keskusteluun lapsen tai nuoren kanssa väkivaltaepäilystä](#)
- [Yhteenveto lapsen taustatiedoista \(taustatietokartoituslomake\)](#)

Mistä voisi olla kyse?

MISTÄ VOISI OLLA KYSE?

Jotta on mahdollista tunnistaa lapsen todelliset tarpeet ja siten systeemin keskeiset muutostarpeet, on tärkeää selvittää, mitä näkyvän toiminnan taustalla voi olla. Kun taustasytyt tai tilanteeseen vaikuttavia asioita tunnistetaan, voidaan löytää vaihtoehtoisia keinoja tukea toivottua muutosta.

Näkyvä toiminta – esimerkiksi lapsen ”ongelmallinen” käyttäytyminen – voi olla keino selviytyä itselle vaikeassa tilanteessa. Näkyvä toiminta nähdään lähtökohtaisesti pyrkimyksenä ratkaista jokin ongelma.

Ajattelun lähtökohdat:
Mitä sinulle on tapahtunut?
(ei ”Mikä sinussa on vikana?”)
Mistä yrität selviytyä?

Voit hyödyntää kognitiivista kolmiota muodostaessasi erilaisia vaihtoehtoisia selitysmalleja eli hypoteeseja pohitessasi itsellesi tai muiden kanssa, mistä esimerkiksi näkyvässä toiminnassa voisi olla kyse.

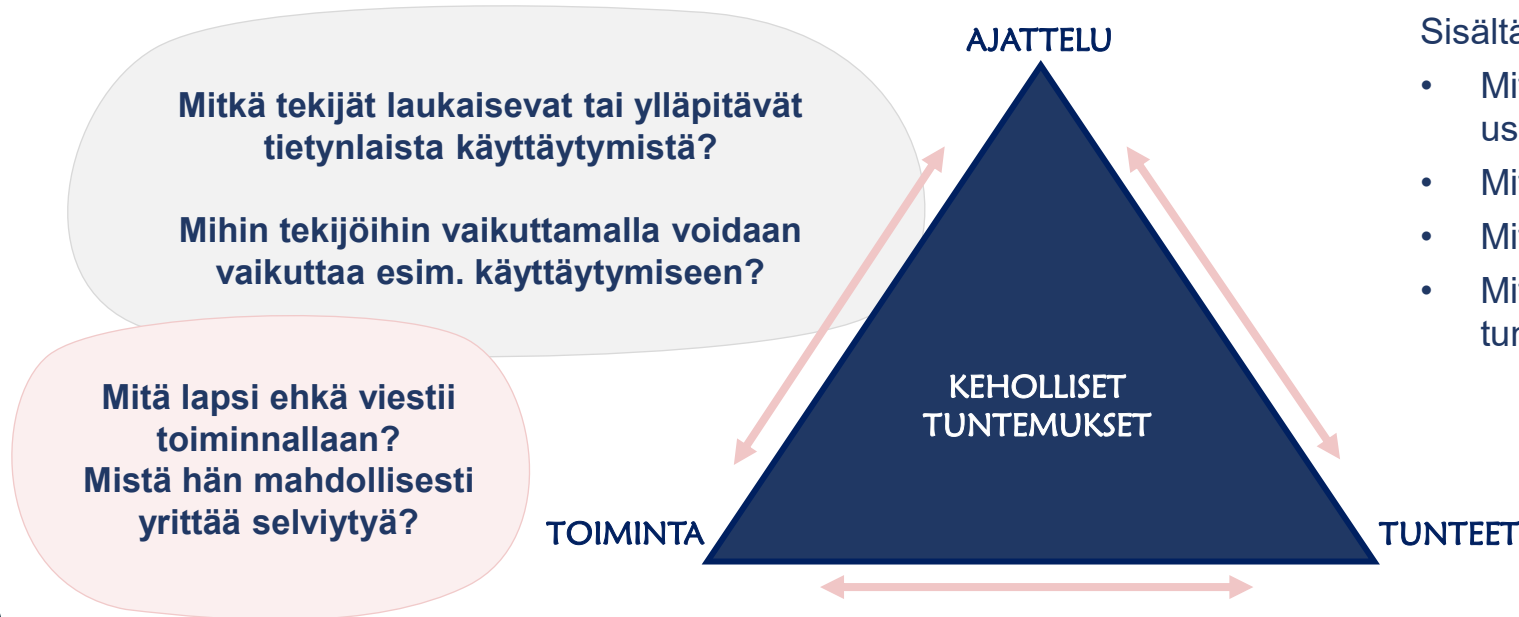
On hyvä tiedostaa, että riskit kasvavat, jos työskentely kohdistuu vain pintatasoon (Ylitruka 2022).

Miten lapsen/vanhemman tai työntekijän uskomukset/ajattelumallit tai tunteet vaikuttavat toimintaan?
Mihin tekijöihin vaikuttamalla voidaan vaikuttaa esim. käyttäytymiseen eli...

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Mistä voisi olla kyse?

- Jotta voimme ymmärtää riskiä tai tukea toivottua muutosta, meidän täytyy ymmärtää, **mitä on pinnan alla, eli käytöksen taustalla.**
- Kognitiivinen kolmio osoittaa ajatustemme, tunteidemme, kehollisten tuntemustemme ja käyttäytymisemme keskinäisen yhteyden. **Muuttamalla yhtä osatekijää, vaikutetaan muutokseen toisissa.** Näin voimme vaikuttaa negatiivisen kierteen katkaisemiseen ja/tai positiivisen vahvistamiseen. Lähestymistavan etuna on, että se selventää tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ja antaa sen ratkaisemiseen tarvittavia työkaluja.
- Voit hyödyntää kognitiivista kolmiota muodostaessasi erilaisia vaihtoehtoisia selitysmalleja eli hypoteeseja pohtiessasi, mistä esimerkiksi lapsen toiminnassa voisi olla kyse. Olisi hyvä, että tekemässäsi hypoteesissa on mukana ainakin kaksi kolmion kärkeä.

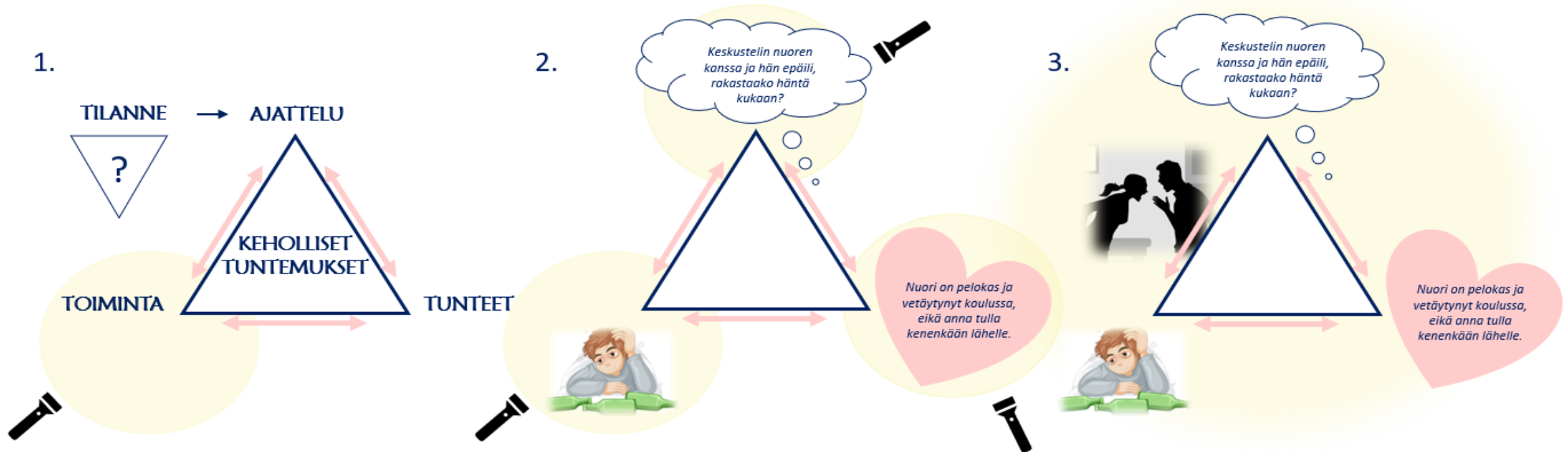

Kolmion kärjet ovat suhteessa toisiinsa. Kun muuttaa yhtä kolmion kulmista, myös kaksi muuta kulmaa muuttuvat.

Esimerkkivideo kognitiivisen kolmion käytöstä asiakastyössä:
[Tervetuloa harjoittelemaan kognitiivisen kolmion käyttöä lastensuojelun sosiaalityössä](#)

Mistä voisi olla kyse?

Kognitiivinen kolmio osoittaa ajatustemme, tunteidemme, kehollisten tuntemustemme ja käyttäytymisemme keskinäisen yhteyden. Muuttamalla yhtä osatekijää, voidaan vaikuttaa muutokseen toisissa. Näin voimme vaikuttaa negatiivisen kierteen katkaisemiseen ja/tai positiivisen vahvistamiseen. Lähestymistavan etuna on, että se selventää tilannetta ja antaa sen ratkaisemiseen tarvittavia työkaluja.

Minulle on ilmaistu huoli nuoren päihteiden käytöstä. Voin selkeyttää kokonaistilannetta liittämällä nuoren huolestuttavan toiminnan kognitiivisen kolmion osaksi ja lähtemällä selvittämään, **mitä toiminnan taustalle kätkeytyy**. Lähestyn tilannetta traumatietoisella työotteella kysyen mielessäni nuorelta ”Mitä sinulle on tapahtunut?”

Minun on **laajennettava näkökulmaani**, jotta voin hahmottaa tilannetta paremmin. **Osallistavan työskentelyn avulla** voin saada selville, mitä ajatuksia nuoren päihteiden käytön taakse kätkeytyy ja mitä tunteita ne nostavat nuoreen pintaan. Kuulen nuorta ja kohtaan hänen lähiverkostonsa.

Ymmärtämällä, mitä näkyvän toiminnan taakse kätkeytyy, kokonaistilanne alkaa hahmottua. Nuoren haasteena ei ole sinänsä päihteiden käyttö, vaan **juurisyyinä** on perheen kuormittava tunneilma-piiri, jossa nuori jää täysin näkymättömäksi. Nyt on mahdollista suunnata yhdessä lapsen, perheen ja lä-hiverkoston kanssa tukitoimet oikein ja osallistaa heidät tavoitteelliseen toimintaan, kohti turvallista tulevaisuutta.

Tunteet osana riskiarviota

Lastensuojelun arviointityössä työntekijässä voi herätä esimerkiksi huolta, epävarmuutta, ärtymystä, myötätuntoa tai kiireen tunnetta. Tunteita ei tule sivuuttaa arvioinnissa ja päätöksenteossa, vaan ne tulee tunnistaa, jäsentää ja käsitellä osana ammatillista ajattelua.

- Tunteet voivat auttaa havaitsemaan olennaisia asioita ("riskisignaaleja"), syventää ymmärrystä ja tukea perusteltua päätöksentekoa, mutta ne voivat myös vinouttaa arviointia, jos niitä ei pysähdytä refleктоimaan.
- Tunteiden vaikutus tiedon tulkintaan, harkintaan ja johtopäätöksiin on tärkeä tehdä näkyväksi ja työstää tietoisesti osana arviointiprosessia (tietoinen reflektointi).

- Mikä tässä tilanteessa herättää voimakkaan tunteen?
- Mihin tunne voi liittyä?
- Kertooko tunne jotain lapsen tilanteesta, vuorovaikutuksesta vai työntekijän omista kokemuksista?

Vinkkejä tunteiden huomiointiin

❑ Lapsen tunteet näkyviksi

Arvioinnissa on tärkeää selvittää, mitä lapsi tuntee, miten hän ilmaisee tunteitaan ja millaisia kokemuksia tilanteisiin liittyy. Pelkkä tapahtumien kuvaus ei riitä, vaan on tarpeen ymmärtää myös lapsen kokemusmaailmaa: pelkoa, turvattomuutta, häpeää, lojaalisuutta, toivoa tai helpotusta.

❑ Vanhempien ja perheenjäsenten tunteet osaksi ymmärrystä

Vanhempien reaktiot, kuten huoli, puolustautuminen, syyllisyys, viha tai uupumus, voivat vaikuttaa yhteistyöhön ja tilanteen hahmottamiseen. Niitä ei pitäisi tulkita vain “haastavana käytöksenä”, vaan osana perheen tilannetta.

❑ Turvallisuuden arvioinnissa tunteet ovat erityisen merkityksellisiä

Lapsen pelko, varovaisuus, vetäytyminen tai ylivireys voivat olla tärkeitä signaaleja, vaikka lapsi ei pystyisi sanallisesti kertomaan tilanteestaan. Samoin vanhemman kyky vastaanottaa lapsen tunteita on tärkeä arvioinnin kohde.

✓ Tunteet ja havainnot erotettava toisistaan

Arvioinnissa on hyvä erottaa:

- mitä on havaittu,
- mitä lapsi tai vanhempi kertoo,
- mitä työntekijä ajattelee tilanteesta,
- mitä tunteita tilanne herättää.

Tämä auttaa tekemään arvioinnista jäsentyneempää ja läpinäkyvämpää.

✓ Kirjaamisessa tunteet kuvataan ammatillisesti

Kirjauksissa kannattaa välttää tulkitsevaa tai leimaavaa kieltä ja kuvata mieluummin:

- mitä lapsi ilmaisi,
- missä tilanteessa,
- miten työntekijä sen ymmärsi,
- mitä lisäselvittämisen tarvetta jäi.

➤ **Tulkinnanvarainen kirjaus:** “Lapsi vaikutti ahdistuneelta.”

➤ **Tarkempi kirjaus:** “Lapsi hiljeni puheeksi otettaessa kotona tapahtuvat riidat, alkoi puristaa käsiään yhteen ja kertoi pelkäävänsä iltaisin vanhemman huutamista.”

Miksi “huoli” on ongelmallinen käsite lastensuojelussa?

Huoli voi toimia tärkeänä ammatillisena signaalina, mutta sellaisenaan se ei vielä riitä arvioinnin perustaksi.

- Tällöin helposti jää puuttumaan analyysi siitä, missä olosuhteissa ja millä edellytyksillä jokin asia on tosiasiallisesti koitumassa lapselle vaaraksi tai haitalliseksi. Tällöin uhkaa ei välttämättä kuvata ja selitetä riittävästi, vaan se voi osin rakentua vaikutelmien varaan.
- Vaikutelmat puolestaan herättävät huolta, mutta ilman tarkempaa erittelyä ne eivät vielä tee näkyväksi sitä, mikä tilanteessa on konkreettinen riski, mikä sen vakavuus on ja mikä olisi tilanteeseen nähden oikeasuhtainen ratkaisu.
- Tämän vuoksi arvioinnissa on olennaista erottaa toisistaan huoli ammatillisena kokemuksena, riski analyttisena käsitteenä ja suojelutoimenpiteet institutionaalisina ratkaisuina.

Huoli syntyy ammattilaisen sisäisestä kokemuksesta. Se on tärkeä hälytyssignaali, mutta huoli ei ole arviointi, vaan tunne.

→ Arvioinniksi se muuttuu vasta, kun se puretaan konkreettisiksi havainnoiksi, lapsen kokemukseksi ja riskiksi.

Kuva: Kuvapankki

Työntekijän huoli voi auttaa ongelman havaitsemisessa, mutta sen jälkeen keskiössä tulee olla selkeästi kuvattu tilanne, ei huoli käsitteenä.

- Lapsella ja vanhemmalla on oikeus saada ymmärrettävä selitys tilanteestaan sekä siitä, mihin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä ja miksi.
- Lastensuojeluasioissa pitäisi pyrkiä käyttämään sanoja, jotka ovat mahdollisimman lähellä todellisuutta.

Huoli ja arviointi

Lastensuojelun ja riskinarvioinnin tutkimus korostaa, että:

- Ammatillinen arviointi vaatii erotusta:
 - Havainto – mitä tapahtuu
 - Kokemus – miltä lapsesta tuntuu
 - Tulkinta – mitä se voi tarkoittaa
 - Johtopäätös (riski) – mitä voi seurata
- Epämääräiset käsitteet (kuten “huoli”) lisäävät tulkinnanvaraisuutta ja heikentävät päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Huoli on tunne – mutta sitä käytetään helposti faktana

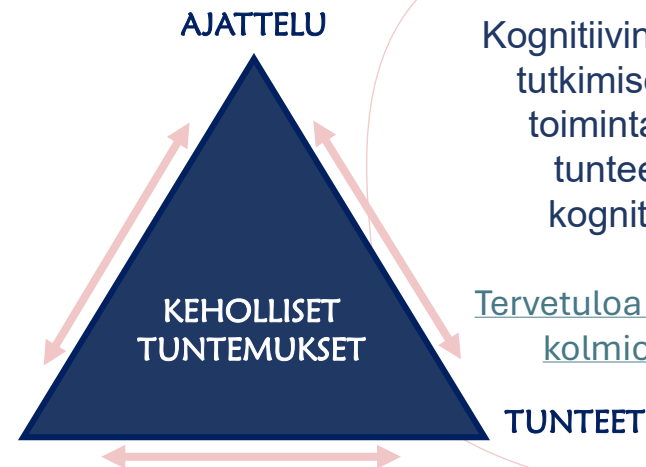
“Olen huolissani lapsen voinnista”
→ Muuttuu helposti: *lapsen vointi on huono*

→ **Tärkeää on tunnistaa, miten huoli voi alkaa vaikuttaa arviointiin ja päätöksentekoon**

Esimerkkinä sijoituksen arviointi:

- Kyse ei ole vain tunteesta, vaan myös tavasta kuvata, tulkita ja perustella tilannetta
- Huoli voi ohjata asiakasprosessia kohti sijaishuoltoa
- Huoli voi tehdä sijaishuoltoratkaisusta todennäköisemmän tai helpommin perusteltavan

TOIMINTA

Kognitiivinen kolmio tarjoaa tukea sen tutkimiseen, miten ajattelumallit ja toiminta ovat yhteydessä huolen tunteeseen. Videolla vinkkejä kognitiivisen kolmion käyttöön asiakastyössä:
[Tervetuloa harjoittelemaan kognitiivisen kolmion käyttöä lastensuojelun sosiaalityössä](#)

Huolesta on tullut julkisen vallan käytön väline

”Työntekijän kokema huoli ei kuitenkaan koskaan ole peruste aloittaa lastensuojelun asiakkuutta tai ryhtyä lastensuojelulain mukaisiin toimenpiteisiin. Huoli ei oikeuta puuttumista yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Sen sijaan todelliseksi osoitettu ongelma, puute tai riskitekijä lapsen kasvuolosuhteessa, huolenpidossa tai käyttäytymisessä, joka vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä, oikeuttaa ja myös velvoittaa puuttumaan lapsen tilanteeseen.”

”Työntekijän kokema huoli auttaa työntekijää kaiketi tunnistamaan ongelman, mutta tämän sisäisen prosessin jälkeen lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa ei enää tule puhua huolesta. **Lapsella ja vanhemmalla on sosiaalihuollon asiakaslain nojalla oikeus saada selvitys tilanteestaan siten, että he varmasti ymmärtävät mistä on kysymys ja mihin mahdollisiin toimenpiteisiin havaittujen ongelmien vuoksi voidaan ryhtyä tai ryhdytään.**”

”Lastensuojeluun liittyy aina julkista, osin merkittäväkin julkista valtaa, jonka kohteena ovat lapsen ja vanhemman perus- ja ihmisoikeudet. Julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.”

”Lasta ja hänen vanhempaansa tulee kohdella arvostavasti ja kunnioittavasti. Heillä on oikeus saada tietoonsa todelliset syyt, joiden vuoksi heidän elämänsä puututaan. **Syistä ja niiden vakavuudesta on puhuttava oikeilla nimillä ja ymmärrettävästi.**”

”Vanhempien osallisuus ja tietoisuus lastensuojelun toiminnasta, periaatteista, lastensuojelulaista ja sen mukaisista toimenpiteistä toteutuisivat varmasti käytännössä paremmin, jos lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun työntekijät lakkaisivat puhumasta huolesta sen eri muodoissa, sävyissä ja asteissa. Käytettävä terminologia tulee laista, ei oppaista tai omista mieltymyksistä.”

(Araneva 2022)

Huolen konkretisointi

Mitä huoli tekee arvioinnille?

Hämärtää riskiä

- “Huoli lapsen kasvuolosuhteista” ei sisällä tietoa, mistä riskistä on kyse tai kuinka vakava tilanne on

Heikentää läpinäkyvyyttä

- Ei tuo esiin, mihin havaintoihin arvio perustuu tai miten johtopäätökseen on päädytty.

Vaikeuttaa asiakkaan osallisuutta

- Huoli voi näyttäytyä epämääräisenä tai tulkintana ilman perustaa. Tämä voi vaikuttaa siihen, että asiakas ei tiedä, mitä pitäisi muuttaa tai mihin huoli paikantuu.

Vaikuttaa yhteistyöhön

- Huoli -termi ei auta yhteisen ratkaisun rakentamisessa, vaan voi saada asiakkaan hämmentymään, ahdistumaan ja sulkeutumaan. Tämä voi lisätä vastarintaa, heikentää luottamusta ja vaikeuttaa dialogia.

Miksi huoli pitää konkretisoida?

➤ Jotta tiedetään, mistä oikeasti on kyse

- ✗ Ei: huolta herättää lapsen jaksaminen
- ✓ Vaan: lapsi nukkuu 4–5 tuntia yössä / lapsi on koulussa väsynyt ja nukahtaa tunnilla

➤ Jotta riski voidaan arvioida oikein

- ✗ Ei: huoli turvallisuudesta
- ✓ Vaan: kotona esiintyy riitoja, joissa tavaroita heitellään / lapsi kertoo pelkäävänsä kotona

➤ Jotta toimenpiteet voidaan kohdistaa

- Huoli ei kerro, mitä pitäisi tehdä
- Konkreettinen kuvaus ohjaa toimintaa
 - univaje → arjen rytmiin tuki
 - yksinäisyys → vertaissuhteiden vahvistaminen

➤ Jotta lapsi ja vanhempi ymmärtävät tilanteen

- Konkretisointi tekee näkyväksi:
 - mitä tapahtuu
 - miksi se on merkityksellistä
 - mitä voidaan muuttaa

Mitä konkretisointi mahdollistaa?

- ✓ Yhteinen ymmärrys
- ✓ Tarkempi riskinarvio
- ✓ Kohdennetut toimenpiteet
- ✓ Asiakkaan osallistuminen
- ✓ Ammatillinen läpinäkyvyys

Muistisääntö ammattilaiselle “Huoli ei riitä – kuvaa mitä näet”

Muuta aina “Minulla on huoli...”
muotoon:

- ✓ Mitä näin / kuulin? Mitä konkreettisesti tapahtui?
- ✓ Mitä lapsi kertoo?
- ✓ Mihin tarpeeseen tämä mahdollisesti/ todennäköisesti liittyy?
- ✓ Mikä riski tästä seuraa juuri tälle lapselle?

LAPSEN ETU

Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle (lastensuojelulaki 4 §):

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Vaihtoehto 1 (esim. koti/ tietty tukitoimi)	Vaihtoehto 2 (esim. sijoitus laitokseen)
1)	
2)	
3)	
4)	
5)	
6)	
7)	

Miten eri toimenpiteet arvion mukaan edistävät juuri tämän lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia? Miksi?

Voit merkitä taulukkoon esimerkiksi + ja –-merkeillä suojaavia ja riskitekijöitä, mitä eri ratkaisut (esim. kotona asuminen/sijaishuolto) voisivat tuottaa lapselle.

Täydetään taulukko

- Voit näyttää myös lapselle, minkälaisiin asioihin lastensuojelussa kiinnitetään huomioita lapsen tilannetta arvioitaessa. On tärkeää, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä ja kokemuksensa eri asioista.
- Voit pyytää huoltajia kirjaamaan myös itsenäisesti kohta kohdalta, miten huoltaja itse pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin ja mitä se edellyttäisi, että riskitekijät vähenisivät ja suojaavat tekijät lisääntyisivät.

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Lastensuojelun eettisistä periaatteista

Jokaisen lastensuojelutyötä tekevän ammattilaisen ja työyhteisön tulisi tarkastella, mitä eettiset periaatteet tarkoittavat omassa työtehtävässä ja työyhteisössä. Lastensuojelutyötä ohjaaviin keskeisiin periaatteisiin sitoutuminen vahvistaa oikeanlaisen tuen tarjoamista oikeaan aikaan.

Työssä tehtävät päätökset eivät perustu vain tietoon ja kokemukseen, vaan eettinen harkinta on osa päättelyketjua.

(Talentia 2022)

Perusta lastensuojelun periaatteiksi on kirjattu lastensuojelulain 4 §:ään

➤ Lain mukaisesti lastensuojelun on:

1. edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia
2. tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa
3. pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä
4. puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Lapsen etu – olennaiset pääasiat

Lapsen etu tarkoittaa sitä, että kaikissa lasta koskevista ratkaisuissa arvioidaan yksilöllisesti, mikä parhaiten turvaa lapsen turvallisuuden, hyvinvoinnin, kehityksen, läheiset ihmissuhteet, identiteetin ja oikeuden tulla kuulluksi — ja tälle arviolle annetaan ensisijainen painoarvo.

1. Lapsen etu arvioidaan aina tapauskohtaisesti

- Lapsen etu ei ole valmis yleinen määritelmä, vaan se määritellään jokaisen lapsen yksilöllisessä tilanteessa.
- Arvioinnissa huomioidaan lapsen olosuhteet, tarpeet, kehitysvaihe ja elämäntilanne.

2. Lapsen etu on ensisijainen harkintaperuste

- Lapsen etua ei saa pitää vain yhtenä näkökulmana muiden joukossa, vaan sillä on erityinen painoarvo.
- Jos eri oikeudet tai edut ovat ristiriidassa, lapsen etua tulee punnita erityisen vahvasti.

3. Lapsen oikeus tulla kuulluksi on keskeinen osa lapsen edun arviointia

- Lapsen etua ei voi arvioida asianmukaisesti ilman, että lapsen näkemykset selvitetään ja huomioidaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.
- Myös hyvin nuorilla tai haavoittuvassa asemassa olevilla lapsilla on oikeus siihen, että heidän näkemyksensä saadaan esiin tarvittaessa tuettuna tai edustajan avulla.

4. Arvioinnissa on huomioitava lapsen identiteetti

- Lapsen etuun kuuluu hänen henkilöisyytensä, taustansa, kielensä, kulttuurinsa, uskontonsa, ihmissuhteensa ja persoonallisuutensa kunnioittaminen.
- Ratkaisut eivät saa katkaista lapselle merkityksellisiä yhteyksiä ilman painavaa syytä.

5. Perheen säilyttäminen on tärkeä lähtökohta

- Lapsella on oikeus perheeseen ja läheisiin ihmissuhteisiin. Lapsen erottaminen vanhemmistaan tulee kyseeseen vain viimeisenä vaihtoehtona, jos se on välttämätöntä lapsen suojelemiseksi.
- Ensin on arvioitava, voidaanko lasta auttaa lievemmillä tukitoimilla.
- Taloudellinen niukkuus ei yksin oikeuta erottamiseen.

(Lapsiasiavaltuutettu 2013)

Arvioinnissa huomioidaan lapsen ihmissuhteet ja kiintymyssuhteet: riskinä voi olla myös lapselle tärkeiden suhteiden katkeaminen tai turvattomuuden lisääntyminen.

Kuva: Kovapankki

Nykytilanteen lisäksi arvioidaan tulevat riskit ja haitat: päätöksenteossa huomioidaan sekä tämänhetkinen turvallisuus että se, mitä seurauksia ratkaisulla voi olla myöhemmin.

6. Turvallisuus ja suojele ovat aina keskeisiä

- Lapsen etua arvioitaessa on huomioitava lapsen oikeus turvallisuuteen, huolenpitoon, suojeeluun ja hyvinvointiin.
- Lasta on suojeltava väkivallalta, hyväksikäytöltä, laiminlyönniltä, kiusaamiselta ja muilta haitoilta.
- Arvioinnissa on otettava huomioon sekä nykyinen että tuleva riski.

7. Haavoittuva asema lisää erityisen huomion tarvetta

- Jos lapsi on esimerkiksi vammainen, pakolainen, vähemmistöön kuuluva tai muuten haavoittuvassa asemassa, tämä tulee huomioida erityisesti.
- Arvioinnin tulee silti olla aina yksilöllinen, ei pelkästään ryhmään kuulumiseen perustuva.

8. Lapsen etu edellyttää huolellista punnintaa ja perustelua

- Arvioinnissa on tunnistettava, mitkä tekijät ovat juuri tässä tilanteessa olennaisia, ja punnittava niitä keskenään.
- Päätöksistä tulee käydä ilmi:
 - mitä seikkoja on huomioitu,
 - miten niitä on punnittu,
 - miksi ratkaisu on lapsen edun mukainen.

9. Menettelyn on oltava lapsiystävällinen ja oikeudenmukainen

- Lapsen etu ei ole vain lopputulos vaan myös tapa, jolla päätökseen päädytään.
- Tarvitaan:
 - riittävä tiedonhankinta,
 - pätevät ammattilaiset,
 - lapsen osallistuminen,
 - päätösten perusteleminen,
 - mahdollisuus tarkistaa tai muuttaa päätöstä.

10. Lapsen etu liittyy lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen

- Arvioinnissa ei tarkastella vain hetkellistä tilannetta, vaan myös sitä, mikä tukee lapsen pitkän aikavälin kehitystä, vakautta ja hyvinvointia.

Kuva: Kuvapankki

Lapsen oikeudet arvioinnin keskiössä

- ❖ **Lapsiasiavaltuutettu, lasten oikeudet:**
<https://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet>
- **Sivulla mm. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit, joita voi hyödyntää työskentelyssä ja arviointia tehdessä.**
 - <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
 - Lapsen oikeus tulla kuulluksi:
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf/9daac47a-f69f-3258-be52-0d0e34380e69?t=1465380818000
 - Lapsen etu:
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087?t=1465381208000
- **Esitteitä ja materiaaleja lapsen oikeuksista:**
<https://lapsiasia.fi/esitteita-lapsen-oikeuksista>

Kuva: Kuvapankki

Mitä pyritään muuttamaan ja miten?

MITÄ PYRITÄÄN MUUTTAMAAN JA MITEN? 1/2

Lapsen ja muiden asianosailsten on tärkeää saada kertoa omat näkemyksensä tilanteestaan, tuen tarpeistaan ja työskentelyn tavoitteista. Yhdessä tehty arviointi luo perustan asiakassuunnitelmille, joihin perheet voivat aidosti sitoutua. (Lastensuojelun laatusuositus 2018).

1. Määritellään tavoitteet ja muutostarpeet yhdessä

- Tunnistakaa, mitä pyritään vaikeasti muuttamaan.
- Mitä konkreettisia asioita sanotetaan, mikä on tärkeää?

2. Paikantakaa keinoja

- Muutos toimii, jos se on realistinen ja toteutettavissa. Näytä, miten se toimii sosiaalisissa verkostoissa ja tavoitellun tilanteen saavuttamiseksi.
- Mitä lapsen suhteen on otettava huomioon?

3. Suuntaa työsuunnitelmaa

- Sosiaalihuollon toimintamallit, esimerkiksi perhe- ja yhteistyö, ja niiden vaikuttavuus.
- Konkreettisia keinoja, joilla voidaan saavuttaa yhdessä määritellyt tavoitteet.
- Yhteistyö ja yhteistyö, esimerkiksi perhe- ja yhteistyö, ja niiden vaikuttavuus.

MITÄ PYRITÄÄN MUUTTAMAAN JA MITEN? 2/2

Hypoteesi eli oletus siitä, mikä mahdollisesti selittää tilannetta, määrittää myös sen, minkälaisilla ratkaisulla tilannetta pyritään muuttamaan.

Tämän vuoksi on tärkeää tunnistaa yhdessä keskeisimmät hypoteesit ja niiden myötä muutostarpeet sekä tarkoituksenmukaiset ratkaisuvaihtoehdot.

- **Vaihe 1:** Pohdi reflektoiden tilanteeseen liittyvien kanssa, minkälaisia hypoteeseja teillä on. Eli "mistä voisi olla kyse?" Kirjataan hypoteesit.
- **Vaihe 2:** Keskustellaan siitä, minkälaisilla eri ratkaisuvaihtoehdoilla eri hypoteesien suhteen olisi tarkoituksenmukaisia toimia ja miksi. Kirjataan valitsemanne ratkaisuehdotukset.
- **Vaihe 3:** Valitkaa yksi tai useampi ratkaisuvaihtoehto ja sopikaa, miten ja millaisella työnjaolla asiassa edetään.

Vain sellaisiin tavoitteisiin voi aidosti sitoutua, joihin on itse päässyt vaikuttamaan.

Oikea toimenpide väärään aikaan on...

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

MITÄ PYRITÄÄN MUUTTAMAAN JA MITEN 1/2?

Lastensuojelun työskentelyn keskeinen punainen lanka on *tavoitteellinen muutostyöskentely lapsen edun toteutumiseksi*: Lastensuojelussa pyritään **muuttamaan lapsen kehitystä vaarantavia olosuhteita** siten, että lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin toteutuu. Muutokset voivat kohdistua sekä lapsen **kasvuolosuhteisiin** (ei tarkoiteta pelkästään kodin olosuhteita) että **perheen toimintakykyyn ja vuorovaikutukseen**.

- Lastensuojelulain 4 §:ssä on listattu, mihin lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota, kun arvioidaan eri toimenpidevaihtoehtoja ja ratkaisuja.

Lapsen kokemusmaailma
ja hänen suojelunsa
lähtökohta myös
vanhempien kanssa
tehtävässä työssä.

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN JOHDOLLA YHDESSÄ LAPSEN, HUOLTAJIEN JA VERKOSTON KANSSA

1. **Mitä juuri tämä lapsi tarvitsee**, jotta hänen suotuisa kehitys ja hyvinvointi voidaan turvata nyt ja pidemmällä aikavälillä?
2. **Mihin suhteisiin muutostarpeet paikantuvat? Mihin olosuhteisiin ja asioihin pyritään vaikuttamaan tavoitteen saavuttamiseksi?**
3. Kun muutostarpeet on paikannettu, **mietitään vaihtoehtoisia keinoja, jotka voisivat edistää tavoitteisiin pääsemistä**. Minkälaiset eri asiat voisivat edistää toivottua muutosta? Millaisilla toimilla voisimme edistää juuri tämän lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia?
4. Tehdään pienten askelten **suunnitelma**: tavoitteiden, toimien ja työnjaon pilkkominen. Pohditaan myös, mistä tunnistetaan, miten ja milloin tavoitteet ovat toteutuneet.
5. **Dokumentoidaan** (esim. asiakassuunnitelmaan) sovitut toimenpiteet sekä niiden perusteet ja tavoitteet.

Lastensuojelun asiakassuunnitelman sisällöstä

Lapsella lastensuojelulain
mukainen suojelun tarve

Lapsen yksilölliset tarpeet

Asianomaisten
eriävät näkemykset
tuen tarpeesta ja
palvelujen sekä
muiden tukitoimien
järjestämisestä.

Mitkä ovat ne olosuhteet ja asiat, joihin
pyritään vaikuttamaan

➤ Mitä juuri tässä tilanteessa
pyritään muuttamaan ja miksi?

Tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla
tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan

➤ Mihin tarpeet paikallistuvat?
➤ Miten muutosta konkreettisesti edistetään?
➤ Miksi on valittu sovitut asiat?

Arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet
pyritään toteuttamaan

➤ Mistä tunnistetaan, että tavoite on
saavutettu?
➤ Aikatavoitteet arvioinnille

- Nämä (siniset) oltava asiakassuunnitelmassa, jotta suunnitelma täyttää lain velvoitteet.
- Muilta osin sosiaalityöntekijä arvioi, mitä asiakassuunnitelmaan on perusteltua sisällyttää.

Yhteinen prosessi

Jaetun ydinasian ja tavoitteen
löytäminen on ratkaisevaa
työskentelyn tuloksellisuudelle.

(Petrelius 2020)

Kuva: Kuvapankki

Oikea toimenpide väärään aikaan
on väärä toimenpide.

(Pyhäjoki 2022)

Lastensuojelulain (417/2007) 30 §:n mukaan asiakassuunnitelma on laadittava ja tarkistettava **yhdessä** lapsen sekä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa, ja tarvittaessa yhteistyössä myös vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön, lapselle läheisen henkilön sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa.

- Tämä osoittaa, että asiakassuunnitelman laatiminen on lähtökohtaisesti **moniääninen ja yhteistyöhön perustuva prosessi**.
- Lapsi ja huoltajat eivät ole vain suunnitelman kohteita, vaan **aktiivisia toimijoita** sen valmistelussa, sisällössä, työskentelyssä ja arvioinnissa.
- Kun vahvistetaan osallisuutta, niin vahvistetaan sitä, että **asiakassuunnitelmasta tulee yhteinen työväline** (ei vain ammatillinen arvio tai valmiiksi asetetut tavoitteet ja keinot). Se puolestaan tukee sitoutumista yhteiseen työskentelyyn ja sovittuihin toimiin.
- Rakennetaan **yhdessä yhteistä ymmärrystä, joka on vaikuttavan ja tuloksellisen työskentelyn tärkeä edellytys**.

Asiakassuunnitelma prosessina, ei vain asiakirjana

- **Asiakassuunnitelma ei ole vain kirjallinen lomake tai hallinnollinen velvoite, vaan keskeinen osa tavoitteellista ja asiakaslähtöistä sosiaalityötä.**
 - Tehtävänä on jäsentää asiakkaan tilannetta, tehdä näkyväksi tuen tarvetta, tavoitteita ja sovittuja toimenpiteitä sekä vahvistaa yhteistä ymmärrystä asiakkaan ja ammattilaisen välillä.
 - Hyvin laaditussa asiakassuunnitelmassa näkyy sosiaalisen asiantuntijuus: ihmisen elämäntilanteen kokonaisvaltainen tarkastelu sekä eri suhteiden ja arjessa vaikuttavien olosuhteiden huomiointi.
- **Asiakassuunnitelman laatiminen on myös prosessi, ei yksittäinen asiakirjan täyttämisen hetki.**
 - Rakentuu vuorovaikutuksessa, jonka aikana yhdessä tunnistetaan ja määritetään muutostarpeet, keinot muutoksen toteuttamiseksi sekä tunnistetaan, joiden avulla arvioidaan suunnitelman toteutumista ja työskentelyn vaikuttavuutta.
 - Suunnitelma elää asiakkaan elämäntilanteen mukana, ja siksi sen merkitys syntyy ennen kaikkea siitä, miten sitä käytetään työn välineenä, ei pelkästään siitä, että se on kirjattu.

Sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä on omalla asiantuntijuudellaan ja lainsäädännön tarjoamalla välineillä varmistaa, että lapsen todelliset tarpeet tulevat tunnistetuiksi ja että asiakassuunnitelmassa annetaan lapselle ja vanhemmille suuntaa lapsen oikeuksien toteutumista edistävään toimintaan.

Kuva: Kuvapankki

Työntekijän kiinnostuksen kohteena:

- *Keihin ja mihin tämä tilanne liittyy?*
 - *Millaisissa suhteissa tämä on syntynyt ja millaiset suhteet ylläpitävät?*
- Arviointi ei pysähdy oireeseen tai huoleen, vaan laajenee kontekstiin

Mistä tunnistaa hyvän asiakassuunnitelman?

Lapsen etu keskiössä: turvallisuus, hyvinvointi ja kehitys ohjaavat sisältöä

Asiakaslähtöinen ja osallisuutta vahvistava: lapsen ja huoltajien mielipiteet näkyvät aidosti

Selkeä ja ymmärrettävä: kirjoitettu niin, että myös lapsi ja perhe ymmärtävät

Yksilöllinen: kuvaa juuri tämän lapsen ja perheen tilannetta, ei yleistä

Johdonmukainen: arvio → tavoitteet → toimenpiteet → seuranta (selkeät ja realistiset, ajallisesti rajattuja, lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet eroteltuna, vastuut sovittu)

Arvioitava ja vaikuttava: tavoitteiden toteutumista voidaan seurata (kuvattuna, mistä tunnistamme muutoksia)

Hyvä asiakassuunnitelma kertoo selkeästi,

- miksi lapsi on lastensuojelun asiakkaana,
- mitä hänen tilanteessaan pyritään muuttamaan ja
- miten se tehdään – yhdessä lapsen, perheen ja verkoston kanssa.

Yhdessä suunnittelu: Mitä voi kysyä asiakkaalta?

Tavoitteiden muotoilu

- ∞ Näkyykö tavoitteissa se, mikä on sinulle tärkeää?
- ∞ Ovatko tavoitteet mielestäsi selkeitä ja ymmärrettäviä?
- ∞ Tuntuuko tämä tavoite sinusta omalta vai viranomaisen asettamalta?
- ∞ Mikä tässä tavoitteessa on sinulle tärkeää juuri nyt?
- ∞ Mitkä asiat asiakassuunnitelmassa ovat mielestäsi juuri nyt tärkeimpiä? Tuleeko se mielestäsi esille suunnitelmassa?
- ∞ Mistä sinun mielestäsi voimme tunnistaa, että olemme menossa oikeaan suuntaan?

“Mikä on mielestäsi tärkeintä, että minä ymmärrän?”

- ∞ Sopivatko sovitut asiat sinun arkeesi ja voimavaroihisi?
- ∞ Onko jotain, mikä tekee suunnitelman toteuttamisesta haastavaa?
- ∞ Miten hyvin suunnitelma sopii sinun tämänhetkiseen tilanteeseen?
- ∞ Pitäisikö jotain muuttaa tai tehdä eri tavalla?

- ∞ Miltä tämä työskentely sinun näkökulmastasi on tähän asti tuntunut?
- ∞ Onko jotain, mikä huolettaa tai ärsyttää tässä yhteistyössä?
- ∞ Miten voimme tehdä tämän suunnitelman niin, että se olisi sinulle hyödyllinen?

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TARKISTUSLISTA 1/3

Lastensuojelun asiakassuunnitelma

1. Ennen asiakassuunnitelman laatimista

- Onko **asiakkuuden peruste ja lastensuojelun tarve** selkeästi määritelty?
- Onko käytössä **ajantasainen tieto** lapsen tilanteesta (ei vain aiempien tekijöiden oletuksia)?
- Onko huomioitu:
 - lapsen arki ja ihmissuhteet
 - riskit **ja** suojaavat tekijät
 - aiemmat muutokset ja katkokset työskentelyssä?
- Ketkä ovat **keskeiset toimijat ja verkoston jäsenet**, joiden tulee olla mukana suunnitelmassa?
- Onko varattu riittävästi tilaa ja aikaa **lapsen ja perheen kuulemiselle** ennen suunnitelman kirjaamista?

2. Lapsen tilanteen kokonaisarvio – näkyykö lapsi suunnitelmassa?

- Kuvaako teksti **juuri tätä lasta**, eikä yleistä lastensuojelun ilmiötä?
- Näkyvätkö lapsen:
 - tarpeet
 - arki (koulu, vapaa-aika, ihmissuhteet)
 - turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmat?
- Onko erotettu toisistaan:
 - havainnot
 - arvio
 - tulkinta?
- Onko tunnistettu tiedon aukot: *mitä emme vielä tiedä, mutta olisi tärkeää selvittää?*

3. Muutoksen kohteet – onko fokus oikeassa?

- Onko kirjattu **selkeästi**, mihin asioihin pyritään vaikuttamaan (ei kaikkea kerralla)?
- Ovatko muutoksen kohteet:
 - yhteydessä lapsen turvallisuuteen
 - perusteltuja lapsen tilanteen näkökulmasta (miksi juuri nämä)?
- Onko erotettu:
 - lapsen tarpeet
 - vanhemman tarpeet
 - palvelujärjestelmän tarpeet?

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TARKISTUSLISTA 2/3

Lastensuojelun asiakassuunnitelma

4. Tavoitteet – ovatko ne konkreettisia ja arvioitavia?

- Onko jokainen tavoite:
 - konkreettinen
 - arjessa havaittava
 - lapsen näkökulmasta ymmärrettävä?
- Vastataanko tavoitteissa kysymykseen: **“Mistä tiedämme, että asiat ovat paremmin?”**
- Onko erotettu:
 - lyhyen aikavälin tavoitteet
 - pidemmän aikavälin tavoitteet?
- Onko vältetty epämääräisiä muotoiluja (esim. *vanhemmuus paranee, tilanne vakautuu*)?

5. Keinot ja vastuut – kuka tekee ja mitä?

- Onko jokaiselle tavoitteelle kirjattu **keinot**, joilla siihen pyritään?
- Onko nimetty:
 - vastuuhenkilöt
 - roolit (sosiaalityö, perhe, verkosto)?
- Ovatko keinot:
 - realistisia lapsen ja perheen arkeen
 - riittäviä suhteessa tavoitteisiin?
- Onko kirjattu myös:
 - mitä tehdään, jos sovittu ei toteudu
 - miten muutostarpeisiin reagoidaan?

6. Lapsen ja vanhempien osallisuus – näkykö ääni?

- Onko lapsen näkemykset:
 - kirjattu hänen sanojaan kunnioittaen
 - erotettu ammattilaisen tulkinnoista?
- Onko teksti **ymmärrettävää myös lapselle ja perheelle** (ei vain viranomaiskieltä)?
- Onko eriävät näkemykset kirjattu asiallisesti ja läpinäkyvästi? [
- Kysy itseltäsi: **“Voisiko lapsi tunnistaa itsensä tästä suunnitelmasta?”**

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TARKISTUSLISTA 1/3

Lastensuojelun asiakassuunnitelma

7. Monialainen työ – tukeeko suunnitelma yhteistyötä?

- Ovatko kaikkien toimijoiden:
 - vastuut
 - yhteyshenkilöt
 - roolit selkeästi kirjattuna?
- Onko suunnitelma aidosti **yhteinen työväline**, ei vain sosiaalityön dokumentti?
- Onko kerrottu, miten tieto liikkuu ja miten yhteistä arviointia tehdään?

8. Seuranta ja arviointi – onko suunnitelma elävä?

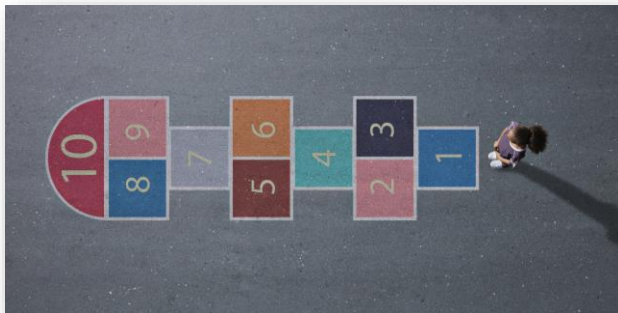
- Onko kirjattu:
 - milloin suunnitelmaa arvioidaan
 - kenen kanssa
 - millä tiedolla (palaute, havainnot, lapsen kokemus)?
- Onko arviointi sidottu tavoitteisiin (ei vain yleinen “tilanne ennallaan”)?
- Onko suunnitelma kytketty:
 - päätöksentekoon
 - Riskinarviointiin
 - arjen työskentelyyn?

9. Kieli ja eettinen vastuu – kestääkö teksti lukemista?

- Onko kieli:
 - kunnioittavaa
 - ei-leimaavaa
 - ei syyllistävä?
- Onko huoli ja ristiriidat kirjattu selkeästi mutta asiallisesti?
- Tukeeko teksti lapsen ja perheen **oikeusturvaa**, jos sitä luetaan myöhemmin eri tilanteissa?

10. Lopputarkistus – ammatillinen peili

- Ohjaako tämä asiakassuunnitelma **oikeasti työtäni seuraavien kuukausien aikana?**
- Auttaako se uutta työntekijää ymmärtämään lapsen tilannetta, jos vaihdos tapahtuu?
- Onko tästä nähtävissä:
 - mitä kohti pyrimme
 - Miksi
 - miten etenemme yhdessä?

Kuva: Kuvapankki

Miksi vaihtoehtoja tulee punnita tietoisesti?

Arviointi on keskeinen perusta kaikelle päätöksenteolle. Arvioinnissa osana päätöksentekoa on kyse tiedon käsittelystä ja erilaisista tulkinnoista. On tärkeä käydä keskustelua siitä, mitä erilaisia tavoitteita ja toiveita tilanteeseen liittyy. Usein eri ihmisillä (lapsi, vanhemmat, eri ammattilaiset) on erilaiset huolet, tilannetta koskevat selitysmallit ja siten myös toiveet ja ajatukset sen suhteen, mitä pitäisi tapahtua ja mikä auttaa. Lastensuojelun toimenpiteitä arvioitaessa eri vaihtoehtojen tietoinen reflektointi on keskeinen osa ammatillista arviointia ja yhteistä työskentelyä lapsen, perheen ja verkoston kanssa.

Tieto on aina tulkinnanvaraista

- Päätöksenteko ei perustu vain faktoihin, vaan myös siihen, miten tietoa ymmärretään ja tulkitaan.

Tilannekuva on usein keskeneräinen

- Tieto on usein hajanaista → sitä on analysoitava ja tulkittava kriittisesti
- On myös olennaista tunnistaa, mitä tietoa puuttuu ja mitä pitää vielä selvittää
- Arvio tehdään hetkellisestä tilanteesta, mutta lapsen elämä on laajempi kokonaisuus.

Kaikki ratkaisut sisältävät riskejä

- Sekä toimiminen että toimimatta jättäminen voivat aiheuttaa haittaa → “turvallisinta” vaihtoehtoa ei ole. On myös mahdollista, että tietyllä ratkaisulla minimoidaan jokin riski, mutta samalla synnytetään muita riskejä.

Päätökset vaikuttavat laajasti

- Arviointi kohdistuu lapsen hyvinvointiin, turvallisuuteen, elinolosuhteisiin ja ihmissuhteisiin.

Tietoinen reflektio edistää sitä, että arvio:

- ✓ erottaa havainnot, tulkinnat ja oletukset
- ✓ perustuu **perusteltuun ammatilliseen ajatteluun (ei oletuksiin)**
- ✓ tunnistaa **riskit, epävarmuuden ja puuttuvan tiedon**
- ✓ kohdistuu oikein **lapsen hyvinvointiin, turvaan ja ihmissuhteisiin**

→ Reflektio tekee arvioinnista tietoisempaa, kriittisempää ja perustellumpaa, mikä on ratkaisevaa lapsen tuen tarpeen oikea-aikaisessa tunnistamisessa.

Hypoteesityöskentelyn ydin

- ❖ Ihminen – niin asiakas kuin ammattilainen – luo yleensä oman selityksen/olettamuksen eli **hypoteesin** siitä, mistä ongelma johtuu ja tämä selitys määrää ratkaisuyrityksen.
 - Hypoteesit ohjaavat meitä koko ajan: teemme niitä koko ajan, vaikka emme sitä tiedosta.
 - Tuomme aina tilanteeseen jotakin (ei tulla ”tyhjänä”)
 - Meillä on myös oletuksia siitä, miten ilmiöt ovat suhteessa toisiinsa.
- ❖ Ihmisillä on taipumusta ajatella, että juuri oma käsitys tilanteesta on oikea. Omaan oletukseen juuttuminen voi:
 - sokeuttaa ja vähentää toisten kuuntelemista
 - kadottaa kyvyn nähdä ja kuulla uutta
 - ohjaa herkästi toimimaan yksin/vierittämään vastuuta muille
 - voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin toimiin
 - vahvistaa ongelmia, jos oletus on mennyt pieleen.

Ensimmäiseen hypoteesiin - ja etenkin ongelmaan - kiinnittyminen voi aiheuttaa sen, että ohitamme useita ratkaisuja.

→ Useiden eri hypoteesien tietoinen miettiminen tuottaa vaihtoehtoisia ratkaisumahdollisuuksia ja edistää lapsen edunmukaisten ratkaisujen tunnistamista.

Joskus tilanne vaatii ongelmien tai niiden merkityksen uudelleen määrittelyyn, jotta sekä työntekijät että asiakkaat voisivat löytää vaikuttavia reittejä muutokseen tai toimia jollakin tavalla toisin.

→ Pohditaan **tietoisesti vaihtoehtoisia hypoteeseja**.

- Ei etsitä totuutta vaan eri näkökulmia.
- Ongelma nähdään ratkaisuyrityksenä.
 - Esim. lapsen oireet ja ”ongelmallinen” käyttäytyminen nähdään pyrkimyksenä ratkaista jokin ongelma. Mistä lapsi yrittää selviytyä?)
- Etsitään myös ongelmasta voimavaroja (voimavaralähtöisyys).
- Juurisyyt eivät määrity yksinomaan yksilöiden ongelmiksi, vaan löytyvät suhteista ja vuorovaikutuksesta (sekä-että-ajattelu).
- Pohditaan, miten asiakkaan uskomukset, tunteet ja/tai käytös mahdollisesti ylläpitävät tai saavat aikaan ongelmallisia tilanteita ja vaikeuksia.
- Tiedostetaan lapsen ja perheen historian merkitys (Ei ”mikä sinussa on vikana?” Vaan ”mitä sinulle on tapahtunut?”)

Hypoteesit voidaan nähdä toimintaa ohjaavina alustavina tulkintavaihtoehtoina tai johtolankoina.

Parhaimmillaan systeminen hypoteesi on perusteltu oletus siitä, miten systeemin uskomukset, näkyvä käytös ja ihmisten väliset suhteet liittyvät toisiinsa.

Esimerkki hypoteesityöskentelystä

VAIHE 1: Hypoteesien muodostaminen

Mistä voisi olla kyse?

Lapsi ei uskalla mennä kouluun, koska pelkää omia ylilyöntejä koulussa, sillä niistä seuraa valtava häpeän tunne

Lapsi saa koulusta pääasiassa negatiivista palautetta, minkä vuoksi korkea kynnyks mennä kouluun

Vanhemmalla omia traumaattisia koulumuistoja, minkä vuoksi "yliymmärtää" lapsen poissaoloja ja madaltaa kynnystä olla pois koulusta

Lapsella huoli vanhemman juomisesta ja pikkusisaruksesta, minkä vuoksi pyrkii olemaan mahdollisimman paljon kotona

VAIHE 2: Ratkaisuehdotusten muodostaminen

Sovitaan turvasuunnitelma tilanteisiin, joissa tunteet ovat viemässä vallan

Keskitetään huomio onnistumisiin tuodaan niitä konkreettisesti esille

Työskentely vanhemman kanssa: taustojen työstäminen, vanhemman toiminnan vaikutus lapseen

Pohditaan lapsen kanssa, minkälaiset asiat vahvistaisivat lapsen turvallisuuden tunnetta

Kerrotaan ikätaso huomioiden, minkälaista työskentelyä ja tukea vanhempi saa päihdehaasteisiin

VAIHE 3: Suunnitelma

Sosiaalityöntekijä kutsuu verkostopalaverin koolle. Kirjataan konkreettinen turvasuunnitelma.

Sos.tt. tapaa lapsen ja lisäksi asiaa käsitellään verkostopalaverissa koulun kanssa. Sanoitetaan suojaavia tekijöitä ja onnistumisia.

Sosiaalityöntekijä työstää vanhemman kanssa sukupuun avulla vanhemman historiaa.

Sosiaalityöntekijä työskentelee lapsen kanssa, tarvittaessa kutsuu rinnalle muita toimijoita

MITEN ONNISTUIMME? 1/2

Työskentelyn arvioinnissa on tärkeää tarkastella yhdessä lapsen ja läheisten sekä muun verkoston kanssa kanssa sitä, **miten tarjottu tuki ja palvelut ovat vaikuttaneet ja ovatko lapsi ja perhe kokeneet hyötyvänsä niistä** (Lastensuojelun laatusuositus 2019).

Kun ylätavoitteena on minimoida lapselle aiheutuva haitta ja maksimoida hänen hyvinvointinsa, on olennaista tarkastella myös sitä, **mistä tunnistamme, että olemme päässeet yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin.**

- Onko työskentely kohden saamaan muutosta? Missä?
- Ovatko lasta koskevat riskit vähentyneet?
- Mistä tunnistamme, että on saatu toivottua muutosta? Mikä on vaikuttanut siihen?
- Miten palveluiden eheys ja yhteistyö on vaikuttanut?
- Miten lapsi ja perhe ovat kokeneet tukea? Mikä on vahvistanut turvallisuutta?

Tukea osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen

Osallisuus
(avautuukin uudestaan)

MITEN ONNISTUIMME? 2/2

Palautetietoisella työskentelyllä on merkittävä rooli vaikuttavuustiedon tuottamisessa. Sen avulla voidaan esimerkiksi tunnistaa lasten ja perheiden tarpeet tarkemmin, saada tietoa lapsen hyvinvoinnista ja siinä tapahtuvista muutoksista, arvioida työskentelyn vaikuttavuutta sekä luoda läpinäkyvyyttä ja luottamusta toiminnan ympärille.

Kun lapsi tai vanhempi kokee, että hänen mielipiteensä vaikuttaa, se lisää motivaatiota ja sitoutumista yhteistyöhön. Se voi myös edistää toivon vahvistumista, joka on keskeinen elementti muutostyöskentelyssä. Palautetietoisuus ei siis tarkoita samaa kuin asiakastytyväisyyden arviointi.

Palautetietoisuus lastensuojelutyössä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sosiaalityöntekijä:

- kuuntelee herkäällä korvalla lapsen ja perheen kokemuksia omasta työskentelystään,
- havainnoi vuorovaikutustilanteita ja sanoittaa niitä ääneen,
- arvioi omaa työskentelyään suhteessa asiakassuunnitelman tavoitteisiin,
- kehittää omaa työtään palautteen perusteella.

Kuva: Kuvapankki

Lapsen oma tieto ja kokemukset, ajatukset ja toiveet ovat lastensuojelun arvioinnin ydin.

Palautetietoisuus toimii ikään kuin "peiliinä", joka auttaa työntekijää näkemään myös oman työnsä vaikutukset.

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Kootusti arvioinnista

- ✓ Tärkeää on, että arviointi ei jää vain työntekijän tekemäksi tarkistukseksi, vaan asiakkaalle syntyy kokemus siitä, että hänen näkemyksensä vaikuttavat suunnitelman jatkoon.
 - Yhteinen arviointi tekee asiakkaasta aktiivisen toimijan, ei vain toimenpiteiden kohteen.
- ✓ Arviointia tehdään käymällä säännöllisesti läpi, mitä tavoitteita on sovittu, mitä asioita on jo tapahtunut ja millaista hyötyä asiakas on saanut sovituista tukitoimista.
 - Työntekijä näkee yhden osan tilanteesta, mutta asiakas tietää, miltä arki oikeasti tuntuu ja onko sovittu tuki auttanut.
 - Erilaiset kysymykset apuna: Mitä on muuttunut? Onko saatu apu ollut hyödyllistä? Mitkä asiat ovat edenneet hyvin? Missä tarvitaan vielä tukea? Ovatko suunnitelman tavoitteet edelleen oikeita? Kokeeko asiakas tullessa kuulluksi? Ymmärtääkö suunnitelman sisällön?
 - Voidaan hyödyntää erilaisia menetelmiä ja mittareita.
- ✓ Arviointi tukee asiakkaan osallisuutta ja auttaa päivittämään suunnitelmaa todellisten tarpeiden mukaisesti.
 - Kun asiakas saa antaa palautetta ja osallistua arviointiin, sitoutuminen suunnitelmaan usein vahvistuu.
 - Lapsen kanssa arviointia voidaan tehdä ikätasoisesti esimerkiksi keskustelun, kuvien, asteikkojen, janojen, piirtämisen, korttien tai muiden toiminnallisten menetelmien avulla.
- ✓ Arvioinnissa tärkeää huomioida myös toimijat, jotka ovat keskeisesti mukana lapsen turvaverkon luomisessa.
 - Erityisesti lastensuojelussa yhteinen arviointi auttaa varmistamaan, että tuki vastaa lapsen ja perheen todellisiin tarpeisiin eikä vain järjestelmän oletuksiin.

*Miltä asiakassuunnitelma näyttää, jos sen onnistumista arvioi vain työntekijä?
Entä mitä muuttuu, jos myös asiakas kertoo oman kokemuksensa?*

“Mistä me oikeastaan tiedämme, että tuki toimii, jos emme kysy sitä asiakkaalta?”

“Voiko asiakassuunnitelmaa pitää onnistuneena, jos se näyttää työntekijän mielestä hyvältä mutta asiakas ei koe tullessa autetuksi tai kuulluksi?”

Palautetietoinen työote vahvistaa lapsen osallisuutta

- Palautetietoinen työote lastensuojelussa viittaa työtapaan, jossa asiakastyössä kerätään systemaattisesti palautetta lapsilta, nuorilta ja heidän perheiltään, ja hyödynnetään tätä tietoa työn kehittämisessä ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Tämä työote tunnetaan kansainvälisesti nimellä **Feedback Informed Treatment (FIT)**.
- **Palautetietoinen työskentely ei tarkoita tavanomaista asiakastyytyväisyyden mittaamista, vaan työskentelytapaa, jossa palaute toimii keskeisenä välineenä koko asiakasprosessin ajan ja jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan ja ammattilaisten välistä työskentelyallianssia.**
 - Palautetietoisuus ei siis ole pelkkää asiakastyytyväisyyden mittaamista, vaan se tuottaa tietoa, joka voi parantaa palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Kun työntekijä saa jatkuvaa palautetta asiakkaalta (esim. lapselta, nuorelta tai vanhemmalta), hän voi mukauttaa työskentelytapansa vastaamaan paremmin asiakkaan tarpeita. Tämä lisää todennäköisyyttä, että työskentely johtaa toivottuihin tuloksiin.
- Palautetietoisuus tukee luottamuksellisen ja dialogisen suhteen rakentamista. Kun asiakas kokee, että hänen mielipiteensä vaikuttaa, se lisää motivaatiota ja sitoutumista yhteistyöhön.

Lapsen kokemus ei ole lisä, vaan keskeinen osa arviointia ja päätöksentekoa.
Palautetietoinen kohtaaminen tarkoittaa, että kuuntelet, kysyt, tarkistat ja muutat työskentelyä lapsen palautteen perusteella.

- ✓ Lapsen ja perheen kokemukset ovat keskeistä tietoa, jota ei voida korvata ulkopuolisella arviolla.
- ✓ Palautetietoinen työskentely lisää osallisuutta, luottamusta ja työn vaikuttavuutta
- ✓ Kun lapsen näkemykset vaikuttavat prosessiin, työskentely on eettisesti kestävämpää ja paremmin lapsen tarpeisiin vastaavaa

Palautetietoinen työskentely ja FIT -mittarit

- Palautetietoisessa työskentelyssä (Feedback Informed Treatment, FIT) työskentelyn vaikuttavuutta ja laatua arvioidaan jatkuvasti asiakkaan antaman välittömän palautteen perusteella.
- Palautetietoisessa työskentelyssä hyödynnetään kahta validoitua mittaria, joiden avulla kerätään systemaattisesti palautetta asiakkaalta hänen hyvinvoinnistaan ja asiakas-ammattilainen-työskentelysuhteesta.
 1. ORS (Outcome Rating Scale) asiakkaan hyvinvoinnin kokemusta mittaava muutosarviointiasteikko
 2. SRS (Session Rating Scale) ammattilaisten ja lapsen sekä hänen perheensä välistä yhteistyösuhdetta mittaava tapaamisen arviointiasteikko
 - Ikäryhmäkohtaiset versiot: CORS ja CSRS noin 6–13-vuotiaille / YORS ja YSRS alle 6-vuotiaille
 - Mittareita voidaan käyttää paperiversiona tai sähköisesti (OpenFIT).
- Työskentelyssä seurataan asiakkaan hyvinvoinnin kehittymistä (ORS) suhteessa työskentelysuhteeseen (SRS). Näitä mitataan jokaisella tapaamiskerralla.
- Asiakkaan kokemus ohjaa työskentelyä ja työskentelyä muokataan saadun palautteen perusteella.
- Vahvistaa asiakkaan osallisuutta ja yhteistyösuhdetta, auttaa tunnistamaan, jos työskentely ei auta sekä tukee työn vaikuttavuutta ja tavoitteellisuutta.
- Kyseessä on näyttöön perustuva lähestymistapa, joka perustuu asiakastyön jatkuvaan seurantaan reaaliajassa ja dialogissa asiakkaan kanssa ja auttaa työntekijää muokkaamaan työskentelyä asiakkaalle sopivammaksi.
- Työotteen ovat kehittäneet Scott Miller ja Barry Duncan 2000-luvun alussa.

Palautetietoinen työskentely ORS- ja SRS-mittareilla

Muutosarviointiasteikko ORS (outcome rating scale)

- Täytetään käynnin alussa.
- Asiakas arvioi vointiaan kuluneen viikon ajalta.
- Janan vasen laita kuvaa huonointa mahdollista vointia ja oikea laita parasta mahdollista vointia.
- Asiakas merkitsee itse oman kokemuksensa kullekin janalle.
- Kokonaispistemäärä muodostuu neljästä janasta, joista voi tulla enintään 40 pistettä. Pisteiden laskemisen vuoksi paperiversiossa on huomioitava, janojen pituudet ovat ohjeiden mukaiset.

Tutkimusten mukaan hyvä työskentelysuhde liittyy parempiin lopputuloksiin, ja palautetietoinen työskentely on johtanut suurempaan hyvinvoinnin edistymiseen kuin tavanomainen työskentely.

Tapaamisen arviointiasteikko SRS (session rating scale)

- Täytetään käynnin lopussa.
- Asiakas arvioi yhteistyötä merkitsemällä vastauksensa neljälle 10 cm janalle.
- Kokonaispistemäärä muodostuu neljästä janasta, enintään 40 pistettä.
- Tuloksesta keskustellaan yhdessä, ja asiakkaalta pyydetään myös suullista palautetta siitä, mikä toimi ja mitä pitäisi kehittää, lisätä tai vähentää.
- SRS mittaa asiakkaan kokemusta yhteistyösuhteen toimivuudesta, ei työntekijän pätevyyttä tai osaamista.
- SRS ei ole asiakastyytyväisyyden mittari, vaan työväline yhteistyösuhteen, tavoitteiden, työskentelytapojen ja tapaamisen sisällön arviointiin.

Lisätietoa palautetietoisesta työskentelystä sekä FIT-mittareista löydät esimerkiksi: (linkit avautuvat uuteen välilehteen)

- [Palautetietoinen työskentely oppimisen tukena lastensuojelussa \(FITFUTURA-hanke\)](#)
- [Palautetietoinen työskentely \(FIT\) Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteissä \(RRP, P4, I1\)](#)
- [Kohti palautetietoista ja vaikuttavaa asiakastyötä kokemuksista FIT mittareiden käytöstä \(Helsingin kaupunki, Hoivatie Oy, FITFUTURA-tutkimushanke\)](#)

Dream team – Kenen kanssa luomme turvaverkon?

DREAM TEAM - KENEN KANSSA LUOMME TURVAVERKON?

Koska lapsen ja perheen tilanteet ja niihin vaikuttavat asiat ovat moniulotteisia, on olennaista tunnistaa, keitä olisi tärkeä kutsua mukaan yhteistyöhön. Näin voidaan luoda yhteensovitettu lapsen tuen tarpeisiin vastaava turvaverkko.

- ❑ Minkä tahon tai osaamisen mukaan kutsuminen edistää sitä, että juuri tämän lapsen yksilölliset tarpeet ja hänen elämänsä vaikuttavat asiat tunnistetaan?
- ❑ Kuka voisi olla tukena siinä, että tämän lapsen elämän riskitekijät vähenevät ja suojaavat tekijät lisääntyvät?
- ❑ Kenen kanssa meidän tulee muodostaa tiimi lapsen ympärille, jotta voimme vastata yhdessä hänen tuen tarpeeseen? Tai jos emme itse tiedä siihen vastausta, mietitään, kenen kanssa asiaa olisi hyvä pohtia.

(mukaan Petrelius 2020)

Kuva: Kuvapankki

Sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista (Sosiaalihuoltolaki 2014).

On tärkeä tehdä *monialainen suunnitelma* yhteistyön ja vastuunjaon selkeyttämiseksi.

Esimerkiksi verkostokartan tai systeemintasojen avulla tarkentaa ja selkeyttää tunnistamaan:

- Keitä i
- Missä
- Mitkä tekijöi

Miten lapsen suo
varhaiskasvatu
eivät ole riittä

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Jotta voimme minimoida riskit ja lisätä suojaavia tekijöitä lapsen elämässä, meidän tulee punoa lapsen elämään turvaverkko. Tätä lastensuojelu ei voi koskaan tehdä yksin – on sosiaalityöntekijän vastuulla kutsua läheis- ja ammattilaisverkostot mukaan yhteiseen työskentelyyn.

Dream team – turvaverkko rakentuu yhdessä

Usein lastensuojelun asiakkaana olevien lasten elämässä ongelmat ovat kompleksisia. Yksi työntekijä ei voi osata kaikkea, eikä tarvitsekaan. **Tarvitaan toisia ja moninäkökulmaista yhdessä tutkimista tilanteen ymmärtämiseksi sekä ratkaisujen etsimiseksi.**

- Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus käynnistää monialainen yhteistyö, johon muiden toimijoiden osallistuttava.
- Yhteistyö ammattilaisten välillä rakentuu yhteisestä tavoitteesta tarjota asiakkaalle mahdollisimman hyvä tuki. Tavoitteena on yhdistää viranomaisen ja perheen voimavarat niin, että lapselle voidaan turvata hyvät kasvu- ja kehitysolosuhteet lähtökohtaisesti omassa kodissa.
- Lapsen kokonaisvaltainen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden selvittäminen sekä tilannetta tukevien vaihtoehtojen pohdinta lapsen, lapsen huoltajien sekä tarvittaessa muiden lapselle tärkeiden ihmisten sekä eri ammattilaisten kesken edistävät lapsen kannalta parhaan ratkaisun löytymistä.
 - Se edellyttää hyvää vuorovaikutusta, toisen osaamisen arvostamista sekä valmiutta yhteiseen reflektioon, joustavuuteen ja yhteisten tavoitteiden määrittelyyn.
 - On tärkeää, että kaikki voivat tuoda esiin näkemyksensä siitä, **mistä tilanteessa voisi olla kyse ja mikä voisi auttaa.**
- Jokainen yhteistyötaho vastaa omalta osaltaan siitä, että lapsi ja perhe saa tarvitsemansa avun. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä on huolehtia siitä, että palvelut yhteensovitetaan lapsen edun mukaiseksi kokonaisuudeksi.

**Asiakas – myös lapsi,
ikätasonsa huomioiden –
on aina ammattilaisen
työpari, ja osa tiimiä.**

(Mustonen 2022)

Kuva: Kuvapankki

Lapsen turvaverkko

Lapsen ja perheen tuen tarpeet ovat myös usein moniulotteisia, minkä vuoksi eri tahojen yhteistyö on välttämätöntä eheän ja tarpeisiin vastaavan tukiverkon rakentamiseksi.

- Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden yhteinen tarkastelu lapsen, huoltajien ja ammattilaisten kesken tukee lapsen todellisten tarpeiden tunnistamista ja lapsen edun mukaisen tuen rakentamista eli myös edistää työskentelyn vaikuttavuutta.
- Ilman moniammatillisuutta arviointi voi jäädä kapea-alaiseksi. Moniammatillinen yhteistyö tuo monipuolisempaa tietoa ja varmistaa, että lapsen ja perheen tilannetta tulkitaan oikein.
- Yhdessä lapsen ja perheen sekä heidän verkostonsa kanssa tehdyn arvioinnin tulisi johtaa yhdessä rakennettuun asiakassuunnitelmaan ja tuen muotojen suunnitelmalliseen toteuttamiseen (Lastensuojelun laatusuositus 2019).

On tärkeää, että palvelut muodostavat lapsen/nuoren ja perheen kannalta mahdollisimman ehjän kokonaisuuden

(Lastensuojelun laatusuositus 2019).

Lastensuojelu ei voi – eikä sen tarvitse – koskaan toteuttaa keskeisintä tehtäväänsä eli lapsen suojelua yksin ilman muita toimijoita.

Kuva: Kuvapankki

Miten lapsen suojelu voi toteutua, jos lapsen arkeen tiiviisti liittyvät varhaiskasvatuksen tai koulun ammattilaiset eivät ole riittävän tietoisia lapsen tilanteesta ja tuen tarpeista?

Asiakassuunnitelma – yhteistyön kartta

Lainsäädännössä verkosto- ja monialainen yhteistyö liittyy erityisesti asiakassuunnitelman laatimiseen ja asiakkaan tarpeisiin vastaavien palvelujen yhteensovittamiseen.

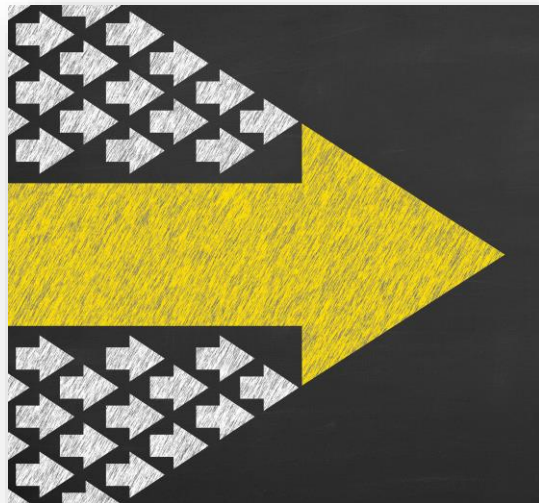
- Lastensuojelulaki edellyttää asiakassuunnitelman laatimista yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ja tarvittaessa mukaan otetaan myös vanhempi, muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö, lapselle läheinen henkilö sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuva taho.
- THL:n Lastensuojelun asiakassuunnitelma -ohjeistus avaa samaa sääntelyä käytännön tasolle ja korostaa, että suunnitelma tarkistetaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa.
- Lastensuojelun laatusuosituksissa korostetaan, että **lastensuojelun työntekijän, perheen, läheisten ja muiden lapsen asiassa mukana olevien viranomaisten tulee neuvotella yhdessä siitä, miten lapsen etua voidaan parhaiten toteuttaa ja miten vanhempia voidaan tukea kasvatustavastuussa** (Lastensuojelun laatusuositus 2019).

Verkosto- ja monialainen yhteistyö nähdään osana laadukasta, lapsilähtöistä ja asiakkaan tarpeisiin vastaavaa lastensuojelutyötä

(Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kootusti

- Asiakassuunnitelman laadintaan osallistuu tarpeen mukaan useita lapsen ja perheen arjessa toimivia tahoja (esimerkiksi sosiaalityöntekijä, perhetyö, terveydenhuolto, koulu, varhaiskasvatus, mielenterveys- ja päihdepalvelut).
- Yhteistyön tavoitteena on muodostaa mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys lapsen ja perheen tilanteesta sekä sopia yhteisistä tavoitteista ja tukitoimista. Ei vain tiedon keräämistä, vaan yhdistetään eri toimijoiden asiantuntemus asiakkaan omiin kokemuksiin ja tavoitteisiin. Kaikki voivat tuoda esiin näkemyksensä siitä, mistä tilanteessa voisi olla kyse ja mikä voisi auttaa.
- Sovitaan myös yhteisestä työskentelystä – ei ainoastaan siitä, mitä palveluja tai toimenpiteitä kukin tekee erillään.
- Monialainen yhteistoimijuus on tärkeää, koska lapsen ja perheen tilanteeseen liittyvät haasteet ovat usein moniulotteisia ja kompleksisia. Yhteistoimijuus mahdollistaa sen, että eri toimijat voivat tuoda esiin omat havaintonsa ja asiantuntemuksensa, jolloin suunnitelmasta tulee myös ”realistisempi” ja paremmin arkea tukeva.

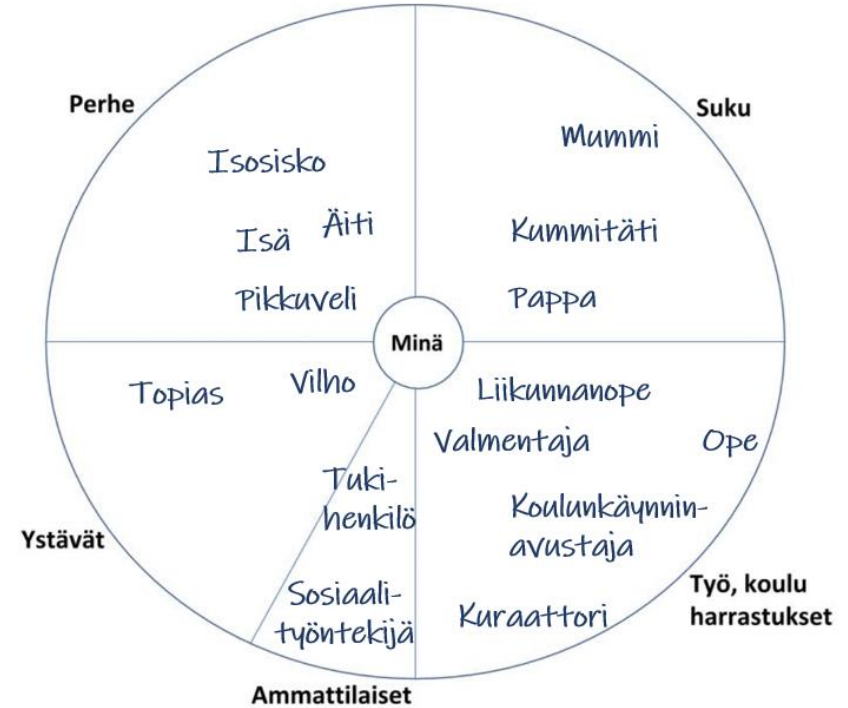
Kuva: Kuvapankki

- Tärkeää yhteisen ymmärryksen lisääminen. Myös toisista toimijoista ja heidän roolista yhteisessä työskentelyssä. Voi ehkäistä palveluiden päällekkäisyyttä ja parantaa tiedonkulkua eri toimijoiden välillä, kun vastuut ja tehtävät ovat selkeästi sovittuja.
- Lapsi ja perhe sekä heidän läheisverkosto ovat osa verkostoa (yhteistoimijuus). Verkosto- ja monialaisen yhteistyön toteutuminen asiakkaan osallisuutta kunnioittaen → lapsen ja vanhemman tulee tietää, ketkä osallistuvat suunnitelman tekemiseen ja miksi, ja heille tulee antaa mahdollisuus kertoa omat näkemyksensä yhteistyön tarpeesta ja toimivuudesta.
- Aidosti lapsen edun ja perheen tarpeiden mukainen prosessi.
- Ei luulla tai tiedetä toisten puolesta, ei perheen tai muiden toimijoiden. Tämän vuoksi heidän tulee olla mukana myös asiakassuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

Keitä olisi tärkeä kutsua turvaverkon rakentamiseen?

- ❑ Minkä tahon tai osaamisen mukaan kutsuminen edistää sitä, että juuri tämän lapsen yksilölliset tarpeet ja hänen elämänsä vaikuttavat asiat tunnistetaan?
- ❑ Kuka voisi olla tukena siinä, että tämän lapsen elämän riskitekijät vähenevät ja suojaavat tekijät lisääntyvät?
- ❑ Kenen kanssa meidän tulee muodostaa tiimi lapsen ympärille, jotta voimme vastata yhdessä hänen tuen tarpeeseen? Tai jos emme itse tiedä siihen vastausta, mietitään, kenen kanssa asiaa olisi hyvä pohtia.

(mukaiillen Petrelius 2020)

Videolta voit katsoa vinkkejä verkostokartan tekemiseen ja läpikäyntiin yhdessä lapsen kanssa:
[Verkostokartta lastensuojelun sosiaalityöhön](#)

(avautuu uuteen välilehteen)

Yhteiset tavoitteet turvaverkon perustana

Lapsen suojelemiseksi ammattilaisten tehtävänä on auttaa lasta ja perheenjäseniä löytämään perheelle tärkeä tulevaisuuden tahtotila, unelma sekä voimavarat, joilla unelma voidaan saavuttaa.

Kuva: Kuvapankki

Millaista työskentelyä lapsen ja läheisten kanssa tarvitaan, jotta lapsen turvallisuus ja hyvinvointi paranevat pysyvästi?

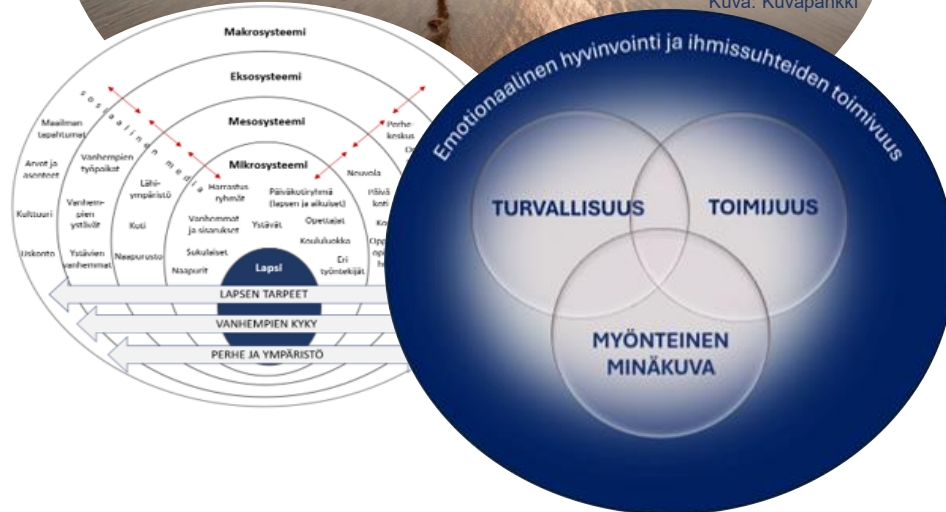
(Petrelius 2020)

On tärkeä tehdä monialainen suunnitelma yhteistyön ja vastuunjaon selkeyttämiseksi.

Työskentelyn tavoitteiden määrittely:

- Miksi olemme tässä?
- Mitä tavoitellaan kenenkin näkökulmasta? Lapsen, eri perheenjäsenten, eri työntekijöiden?
- Miten osaamme auttaa ihmistä toimimaan oman etunsa mukaisesti?
- Mihin kukin on valmis sitoutumaan?
- Millä tavalla perhe sitoutetaan yhteiseen työskentelyyn?
- Mihin pyritään vaikuttamaan? Miten? Mikä olisi hyvä ja riittävä muutos?
- Mistä tiedettäisiin, että työskentelyssä on edistytty tai tavoitteet saavutettu?

(Kotilainen 2023)

Merkityksellisen tiedon saaminen ja välittäminen

MERKITYKSELLISEN TIEDON SAAMINEN JA VÄLITTÄMINEN

Jotta on mahdollista saada riittävän kokonaisvaltainen ymmärrys lapsen elämäntilanteesta ja siihen vaikuttavista asioista, on tärkeää yhdistää lapsen tieto, vanhempien ja lapsen muiden läheisten tieto sekä ammattilaisten tieto.

Sosiaalityöntekijän on erityisen tärkeää edistää myös sitä, että lapsen kokemusmaailma ja näkemykset ovat läsnä kaikessa työskentelyssä.

- Mikä on sellaista merkityksellistä tietoa, jota jakamalla voin edistää sitä, että muut lapsen ympärillä olevat toimijat voivat vastata mahdollisimman hyvin lapsen tarpeisiin?
- Minkä tiedon jakaminen edistää voimavarojen vahvistumista ja riskitekijöiden minimoimista?

- Lainsäädäntö tukee ja mahdollistaa yhteistyön sekä tarkoituksenmukaisen tiedonvaihdon, kun se on perusteltua lapsen edun toteutumiseksi.
- Sosiaalityöntekijällä on laaja tiedonsaantioikeus, mutta myös tiedon luovuttamisen velvollisuus.

Kuva: Kuvapankki

Parhaimmillaan jaettu tieto synnyttää uutta tietoa ja ymmärrystä edistäen näin myös työskentelyn vaikuttavuutta.

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Merkityksellinen tieto osana riskinarviointia

Merkityksellinen tieto on tietoa, joka auttaa ymmärtämään lapsen tilanteen kokonaisuutena – ei vain yksittäisenä oireena tai yhden toimijan näkökulmasta. Merkityksellinen tieto tukee myös sitä, että eri toimijat osaavat vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Tiedon jakaminen on osa riskinarviointia, ei sen lisäosa.

- Laadukas riskinarviointi on harvoin yksin tehty: se edellyttää tiedon kokoamista useista lähteistä ja usein myös yhteistä tulkintaa.
- Olennaista ei ole vain tiedon määrä vaan sen käyttö: tieto pitää osata yhdistää niin, että se tukee kokonaiskuvaa lapsen tilanteesta.
- Organisaatiokulttuurilla on myös vaikutusta: jos tieto jää silloihin tai huolia ei nosteta esiin, myös riskinarvio vääristyy.
- Ekologisen kommunikaatioteorian mukaan riskinarviointia ohjaa se, mitä tietoa organisaatio pitää merkityksellisenä. Tämä on vaikutusta siihen, mitä riskejä tunnistetaan ja mihin puututaan.

Pohdi, miten tiedon välittäminen tai välittämättä jättäminen vaikuttaa lapsen edun toteutumiseen?

Riskinarvioinnissa kannattaa aktiivisesti kysyä, mitä tietoa tai osaamista puuttuu, kenellä sitä voisi olla ja mitä eri toimijat näkevät eri tavoin.

On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että monialaisen yhteistoimijuuden ensisijainen tavoite ei ole saada muilta tietoa, vaan rakentaa yhteistä ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja löytää keinoja, miten jokainen voi siinä auttaa sekä tukea omasta ammattialastaan käsin.

Laki tukemassa yhteistyötä

- Yhteistyön keskeinen tavoite on, että toimijat yhdistävät tietonsa ja asiantuntemuksensa, mikä edesauttaa palvelujen ja tukitoimien yhteensovittamista.
- Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä on huolehtia siitä, että palvelut yhteensovitetaan lapsen edun mukaiseksi kokonaisuudeksi.
- Lainsäädännössä on useita kohtia, joissa annetaan keinoja yhteistyön toteuttamiseksi ja myös velvoitetaan eri toimijoita viranomaisyhteistyöhön.
- Jokainen yhteistyötaho vastaa omalta osaltaan siitä, että lapsi ja perhe saa tarvitsemansa avun.

Tehokkaalla viranomaisyhteistyöllä voidaan helpottaa asiointia ja saavuttaa tuloksia, joihin viranomaisten yksittäisillä toimenpiteillä ei ole välttämättä mahdollista päästä (HE 72/2002).

Sosiaalihuoltolaki 41 §: Monialainen yhteistyö

Palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

Hallintolaki 10 §: Viranomaisten yhteistyö

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

- Useissa eri laeissa säädetään monialaisesta yhteistyöstä ja tiedon saamisesta sekä luovutuksesta.
- Sosiaalihuollon näkökulmasta kaikkia säädöksiä yhdistää ne edellytykset, että yhteistyö ja tiedonvaihto on välttämätöntä sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi tai sosiaalihuollon toimenpiteen toteuttamiseksi ja toiminta on perusteltua lapsen edulla.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023

47 § Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä

Jos sosiaali- ja terveystalvueluita antavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhteistyössä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Palvelutarpeen arviointi, **asiakassuunnitelma ja muut yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.**

48 § Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden toimialojen välisessä yhteistyössä

49 § Tietojen antaminen asiakkaan lailliselle edustajalle tai läheiselle erityistilanteissa

Sosiaalihuollon asiakkaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on asiakaslain 7 §:n 2 momentissa ja lastensuojelulain (417/2007) 30 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakas-, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä varten tarpeelliset tiedot sekä asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakkaan tahdon selvittämistä varten tarpeelliset asiakasta koskevat tiedot.

53 § Tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon välillä

Sosiaalihuollon palvelunantajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada ja käyttää välttämättömiä potilastietoja asiakkaan sosiaalipalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi, jos asiakkaalla ei ole muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia edellytyksiä arvioida annettavan luovutuslvan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa. Lisäksi sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada terveydenhuollon palvelunantajilta sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

- Vaikuttavan monialaisen yhteistyön edellytyksiä:
 - Oma asiantuntijuus tuodaan muiden käyttöön, ei tiedetä toisen ammattilaisen puolesta, on tahtoa tutustua toiseen ja lapsen tilanteeseen
 - Rohkeutta ja uteliaisuutta tarkastella tilannetta eri näkökulmista – myös omaa roolia osana lapsen asiaa: mitä juuri minä voin tehdä?

Hankkeessa yhdessä rakennetut yhteistyötä tukevat kartat löytyvät hankkeen sivuilta Innokylästä:

Monialaisen yhteistoimijuuden kartta

Tiimityöskentelyn kartta

Monitoimijainen arviointi – muistilista

- ✓ Rakennanko arviointia yhdessä eri toimijoiden kanssa (lapsi, vanhemmat, läheiset, ammattilaiset)?
- ✓ Keräänkö ja hyödynnämme eri tiedonlähteitä tasapainoisesti?
- ✓ Tavoittelenko kokonaiskuvaa lapsen ja perheen tilanteesta ja tuen tarpeesta?
- ✓ Huomioinko lapsen arjen muuttuvuuden ja suhteiden merkityksen?
- ✓ Keskitymmekö pelkkien faktojen sijaan yhteiseen tulkintaan tilanteesta?
- ✓ Muodostammeko yhdessä hypoteeseja siitä, mistä voisi olla kyse ja mikä tilanteessa todennäköisesti auttaa?
- ✓ Päivitetäänkö arviointia ja johtopäätöksiä prosessin edetessä?

Ammattilaisen itsereflektio

AMMATTILAISEN ITSEREFLEKTIO

Sillä, mitä asioita lapsesta ja perheestä huomioin, miten tulkitseen lapsen tilannetta selittäviä tekijöitä ja miten prosessoitin tietoa, on merkitystä päätöksenteolle ja ratkaisuille, joilla pyrin vaikuttamaan lapsen tilanteeseen (Jaakola ym. 2023).

Kuva: Kuvapankki

- Mistä tiedän, että olen tutustunut riittävästi juuri tämän lapsen tilanteeseen vaikuttaviin asioihin ja hänen kokemusmaailmaansa?
- Miksi ajattelen tietyn tavalla? Miksi olen johtanut toimintaa juuri tämän lapsen tilanteeseen? Mihin tunteet vaikuttavat juuri tämän lapsen tilanteeseen?
- Olenko varmasti toiminut oikein? Olenko olevien ihmisten ymmärtänyt vastata juuri tämän lapsen tilanteeseen ammattiosaamistani hyödyntäen?
- Miten olen johtanut toimintaa? Entä tunteet?
- Toiminko läpinäkyvästi? Entä jos olenkin teinnyt jotain väärin? Voisin vielä reflektoida...

Seuraavassa osiossa on lisätietoa näihin Lapsen suojelun AKKUNA – työväline riskien arvioinnin tueksi sivujen syventämiseksi

Itsereflektion merkityksestä

Ammattilaisen itsereflektion tulisi olla tietoista, koska lastensuojelun arviointi ei synny tyhjiössä. Arvioon vaikuttavat työntekijän oma suhde riskiin, aiemmat kokemukset, tunteet, arvot, tieto ja ajattelumallit sekä työyhteisön käytännöt, muiden näkemykset ja tilannekohtaiset reunaehdot.

Merkitys arvioinnille:

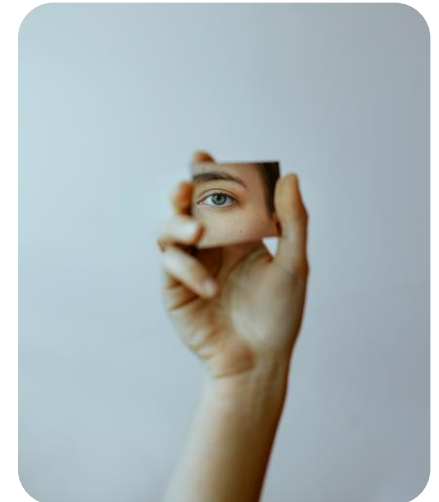
- Tietoinen itsereflektio auttaa tekemään näkyväksi, mikä omaa arviota ohjaa. Se vähentää riskiä, että arvio perustuu huomaamattomiin oletuksiin, pelkoon, kiireeseen tai muiden voimakkaisiin mielipiteisiin. Samalla se tukee oikeasuhtaista riskin arviointia: riskejä ei ali- eikä yliarvioida.

Lapsen näkökulma:

- Itsereflektio auttaa pitämään lapsen kokemuksen, arjen, turvallisuuden tunteen, luottamuksen ja toivon arvioinnin keskiössä. Työntekijä voi kysyä itseltään, onko hän mahdollistanut lapsen näkemyksen esiin tulemisen ja tukenut vanhempia ymmärtämään lapsen näkökulmaa.

Käytännössä:

- Työntekijä pysähtyy pohtimaan, mihin arvio perustuu, mitä oletuksia siihen liittyy ja mitä muita mahdollisia tulkintoja tilanteesta voisi olla. Kun arviota peilataan työyhteisössä, systeemisessä tiimissä tai esihenkilön kanssa, päätöksenteko muuttuu läpinäkyvämmäksi, perustellummaksi ja lapsen kannalta turvallisemmaksi.

Kuva: Kuvapankki

**Arviointi ei
synny tyhjiössä**

Tietoinen itsereflektio lastensuojelun arvioinnissa

On tärkeää, että ammattilainen pysähtyy tarkastelemaan tietoisesti omaan arviointiin vaikuttavia tekijöitä, jotta ne eivät ohjaa huomaamatta arviontia.

1

Minä ja riskisuhteeni

Aiemmat kokemukset, tunteet, tieto, arvot ja ajattelumallit voivat ohjata arviota – joskus huomaamatta.

2

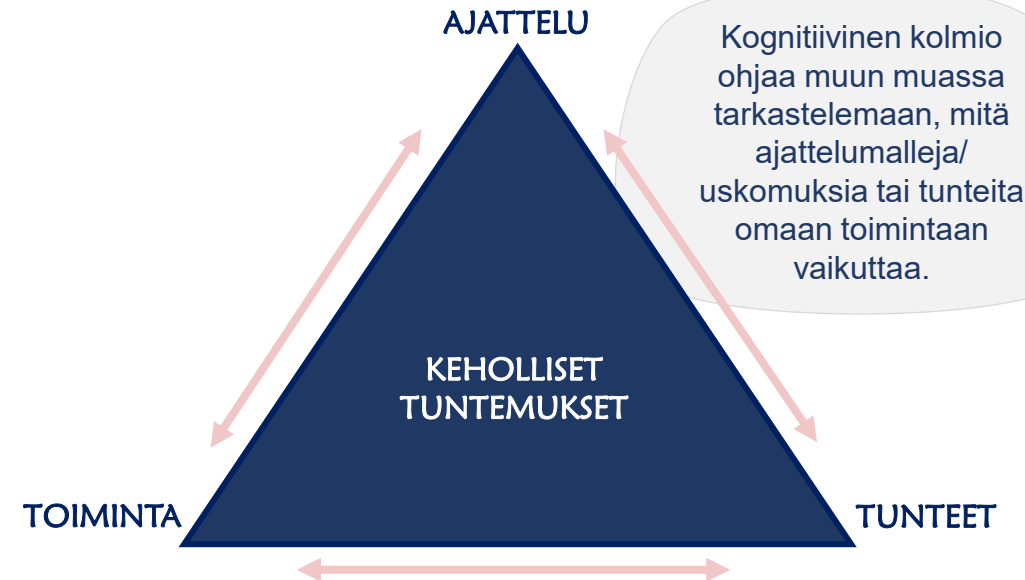
Työyhteisö ja muiden näkemykset

Käytännöt, ohjeistukset ja vahvat mielipiteet voivat vahvistaa tai kaventaa omaa tulkintaa.

3

Tilanne ja reunaehdot

Vuorokauden aika, kuormitus, kiire, asiakkaiden toiminta ja maantieteellinen sijainti muuttavat arvioinnin ehtoja.

Tietoinen itsereflektio tekee näkyväksi, mikä ohjaa arviota – jotta lapsen turvallisuus, luottamus ja toivo pysyvät arvioinnin ytimessä.

Minkälaiset ajattelutavat ohjaajat minua ja työskentelyäni..?

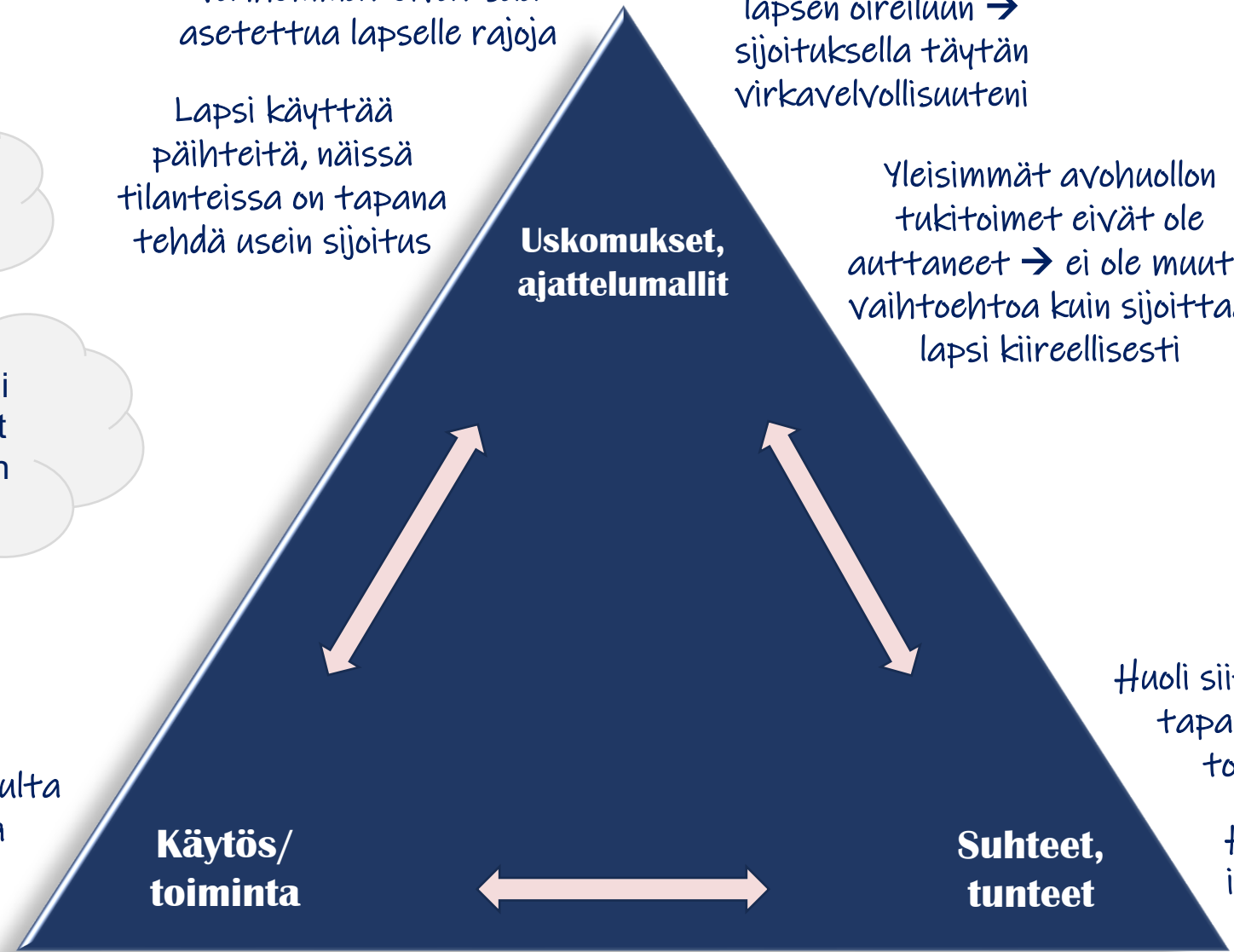
Miten eri tunteet tai suhteet vaikuttavat siihen, miten toimin tai ajattelen?

Vanhemmat eivät saa asetettua lapselle rajoja

Lapsi käyttää päihkeitä, näissä tilanteissa on tapana tehdä usein sijoitus

Minun on reagoitava lapsen oireiluun → sijoituksella täytän virkavelvollisuuteni

Yleisimmät avohuollon tukitoimet eivät ole auttaneet → ei ole muuta vaihtoehtoa kuin sijoittaa lapsi kiireellisesti

Sijoituksen näkeminen lopulta ainoana vaihtoehtona

Ongelmien korostaminen, jotta lapsi ja läheiset ymmärtäisivät tilanteen vakavuuden

Huoli siitä, että lapselle tapahtuu jotain ei toivottavaa

Huoli siitä, että joudun itse vastuuseen, jos en reagoi nyt

Epävarmuus omista ratkaisuista

Itsereflektion merkitys lapsen näkökulmaan: arvio pysyy lapsikeskeisenä

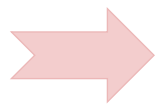
Tietoinen itsereflektio siirtää huomion pois pelkästä ongelmien etsimisestä kohti lapsen kokemusta, arkea ja voimavaroja.

Tietoiset kysymykset

- Olenko mahdollistanut lapsen kokemuksen ja näkemyksen ilmaisen?
- Olenko kertonut lapselle prosessista ymmärrettävästi?
- Tuinko vanhempia kuulemaan lapsen näkökulmaa?

Vaikutus arviointiin

- Arviioon tulee mukaan lapsen arki, suhteet ja voimavarat.
- Työskentely voi vahvistaa turvallisuuden tunnetta, luottamusta ja toivoa.
- Perheen eri näkemykset voidaan kuulla ilman, että lapsen ääni katoaa.

Itsereflektio kytkeytyy arvioinnin laatuun: se auttaa näkemään lapsen tilanteen kokonaisuutena, ei vain riskien tai ongelmien listana.

Kuva: Kuvapankki

Miten oma toimintani on mahdollisesti vaikuttanut lapsen turvallisuuden tunteeseen, luottamukseen ja toivon vahvistumiseen?

Merkitys riskin arviointiin: kohti oikeasuhtaista arviota

Erilaisten tilanteeseen liittyvien tekijöiden lisäksi aiemmat kokemukset ja tunteet tai ajatus ”pahimmasta mahdollisesta” tai esimerkiksi pelko ylilyönnin tekemisestä tai muiden vahvat mielipiteet voivat joskus vangita arvion tekemistä niin voimakkaasti, että sokeuttaa todennäköisyyden arviota.

Riskin arvioinnissa on kaksi vaaraa: riski jää näkemättä tai siihen vastataan suhteettoman kovalla kontrollilla. Jos pyrkimys riskien hallitsemiseen on suhteettoman korkea, saatamme helposti tehdä ylilyöntejä, käyttää tarpeettoman kovaa valtaa tai tarpeetonta kontrollia. Jos suhteemme riskiin on naiivi, emme välttämättä tunnista tai ymmärrä riskiä tai siihen liittyvää ja siitä mahdollisesti aiheutuvaa vakavaa haittaa tai kuoleman vaaraa.

ALIARVIOINTI

Riski ja vakava haitta voivat jäädä tunnistamatta.

OIKEASUHTAINEN ARVIO

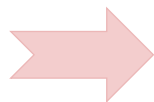

Arvio perustuu näkyväksi tehtyihin havaintoihin ja vaihtoehtoisten tulkintojen jäsentyneeseen tarkasteluun.

YLIARVIOINTI

Tarpeeton kontrolli tai liian kova vallankäyttö voi lisääntyä.

Tietoinen itsereflektio auttaa kysymään: perustuuko arvioni havaintoihin, vai ohjaavatko sitä pelko, kiire, aiemmat kokemukset tai toisten voimakkaat kannat?

- Miten oma suhteeni riskiin voi vaikuttaa arviooni? (esim. omat aiemmat kokemukset, tieto, arvot, ajattelumallit)
- Miten työyhteisön työskentelytavat, käytännöt ja ohjeistukset vaikuttavat arviooni?
- Miten tilannekohtaiset tekijät tai reunaehdot vaikuttavat arviointiin? (esim. vuorokauden aika, muut työ, asiakkaiden toiminta, maantieteellinen sijainti)
- Miten muiden toiminta vaikuttaa omaan arviooni?

Käytäntö: ajattelu tehdään näkyväksi ennen päätöstä

Tietoinen itsereflektio ei ole erillinen lisätehtävä, vaan tapa varmistaa arvioinnin avoimuus, perusteltavuus ja oikeasuhtaisuus.

1

Pysähdy

Mikä minussa, työtilanteessa tai ympäristössä vaikuttaa arvioni juuri nyt?

2

Sanoita

Mihin havaintoihin, tietoihin ja oletuksiin arvioni perustuu?

3

Peilaa

Mitä vaihtoehtoisia tulkintoja lapsi, läheis- tai ammattilaisverkosto nostaa esiin?

4

Dokumentoi

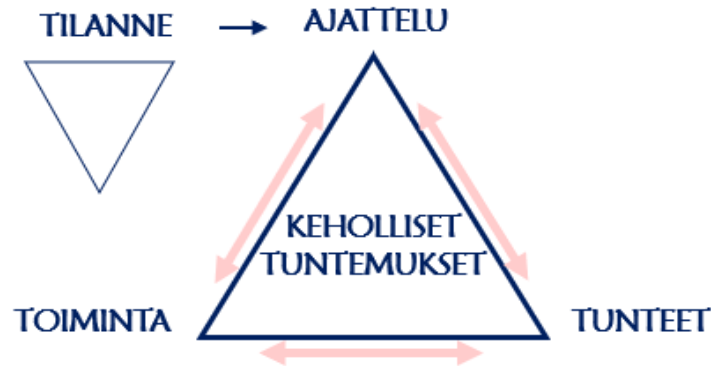
Miten perustelen ratkaisun lapsen turvallisuuden, luottamuksen ja toivon näkökulmasta?

Kun erilaiset riskiarviot tuodaan yhteiseen keskusteluun, arvio ei jää yksittäisen työntekijän tunteen tai oletuksen varaan. Se vahvistaa lapsen kannalta turvallista ja läpinäkyvää päätöksentekoa.

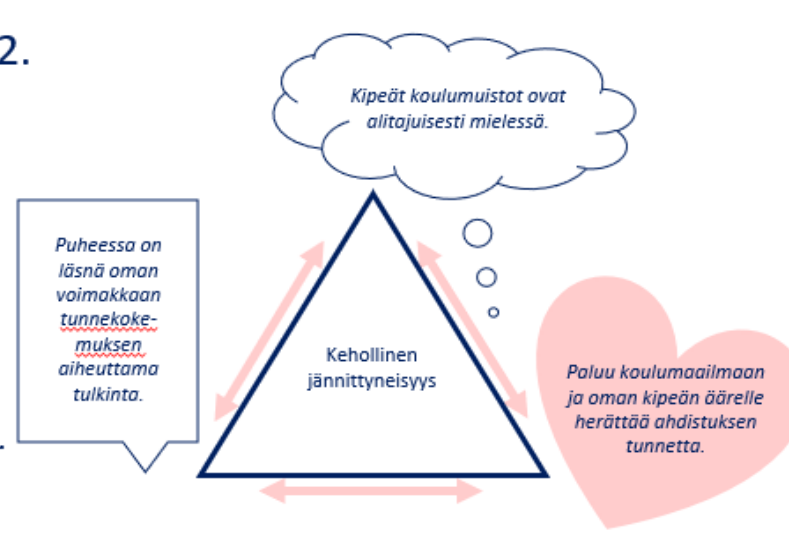
Työntekijän ammatillisen itsetuntemuksen vahvistaminen työssä

Tee vaativaa työtä, jossa kohtaat lapsen ja hänen elämäänsä mahdollisesti liittyviä traumaattisia asioita. Kohtaat ihmisiä, joilla on trauma. Se ei voi olla vaikuttamatta sinuun kokonaisena ihmisenä. Siksi on tärkeä saada pysähtymisen hetkiä myös oman ajattelun, tunteiden, kehollisten tuntemusten ja toiminnan äärellä, joihin vaativat kohtaamistilanteet vaikuttavat. Kognitiivisen kolmion avulla voit ymmärtää paremmin itseäsi ja toista.

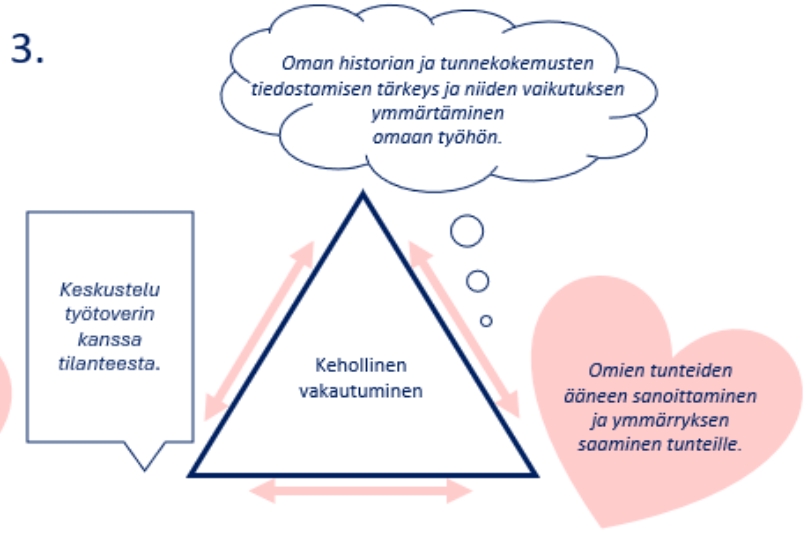
1.

2.

3.

Sosiaalityöntekijä itse on ollut koulukiusaamisen uhri. Hänen asiakkuuteensa tulee lapsi, jolla on paljon poissaoloja koulusta ja koulusta on pyydetty sosiaalityöntekijä yhteistyöhön mukaan. Omat kipeät koulumuistot tulvahtavat sosiaalityöntekijän mieleen. Hänellä herää ajatus, että lapsen poissaolot johtuvat varmasti koulukiusaamisesta.

Verkostotapaamisessa koululla sosiaalityöntekijä kokee ahdistuksen tunnetta ja kehollista jännittyneisyyttä. Opettaja kertoo lapsen laajamittaisista oppimisen haasteista ja ehdottaa oppilaan siirtämistä pieniryhmäopetukseen haastavissa aineissa, riittävän tuen turvaamiseksi. Lapsi kertoo, että hänellä on koulussa paljon kavereita, mutta matematiikan ja äidinkielen tunnit ovat niin vaikeita, että hän välttelee oppitunteja. Työntekijä kyselee useaan otteeseen kiusaamisesta, jolloin huoltajakin alkaa epäillä olisiko kiusaamisesta kuitenkin kysymys. Lapsi ja opettaja vahvistavat, ettei kiusaamista ole.

Verkoston päätyttyä työntekijä menee kirjaamaan toimistolle ja huomaa, että hän on selkeästi uupunut. Keskustellessaan työtoverin kanssa tilanteesta ja omista tunteistaan, hän huomaa, että omakohtainen kiusaamiskokemus vaikutti hänen omaa tulkintaansa tilanteesta. Tapauksen jälkeen työntekijä tiedostaa, kuinka tärkeää on tunnistaa oman historian ja tunnekokemusten mahdolliset vaikutukset asiakkaiden kohtaamiseen ja tilanteiden käsittelemiseen. Jo puhuminen asiasta helpottaa.

Mitkä ydinuskomukset saattoivat vaikuttaa tilannearvioon?

”Ydinuskomuksilla tarkoitetaan perustavanlaatuisia, ehdottomia käsityksiä itsestä, toisista ja maailmasta esim. ´muut eivät halua auttaa´. Ne toimivat kuin linssi, jonka läpi katsomme tilannetta.”

STOP

Katse suhteisiin.

Vain suhteilla on vaikutusta.

Euroopan unionin
osarahoittama

MONIALAINEN OSAAMISENTUKI
LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖSSÄ

Pohde
Pohjois-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Lähteet

Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne 2019: Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Araneva, Mirjam 2022: Huolesta on tullut julkisen vallan käytön väline. SOS-Lapsikylä. Blogikirjoitus 17.06.2022. Saatavilla: <https://www.sos-lapsikyla.fi/huolesta-on-tullut-julkisen-vallan-kayton-valine/>

Arundale, Robert 2020: Communicating & Relating: Constituting Face in Every Interacting, Oxford University Press.

Bethell, Christina & Jones, Jennifer & Gombojav, Narangerel & Linkenbach, Jeff & Sege, Robert 2019: Positive Childhood Experiences and Adult Mental and Relational Health in a Statewide Sample – Associations Across Adverse Childhood Experiences Levels. JAMA Pediatrics 2019; 173(11): e193007. <https://www.mdaap.org/wp-content/uploads/2023/07/Bethell-2019-POSITIVE-EARLY-CHILDHOOD-EXPERIENCES-1.pdf>

Broadhurst, Karen & Hall, Chris & Wastell, Dave & White, Sue & Pithouse, Andy 2010: Risk, instrumentalism and the humane project in social work: Identifying the informal logics of risk management in children's statutory services. The British Journal of Social Work, 40(4), 1046–1064. Saatavilla: <https://www.jstor.org/stable/43687507>

Bronfenbrenner, Urie 1979: The Ecology of Human Development. Harvard University Press, USA.

Bronfenbrenner, Urie 2016: Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa Vasta, Ross (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suomentanut Anne Toppi. Tallinna: United Press Global, 221-288.

Civil, Tiina & Abrahamsson, Outi & Mäki-Fossi, Satu & ja Miettunen, Nanna (toim.) 2019: Systeeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. Työpaperi 34/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139077/TY%C3%96_2019_34%20s.pdf?sequence=4

Colchester, Joss 2019: Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen systeemiajattelulla. Blogi-kirjoitus sivustolla sitra.fi. Julkaistu 23.08.2019. <https://www.sitra.fi/blogit/viheliaiset-ongelmat-systeemiajattelu/>

Collective Space –Koulutusmateriaalit.

Ervast, Sari-Anne & Tulensalo, Hanna 2006: Sosiaalityötä lapsen kanssa : kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA. Heikki Waris –instituutti.

Fattore, Toby & Mason, Jan & Watson, Elizabeth 2009: When children are asked about their well-being: towards a framework for guiding policy. Child Indicators Research 2 (1), 57-77.

Hallintolaki 434/2003.

HE 72/2002: Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2002/72>

Hokkila, Kirsi 2023: Lastensuojelu asiakkaiden silmin Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2023. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/11/20231101LastensuojeluAsiakkaidenSilminSelvitysValmis.pdf>

Höykinpuro, Milla & Sauramäki, Sari & Välimää, Mira 2018: Kuulumisia selvittelevä haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Sauli & Pösö, Tarja (toim.): Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-kustannus. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Isoaho, Maria & Sarmaste, Oliwia & Wieliczko, Charlotte Oranen, Mikko & Rämö, Riitta & Vanhala, Mirva Yliruka, Laura 2024: Kohti palautetietoista ja vaikuttavaa asiakastyötä kokemuksia FITmittareiden käytöstä. Helsingin kaupunki & Hoivatie Oy & Itä-Suomen yliopisto, FITFUTURA-tutkimushanke. Saatavilla: https://www.lastensuojelupaivat.fi/wp-content/uploads/sites/3/2024/10/KE-5_Kohti-palautetietoista-ja-vaikuttavaa-asiakastyota-%E2%80%93kokemuksia-FIT-mittareiden-kaytosta.pdf

Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino, Tampere.

Kananoja, Aulikki (2017) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki, Kananoja & Martti, Lähteinen & Pirjo, Marjamäki. Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma Oy, Helsinki.

Kamula, Elli-Maria 2024: Sijoitettuna olleiden nuorten aikuisten resilienssi: Perhesuhteiden jännitteet, selviytymiskeinot ja toimijuus. Jyu dissertations 854. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0405-1>

Kolu, Aki 2026: Palvelujärjestelmän ja sijaishuollon välisestä yhteydestä. Saatavilla: <https://www.akikolu.fi/>

Kotilainen, Terhi 2023: Kohti palautetietoista lastensuojelua 13.11.2023. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Materiaalia saatavilla <https://thl.fi/documents/155392151/190160137/SOILA+13.11.2023+Palautetietoinen+j%C3%A4rjestelm%C3%A4.pdf/4dd163c5-eb16-1615-8725-47e5f45bfa05/SOILA+13.11.2023+Palautetietoinen+j%C3%A4rjestelm%C3%A4.pdf?t=1700040991441>

Kylmäluoma, Anna 2021: Lastenpsykiatriseen osastohoitoon päätyneen lapsen polku sekä avun ja tuen tarpeiden tulkitseminen palvelujärjestelmässä. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio. Grano Oy, Jyväskylä. Saatavilla: <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/fd880aa4-4218-4b02-b906-9490921e794d/content>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.

Lamponen, Tuuli 2022: Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Tampereen yliopiston väitöskirjat 644. Tampereen yliopisto. PunaMusta Oy – Yliopistopaino. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/141402/978-952-03-2509-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Lamponen, Tuuli & Aarnio, Noora & Veistilä, Minna 2024: Moniammatillisen yhteistyön perusteluja ja haasteita lapsen tilanteen arvioinnissa. Janus vol. 32 (3) 2024, 302–318. Saatavilla: <https://journal.fi/janus/article/view/138362/94374>

Lapsiasiavaltuutettu 2013: YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit. Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta). https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087?t=1465381208000

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun laatusuositus 2019. Tekijät: Malja, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019/8. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto, Helsinki. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4067-3>.

Lawler, Michael J. & Newlan, Lisa A. & Giger, Jarod T. & Roh, Soonhee & Brockevelt, Barbara L. 2016: Ecological, RelationshipBased Model of Children's Subjective Well-Being: Perspectives of 10-Year-Old Children in the United States and 10 Other Countries. Child Indicators Research, . <https://link.springer.com/article/10.1007/s12187-016-9376-0>

Lähde, Anssi 2024: Pelkistettyä todellisuutta – Kiireellinen sijoitus ja asiakasprosessin johtaminen. Turun yliopiston julkaisuja, sarja – ser. b osa – tom. 659 | Humaniora. Turun yliopisto. Painosalama, Turku. <https://www.utupub.fi/server/api/core/bitstreams/9debab06-6f39-4311-b2f6-a6990f37320f/content>

Maslow, Abraham H. 1943: A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 1943, nro 50(4). Saatavilla: <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Munro, Eileen 2008: Effective Child Protection. 2. painos. Lontoo: SAGE Publications Ltd.

Munro, Eileen 2011: The Munro review of child protection: Final report, a child-centred system. The Stationery Office. Munro, Eileen 2019: Decision-making under certainty in child protection: Creating a just and learning culture. Child & Family Social Work, 24 (1), 123–130. Saatavilla: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cfs.12589>

Munro, Eileen 2023: Working with uncertainty and risk in children's social care: Video learning resources. Research in practice. Julkaistu 2.2.2023. Saatavilla: <https://www.researchinpractice.org.uk/children/content-pages/videos/working-with-uncertainty-and-risk-in-childrens-social-care/>

Niemelä, Pauli 2008: Sosiaalityö sosiaalitieteenä. Teoksessa Puurunen, Piia & Suonio, Mari & Väänänen-Fomin, Marja (toim.): Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön tiede- ja teoriaperusta. Talentia-Lehti, Sosiaalityön tutkimuksen seura, 17-27. Saatavilla: <https://www.yumpu.com/fi/document/read/39342844/tutkiva-sosiaalityo-sosiaalityon-tutkimuksen-seura/1>

Niemelä Pauli 2010: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön vastuunjako. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Janus vol. 18 (1) 2010, 61-69. Saatavilla sähköisesti: <file:///C:/Users/ppuxgrky/Downloads/50549-43186-PB.pdf>

Niemi-Weckström, Anu & Turunen, Katri 2022: Pohjoinen lastensuojelu 20-22 -hankemateriaalit. Saatavilla: <https://www.innokyla.fi/fi/toimintamalli/lastensuojelun-tukipakki>

Niemi-Weckström, Anu & Turunen, Katri 2022b: Lapsen suojelu ammattilaisten yhteisenä tehtävänä – Käytännön esimerkkejä siitä, kuinka lainsäädäntö ohjaa monialaista yhteistyötä lastensuojelun yhdyspinoilla –materiaali. Saatavilla: <https://www.innokyla.fi/fi/toimintamalli/lapsen-suojelu-ammattilaisten-yhteisena-tehtavana-materiaali>

Nordmo, Lene Caroline Ljosland & Wilkins, David & Nordmo, Magnus 2025: Unwanted variability in child welfare decision-making: an empirical investigation. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02650533.2025.2589778#abstract>

Petrelius, Päivi 2020: Yhteistä työtä perheiden parhaaksi. Arviointi lasten ja perheiden tukena monitoimijaisessa työssä. SOCOM 13.11.2020. Saatavilla https://socom.fi/wp-content/uploads/2020/11/Socom_seminaari_13112020s.pdf Viitattu 18.8.2022.

Petrelius, Päivi 2025: Toivo, riski, valtuutus ja vastentahtoisuus lastensuojelun arvioinnissa. <https://curiosa.fi/toivo-ja-riski-lastensuojelun-arvioinnissa>

Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura 2023: Traumainformoidun työtteen ja systeemisen lastensuojelun yhtymäkohtia etsimässä. Teoksessa Linner Matikka, Johanna & Tiia Hipp (toim.): Traumainformoitu työote. PS-kustannus. Otavan Kirjapaino, Keuruu.

Ruusunen, Anne & Salmi, Reetta 2022: Mitä annettavaa systeemisyöllä on riskienarviointiin? THL:n koulutusmateriaali. Itä- ja Keski-Suomen yhteinen syty-päivä 9.2.2022 materiaali.

Räty, Tapio 2023: Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. 5. uudistettu painos. Edita Publishing Oy. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Salamon, Ernst & McCarthy, Imelda 2016: Hope and Risk – systemic practices for supervision and assessment in child protection. Teoksessa McCarthy, Imelda & Simon, Gail 2016: Systemic Therapy as Transformative Practice.

Salonen, Marja 2015: Välitön vaara ja kiireellisyyden arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hanke. Saatavilla: [Marja Salonen Välitön vaara ja kiireellisyyden arviointi lastensuojelun sosiaalityössä \(2\).pdf](#)

Similä Katariina & Eriksson, Pia & Laajasalo, Taina & Aaltio, Elina 2026: Emotionaalisen lämmön ja turvallisuuden tunteiden mittaaminen – CEWSS-A-mittarin käänös ja adaptointi lastensuojelun laitoshoidon. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2026: 63: 388–403. Saatavilla: <https://journal.fi/sla/article/view/160995/121701?acceptCookies=1>

Stenroos, Päivi & Vaitomaa, Johanna 2021: Lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden arviointi. Teoksessa Vaitomaa, Johanna & Muukkonen, Tiina & Rautio, Susanna (toim.) 2021: Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Punamusta. https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/37055731/digi_etl_vaativa_erotyo_2021_sivuttain.pdf

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/1301>

STM 2019: Lastensuojelun laatusuositus. Tekijät: Malja, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019/8. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto, Helsinki. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161862>

Syty-kouluttajakoulutus 2022: kouluttajina Pyhäjoki, Jukka & Yliruka, Laura. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Talentia 2022: Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

The Psychology Notes Headquarters 2026: Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory: How Your Environment Shapes Who You Are. Saatavilla: <https://www.psychologynoteshq.com/bronfenbrenner-ecological-theory/>

Timperi, Tiina ja Mönkkönen Kaarina 2026: Palautetietoisuus ja FIT-mittarit. Sosiaalityön teemainfo 27.5.2026.

Tippett, Ann-Mari & Yliruka, Laura 2023: FIT-mittarin pilotointi lastensuojelussa: ensimmäiset askeleet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/items/331a1bf2-f1d7-4c6e-a74f-42c43257032b>

Titterton, Mike 2005: Risk and Risk Taking in Health and Social Welfare. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Tulensalo, Hanna & Kumpulainen, Kirsti & Kekkonen, Marjatta 2016: Monitoimijainen arviointi. Teoksessa Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit. THL. Työpaperi 26/2017. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/c9070c53-22ab-4123-9d87-58c4b3cb36d9/content>

Ward, Adrian & Ruch, Gillian & Turney, Danielle 2010: Relationship-Based Social Work – Getting to the Heart of Practice. Jessica Kingsley Publishers.

Westerlund-Cook, Saija 2023: Lapsuusajan haitallisten ja suojaavien kokemusten sekä toivon merkitys systeemissä ja suhdeperustaisessa työtöteessä. Teoksessa Linner Matikka, Johanna & Tiia Hipp (toim.): Traumainformoitu työote. PS-kustannus. Otavan Kirjapaino, Keuruu.

Yliruka, Laura 2025: Palautetietoinen työskentely oppimisen tukena lastensuojelussa. FITFUTURA-hanke VAASI-webinaari 29.1.2025. University of Eastern Finland. Saatavilla: <https://vaasihanke.turkuamk.fi/uploads/2025/02/6439b76d-fitfuturavaasiwebinaari29.1.yliruka.pdf>